

Număr
dedicat Centenarului
***

Academia Bârlădeană

Anul XXII, 3(60), Trimestrul III, 2015

Revistă editată de
Societatea literar-culturală
Academia Bârlădeană

Președinte de onoare:
C. D. Zeletin

Președinte: Elena Monu

G. TUTOVEANU

NICI VOI SIMȚI...

*Aleargă-mi veșnic înainte,
S-aprinzi cu flori tăcuta-mi cale,
Vis alb din ceasurile sfinte,
De fericire și de jale,*

*Că-n vraja lumilor eterne
Tot căutându-te mereu,
Nici voi simți când s-o așterne
De veci tăcerea-n jurul meu...*

Pâlc de arbori și butuci de vie, pe locul unde altădată se afla paradisiaca grădină a poezilor Zoe și George Tutoveanu. Grădina urca până în vârful dealului, acolo unde le plăcea să poposească oaspeților celor doi poeți, scriitori de mare valoare, dintre care amintim pe: Pamfil Șeicaru, Căzar Petrescu, Nichifor Crainic, Artur Gorovei.

DIN CUPRINS

ELENA MONU, <i>Manolache Kostaki Epureanu</i>	3
ION MORARU, <i>Academia Bârlădeană a ajuns la centenar</i>	6
***, <i>Intellectual de factură aparte în familia lui George Tutoveanu: Bogdan Ionescu*(1875–1951), fratele poetului</i>	8
MIRCEA COLOȘENCO, <i>Agatha Grigorescu-Bacovia, 120 de ani de la naștere</i>	9
G. BACOVIA, <i>Un poet al frumosului: Alexandru Macedonski</i>	11
MIHAI LUCA, <i>Venerabile Magister</i> ,.....	12
ONISIFOR GHIBU, <i>Două scrisori către M. Sadoveanu</i>	14
STERIAN PRICOPE, <i>Alexandru Saint-Georges și muzeul său din Bârlad</i>	18
COSTIN CLIT, <i>Documente privind istoria orașului Bârlad (ii)</i>	20
GHIȚĂ CRISTIAN, <i>„Târgul Bârladului. Geneza și hotarul”, de Gheorghe Gherghe. Note de lectură</i>	22
MARCEL PROCA, <i>Presa locală și istoria</i>	23
VERONICA MOROȘANU, <i>Înființarea secției reale la Liceul „Iorgu Radu” din Bârlad și o profesoară de matematică de excepție: Maria Constantinescu</i>	26
TEODOR OANĂ, <i>Nedumerire</i>	27
GHEORGHE CLAPA, <i>Evoluția școlii bârlădene până la Primul Război Mondial</i>	28
MARATON LIRIC BÂRLĂDEAN: CRISTIAN SIMIONESCU, SIMION BOGDĂNESCU.....	33
EMIL NEAGU, <i>Un scriitor român din Elveția: Marius Daniel Popescu</i>	34
ZÂNA TĂMĂȘANU, <i>Recitindu-l pe Vasile Alecsandri</i>	35
S. BOGDĂNESCU, <i>„Maică Poezie”</i>	37

VIATA ACADEMIEI

20 aprilie 2015 - Asociația Medicală Română a consacrat o Ședință Solemnă împlinirii a 80 de ani de la nașterea medicului scriitor prof. dr. C.D. Zeletin. Asociația a reunit la sediul său de pe str. Ionel Perlea nr. 10 din București: Societatea Medicilor Scriitori și Publiciști din România, Societatea de Istorie a Mediciniei, Catedra de Istorie a Mediciniei de la U.M.F. „Carol Davila” București, prin reprezentanții lor de vârf. Prof. dr. Constantin Bogdan, prof. dr. Nicolae Marcu, prof. dr. Octavian Buda, prof. dr. Mihai Ghiur l-au prezentat pe sărbătorit. Prof. dr. Constantin Bogdan, președintele Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din București, a făcut propunerea ca, în Holul de Onoare al Facultății de Medicină Generală din București, să se așeze o placă memorială dedicată domnului C.D. Zeletin, care să stea alături de medicii scriitori ce s-au impus în cultura română, onorând arta scriitoricească a medicinei românești: V. Voiculescu, George Magheru, Vintilă Ciocâlțeu, Ion Cantacuzino, Victor Papilian, Ion Biberi, Gr. T. Popa. Recomandarea a fost primită cu aplauze de către participanți. „La 80 de ani, poți să-ți pipăi posteritatea!”, scrie dr. Grigore Bușoi în articolul intitulat „In Honorem. C.D. Zeletin 80, într-o suită de tablouri universale”, publicat în *Revista Medicală Română*, LXII, 2, pp. 20-21, 2015. Articolul conține și un succint interviu luat sărbătoritului.

20-22 mai 2015: Sărbătorirea Centenarului Academiei Bârlădene.

Miercuri 20 mai, la ora 17, Academia Bârlădeană și

Școala „Principesa Elena Bibescu” au organizat, conform tradiției inaugurate la 18 octombrie 2002, comemorarea pianistei de notorietate europeană, principesa Elena Bibescu (1855–1902), fiica cea mică a lui Manolache Kostaki Epureanu, eminent om politic și de stat (1820 – 1880), cea care a descoperit și impus de timpuriu geniul componistic al tânărului George Enescu în Franța. La manifestarea din Cimitirul „Eternitatea” au participat elevi și cadre didactice, membri ai Academiei Bârlădene. A fost prezent prof. univ. C.D. Zeletin, președintele de onoare al instituției centenare, inițiator al acestei manifestări devenită tradițională.

C. D. Zeletin și cel mai recent tablou dăruit Academiei

- continuare în pagina 38 -

ELENA MONU

MANOLACHE KOSTAKI EPUREANU (Bârlad, 1820 – Schlangenbad, 7/19 septembrie 1880)

Personalitate de prim rang a României moderne, Manolache Kostaki Epureanu s-a remarcat în Revoluția de la 1848, apoi în pregătirea și înfăptuirea Unirii Principatelor. Domnitorul Al. I. Cuza, care i-a apreciat calitățile, l-a numit ministru al Moldovei (1859), al Munteniei (1860, 1861), iar principele Carol I l-a desemnat prim-ministru al României în 1870 și 1877.

Relativ la data nașterii celui mai important om politic și de stat din familia Costache, studiile și volumele de istorie înscriu anul 1824; Mihai Eminescu, în necrologul din ziarul „Timpul” (septembrie 1880), scrie că Manolache Costache avea vârsta de 56 ani¹. Același an apare și pe soclul bustului aflat în interiorul monumentului funerar al familiei Epureanu din Cimitirul „Eternitatea” – Bârlad². Emil Ioachimovici susține că Manolache Costache s-a născut la Iași, la 22 august 1820³, iar în Pisania bisericii de la Epureni, ctitorită de Maria Magdalena Ecsarhu, apare anul 1822.

De la începutul cercetării noastre am pus sub semnul întrebării anul 1824, bazându-ne pe informația conform căreia Manolache Costache a obținut diploma de doctor în drept în data de 26 octombrie 1839⁴. Din cele prezentate mai sus, s-ar deduce că Manolache Costache a susținut doctoratul la vârsta de 15 ani, lucru imposibil. Pentru verificarea informațiilor, am contactat Arhivele Universității din Iena, care ne-au transmis dosarul referitor la doctoratul lui Emanuel von Kostaki. Citirea documentelor, majoritatea în limba germană, s-a dovedit a fi dificilă, deoarece în texte s-a folosit scrierea gotică de mână. Atunci, am apelat la profesorii dr. Astrid

Agache și Mihai Ceaușu, care au transcris și tradus câteva documente din perioada 24 septembrie – 24 octombrie 1839. Cel din 24 septembrie este un gen de curriculum vitae scris în stil elegant și reverențios de Emanuel von Kostaki, care se afla (atunci) la Dresden⁵. Adresându-se „Prea Slăvitei Facultăți de Drept” din Iena, tânărul, „originar din Iași, în Moldova”⁶, solicită acceptul Universității pentru a-și susține doctoratul. Fără să precizeze data nașterii sau vârsta, el descrie, succesiv, etapele școlarizării sale. Mai întâi, timp de trei ani, a învățat la Lemberg, într-o școală particulară, cu limbile de predare latină și greacă, sigur și germană, apoi la Heidelberg, unde a „...stat tot atât de mult”⁷. Concomitent, a beneficiat de ore particulare, ceea ce i-a permis însușirea cunoștințelor necesare pentru universitate. Informațiile de mai sus corespund, doar în parte, cu cele date de Emil Ioachimovici. Acesta scrie că Manolache Kostaki „și-a făcut studiile primare și secundare la Heidelberg, sub ocrotirea fratelui său mai mare, Grigore Epureanu, care se afla la studiu tot acolo”⁸. De la Heidelberg, Manolache Costache a plecat la Göttingen unde timp de un an și jumătate a frecventat cursurile Facultății de Drept, în special pe cele de Drept Roman: Institutele și Pandectele. S-a hotărât să se consacre domeniului respectiv, deoarece „acesta este singurul valabil în patria mea”⁹. Apoi și-a continuat studiile superioare la Berlin. Din spusele sale, se înțelege că a fost un student conștiincios, dedicat exclusiv învățăturii. Or, în timpul șederii sale în capitala regatului Prusiei, M. Costache a avut și

alte preocupări, care, conform afirmației profesorului Walch, decanul Facultății de Drept a Universității Iena, „l-au sedus să nu cerceteze o materie până la capăt”¹⁰. Știm, de pildă, că s-a remarcat în duelurile dintre studenții români și germani¹¹.

Presat de părinți, care îi cereau dovada finalizării studiilor, Manolache Costache, stabilit la Dresden, în septembrie 1839, a elaborat „o dizertație, inspirată din Dreptul Roman”¹². Legislația germană prevedea durata de trei ani pentru un curs academic complet. Deoarece îi lipsea un semestru, el solicită,

la 24 septembrie 1839, Facultății de Drept de la Iena, acordarea unei dispense. Își motivează cererea prin aceea că „situația prezentă nu-i permite deloc să rămână în Germania” și că fiind străin nu avea obligația să studieze materii „care sunt necesare doar pentru băștinași” (Inländer)¹³.

La 30 septembrie, secretarul Facultății de Drept din Iena emite o adresă către decan, împreună cu „cererea domnului Emanuel von Kostaki” pentru acceptul la doctorat, și cu „scrisoarea fratelui său” (Grigore Costache, n.n.), care dovedește „că petentul a studiat un an la Göttingen”¹⁴. Secretarul solicită urgentarea, pe cât posibil, a înscrierii la doctorat, exprimată de Manolache Costache în „scrisoarea personală ce i-a fost adresată”¹⁵.

Înainte de 14 octombrie 1839, Karl Wilhelm Walch, decanul Facultății, primise lucrarea de doctorat a „domnului Kostaki”¹⁶. Walch a prezentat membrilor comisiei aprecierile sale despre teză și, implicit, despre candidat care a demonstrat reale calități: cunoștințe serioase în domeniu, capacitatea de autoevaluare și „îndemnare în tratarea științifică a subiectului”¹⁷. În final, președintele comisiei a dat aviz favorabil și a cerut colegilor să procedeze la fel. Trei zile mai târziu, un membru al comisiei a avizat atât teza, cât și solicitarea privind acordarea dispensei¹⁸. Anterior datei de 21 octombrie, Facultatea de drept acordase titlul de doctor lui Emanuel von Kostaki, care susținuse teza: *Despre noțiunea de furt în dreptul roman și german* și rostise jurământul de doctor în limba latină¹⁹. La data menționată mai sus, Manolache Costache a prezentat Tribunalului din Dresden jurământul de doctor, semnat de el însuși în fața judecătorilor²⁰. Completul, alcătuit din magistrații Schmalz și Karl Gottlob, a hotărât autentificarea jurământului și „...a rugat să se facă o copie după procesul verbal întocmit”²¹. Documentul are blazonul principatului de Saxonia și sigiliul tribunalului din Dresden. Ambele documente au fost trimise de către Manolache Costache, în aceeași zi, Facultății de drept²². În scrisoarea care însoțea documentele, el roagă să i se trimită „diploma de doctor, împreună cu celelalte copii” la Paris și anume la Post-Restant²³.

Universitatea din Iena a eliberat diploma de doctor în

drept a lui Emanuel von Kostaki la 26 octombrie 1839²⁴. Respectând principiul ierarhic, diploma, redactată în limba latină, cuprinde numele și titlurile complete ale lui Ferdinand I Împăratul Imperiului Romano-German, Karl Friedrich, marele duce de Saxonia, rectorul Academiei, Karl Ernest Schmidt, prorectorul și Karl Wilhelm Walch, decanul facultății. Facultatea de drept a răspuns prompt cererii lui Manolache Costache, trimițându-i diploma de doctor, diplomele de absolvire de la Göttingen, conform cărora solicitantul a audiat în vara anului 1837 cursul Instituției, iar în iarna 1837-1838 Pandectele, precum și diploma de absolvire de la Berlin, din 26 august 1839, conform căreia M. Kostaki a frecventat atât cursurile de drept roman, cât și pe cele de drept german²⁵. Ambele diplome atestă „comportarea corespunzătoare (*sittliches Betragen*)”, consemnează decanul Walch în notificarea din 26 octombrie 1839²⁶. Acesta este ultimul act datat din dosarul de la Iena. Teza de doctorat este scrisă, *manu propriae*, de însuși Manolache Costache.

Aceste dovezi de netăgăduit ne-au fost confirmate recent de un document oficial, ce a trecut neobservat vreme de 65 de ani. În anul 1865, Nicolae Crețulescu, ministru de Justiție, a solicitat organelor competente din toate județele să trimită ministerului, Tribunalelor și Curților de Apel, lista cu numele și prenumele avocaților doctori și licențiați în drept, care au cerut a fi înscrși în tabelul avocaților de către Consiliul de resort din capitala județului respectiv. Consiliul de la Iași a trimis tabelul, pe două coloane: prima cuprinde doctorii în Drept, iar a doua pe licențiații în Drept. La numărul 7, din prima coloană, este înscris M. (Manolache – n.n.) Costache²⁷.

Admirator al culturii germane, convins de seriozitatea învățământului din statele germane, el a decis să-și trimită copiii, Ecaterina, Elena și Ioan, la o vârstă fragedă, la școli private, foarte costisitoare, în orașele Heidelberg și Mannheim. Știrea despre prezența fiicelor lui M. Costache la un pension din Mannheim este menționată în *Albumul enigmatic* descoperit la Epureni. Fiul, Ioan Costache Epureanu, și-a făcut studiile la Heidelberg cel puțin până în aprilie 1873, când, urmând sfaturile Mariei Epureanu, Alexandru și Elena Cuza s-au hotărât să plece din Italia, „la Heidelberg, pentru a încredința pe copiii lor (Alexandru și Dimitrie, n.n.) institutului care conduce educația fiului doamnei Epureanu”²⁸.

Manolache Costache a revenit în Germania, în câteva rânduri, pe parcursul anului 1880 pentru a-și trata suferințele fizice. Cu toate îngrijirile medicilor germani, organismul său minat de boală și de suprasolicitare a cedat pe 7/19 septembrie 1880 în stațiunea balneară Schlangenbad, astăzi cartier al orașului Frankfurt pe Main. Certificatul de deces s-a pierdut, ca mai toate documentele arhivei Epureanu. Am obținut, însă, de la Arhivele Schlangenbad, pagina 45 din Registrul morților. Documentul scris de ofițerul stării civile, Belz, a

Seite 45

Nr. 45.

am 19. Septembers 1880

Der dem unterzeichneten Standesbeamten erschien heute, der

Verfälschung nach

Launt,

von Epureanu August Mann.

wohnhaft zu Schlangenbad

und zeigte an, daß Herr Ministerialrath

Manuel Johann Kostaki Boldour

Epoureanu

58 Jahre alt, griechisch-katholisch, Religion,

wohnhaft zu Bukarest

geboren zu Belad in Rumänien

verheiratet Maria geb. Mourada

habe ich gesehen

Manuel Johann Kostaki

Boldour Epoureanu & seine Ehefrau

Katharina geb. Nagy

zu Bukarest; zu Schlangenbad

am neungefährten September

des Jahres tausend acht hundert achtzig und

Stammort

verstorben sei

Verlesen, geordnet und unterschrieben:

August Kerner, Capitän

Der Standesbeamte.

Belz

Registrul morților de la Schlangenbad, nr. 45, care menționează decesul lui Emanuel Johann Kostaki Boldour Epoureanu la 19 septembrie 1880.

foșt întocmit pe baza mărturiei unui funcționar din localitate, August Werner. Acesta a anunțat pe Belz că primul ministru Emanuel Ioan Kostaki Boldur Epureano, de 58 ani, de religie greco-catolică, domiciliat în București, născut la Bârlad, în România, a decedat la Schlangenbad la 19 septembrie 1880, după-amiază, în jurul orei 3²⁹. În act, datat în aceeași zi, sunt menționați părinții: moșierul Ioan Kostaki Boldur Epureano și Ecaterina, născută Negri, precum și Maria, născută Sturdza, soția defunctului (decedată în 1875, n.n.). Ce noutăți aduce actul de deces, elaborat, credem, pe baza unui act de identitate?

- numele Boldur, pe care nu știm să-l fi folosit vreodată Manolache Costache;
- locul nașterii, Bârlad, și nu Iași, conform mărturiei lui Ioachimovici;
- anul nașterii: 1822, dacă, aici, nu este o greșeală. Interesant este că anul 1822 apare într-un singur loc, în Pisania Bisericii „Sf. Mihail și Gavril” din Epureni, text comandat de ctitor, Maria Magdalena Ecsarhu (1876-1949), nepoata de fiică – Ecaterina, a lui Manolache Costache; dacă nu cumva este o greșeală, pentru că, în această variantă, Manolache Costache și-ar fi susținut doctoratul la vârsta de 17 ani.

Ramura Costache Epureanu s-a stins cu Ioan (1856-1894), iar pe linie feminină cu Priscila Bibescu (1921-2004).

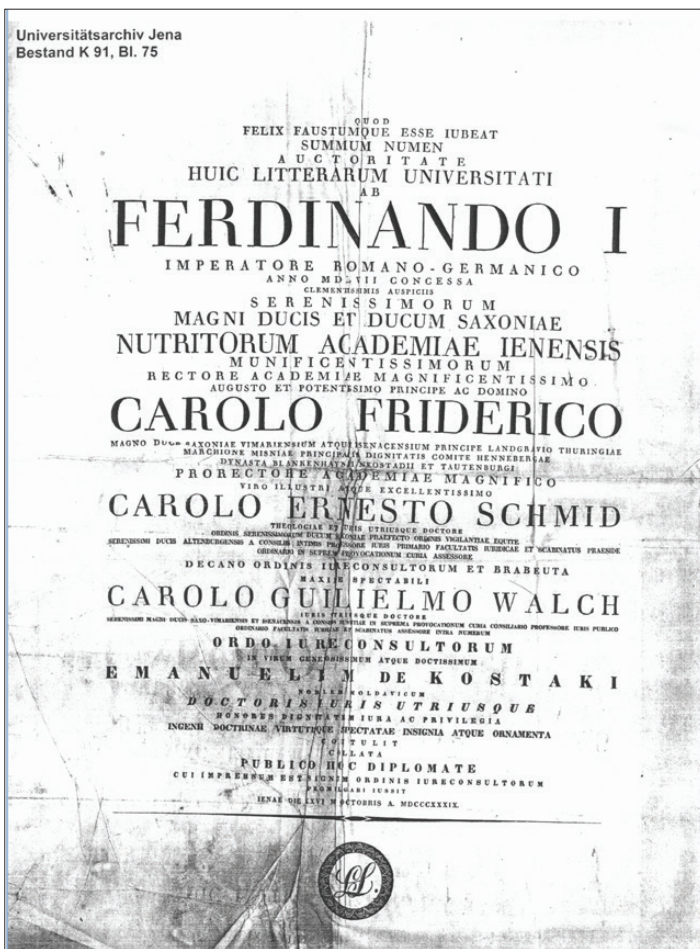
Note:

1. Mihai Eminescu, *Opere XI. Publicistică*, Ediție critică de Perpessiciu, Editura Academiei, București, 1984, p. 327.
2. Fotografia monumentului funerar v. Elena Monu, *Familia Costache. Istorie și genealogie*, Ed. Sfera, Bârlad, 2011, p. 280.
3. Emil Ioachimovici, *O pagină din istoria politică a României. Manolache Kostaki Epureanu*, București, 1913, p. 16.
4. *Ibidem*, v. Diploma în vol. Elena Monu, *Familia Kostaki. Studii, memorii, documente*, Ed. Sfera, Bârlad, 2013, p. 217.
5. *Universitätsarchiv Jena*, Bestand K 91, Bl. 68r. (blat = foaie).

Monumentul dedicat memoriei lui Manolache Costache Epureanu și fiilor, Ioan și Elena, opera sculptorului francez Charles Jacquot. Monument realizat cu sprijinul financiar al orașului Bârlad și al principilor Emanuel și Anton Bibescu.

6. *Ibidem*.
7. *Ibidem*.
8. Emil Ioachimovici, *op. cit.*, p. 16.
9. *Universitätsarchiv Jena*, Bl. 68v.
10. *Ibidem*, Bl. 67.
11. Emanoil Hagi-Mosco, *București. Amintirile unui oraș*, Ediție îngrijită de Ștefan Pleșia, Dan Pleșia și Mihai Sorin Rădulescu, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995, p. 268.
12. *Universitätsarchiv Jena*, Bl. 68v.
13. *Ibidem*, Bl. 69.
14. *Ibidem*, Bl. 69a/r.
15. *Ibidem*, Bl. 69a/v.
16. *Ibidem*, Bl. 67.
17. *Ibidem*.
18. *Ibidem*, Bl. 70.
19. *Ibidem*, Bl. 73v.
20. *Ibidem*, Bl. 73r.
21. *Ibidem*, Bl. 74.
22. *Ibidem*, Bl. 72.
23. *Ibidem*. Finalul scrisorii: „Cu multă stimă. Al dumneavoastră preafinalților supus, Emanuel von Kostaki”, Dresden, 21 oct. 1839.
24. *Ibidem*, Bl. 75.
25. *Ibidem*, Bl. 71. În traducere perifrastică: „...preavrednicul bărbat și în același timp preafințatul Emanuel von Kostaki, nobil moldovean, doctor în drept, să se bucure deopotrivă de demnitățile publice și privilegiile cuvenite”.
26. *Ibidem*.
27. Gh. Ungureanu, *Istoricul avocaturii în Moldova*, vol. I, Iași, 1948. Documentul, descoperit de autorul volumului, se găsea la Arhivele Statului Iași, Dosar nr. 1 „Avocați” – 1865.
28. Vezi scrisoarea lui Alexandru Ioan Cuza către Iordache Lambrino, din 14 aprilie 1873, în Lucia Borș, *Doamna Elena Cuza*, Editura Pelendava, Craiova, 1992, p. 189.
29. Registrul morților, p. 45, Arhivele Schlangenbad, p.219.

Diploma de doctor a lui Manolache Costache Epureanu, dată de Facultatea de Drept a Universității din Iena, la 26 octombrie 1839.

ION MORARU

ACADEMIA BÂRLĂDEANĂ A AJUNS LA CENTENAR

Academia Bârlădeană a aniversat recent împlinirea a 100 de ani de existență, fapt ce s-a constituit într-o mare sărbătoare. Dezvelirea unei plăci memoriale, întâlnirea a numeroși scriitori și oameni de cultură în foaierul Teatrului „Victor Ion Popa”, participarea la acest eveniment a Ministrului Culturii, Ionuț Vulpescu, lansarea mai multor volume – toate au încheiat o manifestare complexă, de evidențiat pentru încă 100 de ani. În acest „desant” al culturii, cea mai însemnată, mai plăcută și mai profundă a fost prezența scriitorului C. D. Zeletin, spiritul său tânăr, „frazarea îngăduitoare cu vremurile și cu oamenii” netrădând nici o clipă faptul că a împlinit opt decenii de viață – opt „luștri” de adâncă înțelepciune! Bârlădenii (și alții, mai mult decât ei), s-au bucurat într-o împlinită măsură de prezența sa.

Elena Monu (președinte a Societății „Academia Bârlădeană”) ne-a reîntors în trecut, la înființarea de către profesorul poet George Tutoveanu, de preotul Toma Chiricuță și de ofițerul și folcloristul Tudor Pamfile a acestei societăți în urmă cu 100 de ani. Au fost menționate și întâlnirile de pe B-dul Epureanu din Bârlad (la numărul 25, unde au ajuns și poetul Alexei Mateevici, un medic pe nume Vasile Voiculescu, «o figură hieratică» – Ion Buzdugan, secretarul Sfatului Țării din Basarabia care a proclamat Unirea cu România la 27 martie 1918).

Trecutul dar și „prezentul continuu” au reverberat când a luat cuvântul scriitorul C. D. Zeletin, care a evocat nu perioada interbelică a Academiei Bârlădene (făcând deseori referințe și la această epocă), ci vremurile de după 1948... Dar să lăsăm „susurul” clepsidrei timpului, așa cum C. D. Zeletin a așezat „firele de nisip” în curgerea-i domoală... Domnia sa a menționat: „Activitatea Societății «Academia Bârlădeană» nu a încetat în 1948, nu a încetat niciodată, ci a trecut prin perioade «fade». Ea a fost transferată la București... Nu sunt «un apostol», dar Bârladul a dăruit Casa Tutoveanu, a stricat grădina acesteia și a construit blocuri, unde privirea «curge» norilor! Acolo se întâlneau atâtea scriitori, Artur Gorovei, Cezar Petrescu... Am venit la Primăria Bârlad cu solicitarea «să nu se dărâme Casa Tutoveanu!» mi s-a spus «lăsați o cerere aici!» și a fost imposibil! O mărturie mai dramatică nici că poate fi! Societatea s-a transferat la București și am fost martor al acestei suferințe. Abia în această perioadă Academia Bârlădeană și-a trăit apogeul! Secretarul ei era G. G. Ursu, poet, profesor universitar – omul ce a iubit cel mai mult Bârladul, cu o iubire mistică, ce nu se putea explica! El este și primul poet care a închinat un volum («Dealul Brândușelor»), Bârladului. În fiecare vineri veneau la sediu Polidor Tutoveanu, Florica Ionescu Tutoveanu. Această familie avea capacități intelectuale divers distribuite. Un «topos» unde ne întâlneam mai mulți era casa poetului Ion Larian Postolache, unde amprenta nu era «strict bârlădeană», dar aici puteau fi văzuți Cezar Petrescu (ce lucra permanent), Rădulescu-Motru, Nechifor Crainic, Dumitru Iov (un mare poet basarabean), Victor Ion Popa, adevăratul creator artistic al „Muzeului Satului” din București, ce a amenajat casă de casă acolo...

Dacă azi Academia Bârlădeană se recomandă cu numele celor care au plecat, Victor Ion Popa era «un princiar», avea înclinații de excelență. El a fost pictor, desenator, regizor, etnograf, caricaturist, romancier, poet, dramaturg – «a fost o minune pe fața pământului» și s-a stins din viață la doar 51

de ani! Venea Constantin Bobescu (din dinastia muzicienilor Bobescu). Acolo a citit o proză inginerul Barbu... Eugen Barbu, cel care lăsând deoparte una și alta, a fost un bun romancier (nițelș influențat de «Maidanul cu dragoste» scris de G. M. Zamfirescu), poetul Nicolae Crevedia, unul din cei mai talentați și interesanți ai poeziei române. El a lucrat puțin în diplomatie, în Bulgaria, dar a scris versurile: «Înimă curată ca orezul/ Suflete din clasele primare/ Te-ai «grijit» de Săptămâna Mare!». Venea și George Uliță, cel mai pesimist scriitor, ce spunea că «nimic nu merită trăit pe lumea asta, numai poezia și... amorul!». Președintele Academiei Bârlădene, Ion Buzdugan, a fost unul din cei mai buni traducători din Pușkin și Esenin... Mai erau deseori prezenți Octav Sargețiu, avocatul George Costandache (apreciat de Nicolae Iorga, el ținea strânse legături epistolare cu Aurel George Stino - cel mai poliglot român, care în 1959 învăța și limba finlandeză...) Nelipsiți erau și dr. Ion Popescu – Sibiu (ce a făcut multe traduceri din limba română în limba germană), pictorul G. Catargi (miniaturist), desenatorul Florian Calafeteanu, Sabin Ionescu, Virgil Carianopol, Guța Munteanu – Cârmu (pe care mareșalul Ion Antonescu a pus-o ca să realizeze Rețeaua sanitară și a reușit în 6 luni!)

Iată cum se reflecta în București viața Bârladului. Veneau și Edgar Papu, o persoană foarte rece, asemeni unui «țurture de gheață», Harry Zupperman, un «stâlp» ce nu cobora privirea spre elevi ci aștepta să își ridice aceștia privirea! Noțiunea de «Academie» a fascinat ca titlatură, astfel că am consemnat și prezența lui Virgil Ierunca (înainte ca acesta să plece din țară), a lui Constantin Tonegaru (ce a scris cu o modernitate care place și acum), Romulus Boteanu («un haiduc» ce a scris cartea «Bârladul odinioară și azi»), Zoe Tutoveanu, nepoata lui Pamfil Șeicaru (unul din cei mai mari ziariști, el scriind cea mai bună istorie a partidelor din Europa)... El a murit în sărăcie... și când spun sărăcie, să înțelegeți sărăcie! Și la acest moment C.D. Zeletin ne-a recitat versurile pe care le-a scris pe o carte poștală, trimisă lui Dumitru Iov: „Se stinge ea, oricât de tare roca/ Ți-au înflorit castanii la Soroca!”

O atmosferă elevată

Confesiunile scriitorului C. D. Zeletin, ascultate într-o „liniște de catedrală” au fost perfect armonizate cu „răsfoirea” unor pagini din istoria „post-revoluționară” de după anul 1990 a Academiei Bârlădeană. Ideea reapariției acestei societăți a strălucit la 6 martie 1990 și a aparținut muzeografei Nicoleta Arnăutu (fostă directoare a Muzeului „Vasile Pârvan”) și a primarului acelor vremuri a Bârladului, Ion Dumitru, care era foarte atașat de cultură. Poate nu întâmplător a fost faptul că „genunea” acestei idei a răsărit în clădirea fostei prefecturi (la actualul Muzeu „Vasile Pârvan” – loc unde s-a sărbătorit și centenarul Academiei Bârlădene. „Este momentul ca să (re) aducem în viața orașului Academia Bârlădeană”, a fost imboldul sub care a reapărut această Societate, ce a avut ca președinte pe Nicoleta Arnăutu (în 1990). Prezentă la aniversarea centenarului, aceasta a declarat la momentul jubiliar: „Am reînființat «Academia» și am dus mai departe acest proiect, fiind pentru prima dată când societatea a ieșit la lumină. Având «deformarea profesională» de a fixa momentul, a fost bătută și o medalie (cu data de 5 iulie 1990), să cinstească în continuare memoria înaintașilor noștri”. Ea a amintit că C. D. Zeletin a

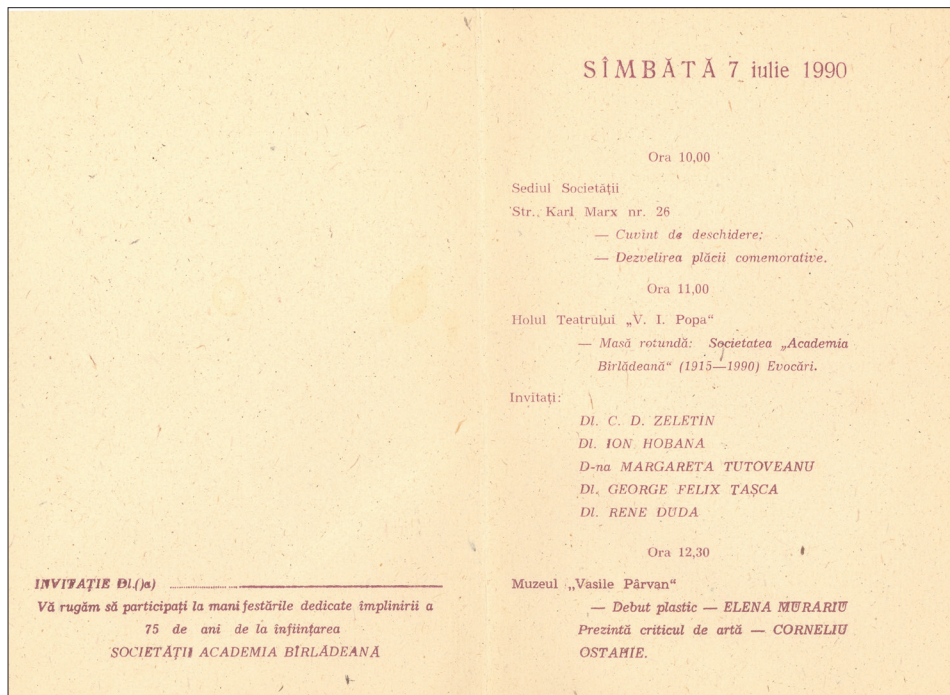
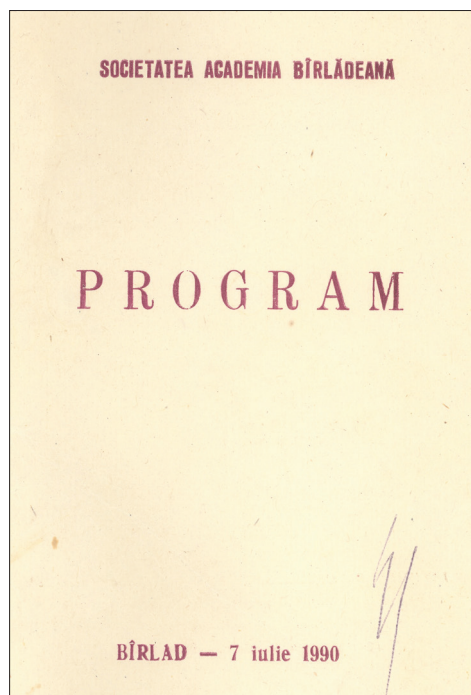

fost ales Președinte de onoare al Societății. Din postura unui fervent combatant al presei culturale bârlădene și trăind cu o înflăcărată incantație clipele aniversării centenarului Academiei Bârlădene, profesorul Gruia Novac, critic și istoric literar (primul redactor șef al revistei societății), a menționat: „Nefiind un «excelentisim» orator mărturisesc că între cei cărora nu am putut să le ating înălțimea, unul «m-a fulgerat!» – C. D. Zeletin, nume dăltuit în această onomastică pentru cultura română. Este un nume «cu iz de Cazanie». În articolul «Sindromul de țipenie» din revista «România literară», Sorin Lavric (nume ce vine de la laur), ne creionează portretul lui C. D. Zeletin, «vizitiu al cabrioletului Academia Bârlădeană». În mediile literare românești mai întâlnim oameni ce par a se depărta de gălăgia actuală. Literatura română a reținut și numele lui Constantin Dimoftache (nume la care a renunțat pentru apelativul C. D. Zeletin la îndemnul lui Victor Eftimiu! – nota «Onești Expres»). C. D. Zeletin este un model de intelectual erudit căruia Bârladul îi rămâne dator. Binecuvântată fie clipa împlinirii a 80 de ani și cu urarea de «La mulți ani», aceștia să fie luați în calcul nu după număr ci după valoarea lor!»

Menționăm că la sărbătorirea Centenarului, între oficialități, alături de Ministrul Culturii, Ionuț Vulpescu, au fost prezenți Dumitru Buzatu, președintele Consiliului Județean Vaslui, Corneliu Bichineț, vicepreședinte al C.J. Vaslui, parlamentarii Gabriela Crețu și Adrian Solomon dar și Geo Popa, directorul Centrului Cultural „George Apostu” din Bacău, scriitorul și criticul literar Mircea Coloșenco, Mihaela Popa, nepoata dramaturgului Victor Ion Popa (ce a mărturisit că este „copleșită de fericire” la un asemenea moment). „Dacă se poate să constatăm împreună, 100 de ani este o vârstă respectabilă! Această societate - ce este una vie! – să țină cont

de istoria sa, iar noi să-i asigurăm și în viitor! Cât vom putea, vom mai pune o piatră la temelie sa”, a declarat Gheorghe Buzatu, președintele Consiliului Județean Vaslui. Un mesaj patetic a adus de pe meleagurile băcăuane Geo Popa, care a menționat: „În această lume haotică, de mai multe ori aici și în alte părți, este eroic să rezisti prin cultură! Dar să adăugăm că aceasta este calea către cunoaștere și trebuie să îndrăznim și să ne întărim. Cred că «Academia Bârlădeană» trăiește în acest spirit! Transmitem salutul Bacăului, al Centrului de Cultură «George Apostu», ce împlinește 25 de ani! El este «un fiu mai mic al Academiei Bârlădene» ce vine din urmă întru cultura română. «Academia Bârlădeană» este un pilon de rezistență pentru cultura română. Ce se poate închina acestui jubileu când alte și alte sărbători se vor aduna?”

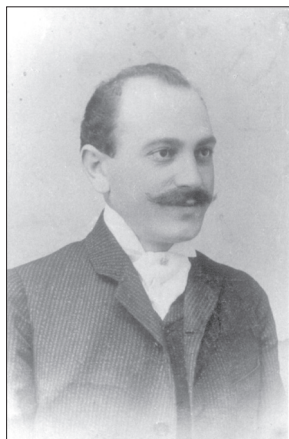
În alocuțiunea susținută de către Ministrul Culturii, Ionuț Vulpescu, la Bârlad acesta și-a exprimat bucuria pentru faptul că „sunt puține orașe ca Bârladul, care să dețină «o galerie» atât de mare de personalități. Aici orizontul cultural este în dezvoltare. Am observat «cultul admirației», un lucru foarte bun și aduc îndemnul să respectăm instituțiile! Nu cred că în cultură mai funcționează relația «centru – periferie». Mărturisesc că am văzut aici la Bârlad atâtea «portrete» de personalități, mai multe decât are România modernă! (Alexandru Ioan Cuza – născut în acest oraș, Alexandru Vlahuță, sculptorul Marcel Guguianu, poetul Cezar Ivănescu, istoricul literar George Ivașcu, ce l-a susținut pe criticul literar Nicolae Manolescu)”. Festivitatea prilejuită de aniversarea Centenarului Societății „Academia Bârlădeană” și de implicarea în viața literară a revistei cu același nume (care are ca redactor șef pe prof. Serghei Coloșenco), a prilejuit lansarea mai multor volume, ce au fost prezentate chiar de realizatorii acestora.

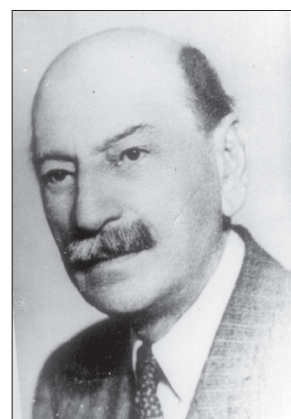
*Document atestând existența Academiei Bârlădene instituționalizate (în 1990):
Programul manifestărilor dedicate împlinirii a 75 de ani de la înființare.*

INTELECTUAL DE FACTURĂ APARTE ÎN FAMILIA LUI GEORGE TUTOVEANU: BOGDAN IONESCU*(1875–1951), FRATELE POETULUI

Este, după aprecierea dlui C.D. Zeletin, una dintre cele mai interesante figuri intelectuale ale familiei sale. Născut la trei ani după poet, este penultimul din cei 8 copii ai lui Gheorghe Ionescu (1835–1888), psalt foarte înzestrat la Catedrala Domnească din Bârlad și ai Ecaterinei Pașcanu (1839 –1921). Frații George și Bogdan și-au petrecut copilăria la Sălceni și în satul apropiat, Pupezeni. În 1893, Bogdan Ionescu a absolvit Liceul Gheorghe Roșca Codreanu din Bârlad, în 1896, *con brio*, Facultatea de matematici a Universității din București, în 1897 Școala Normală Superioară din București și, în 1906, Facultatea de drept a aceleiași Universități. A obținut doctoratul în drept la Paris în 1914. A funcționat la început ca profesor de matematici la liceele din Râmnicu Vâlcea (1897), Călărași (1899), Constanța (1900) și la Liceul Lazăr din București (1902). În timp ce se afla la Paris, a fost chemat în țară de ministrul Spiru Haret și numit, de către Regele Carol I, profesor al Prințului Carol, împreună cu bârlădeanul Constantin Litzica, președintele comisiei la examenul de absolvire, în vara anului 1912. Devine, prin concurs, profesor de drept civil al Facultății de drept din Oradea (1921–1934) și apoi al celei din Cluj (1934–1936), de unde se pensionează.

A elaborat 13 volume de matematici și 9 de drept civil, multe din ele retipărite, studii și cercetări juridice. A fost distins cu înalte ordine și medalii. În 1903 s-a căsătorit cu Lila Urlățeanu, nepoata generalului Zossima, de care s-a despărțit în 1905, iar în 1926 s-a recăsătorit cu Demetra Radu, medic stomatolog. Nu a avut copii.

Iată cum îl evocă, într-un volum de memorii, fostul său elev de la Liceul Lazăr, dramaturgul Mircea Ștefănescu: *Ce oameni aparte!* (referirea era la profesorii de matematici, G.Beu Palade și Bogdan Ionescu). Și continuă, după ce vorbește *despre inteligența și spiritul larg înțelegător al acestuia din urmă: Era foarte sever, dar și foarte capabil. Un moldovean frumos – până și chelia îl prindea – cu o mustață neagră de Bel-Ami, de finețea mătășii și totdeauna cu aerul unui spleen parcă împietrit pe buze. Era și foarte elegant: la fiecare oră venea cu altă cravată, toate pline de gust. [...] Se pregătea pentru a-și lua doctoratul în Drept* (după război, a ajuns profesor la Universitatea de Drept din Cluj.)

C.D.Zeletin mai amintește că, în 1952, la un an după moartea fratelui, G.Tutoveanu i-a vorbit întâia oară despre el: «A fost unul din cei mai deosebiți oameni din neamul nostru», *mi-a spus privindu-mă cu un ușor zâmbet enigmatic și nemaicontinuându-și fraza...*

Dintr-un caiet de amintiri și
cugetări târzii:

Cu un ochi

Mai curând o minte trează
Ș-un ochi singur de privit,
Decât doi ochi buni și teferi
Și un spirit adormit.

11 martie 1950

Perfect

Ai vrut să fii perfect în toate
Ș-o viață-ntreagă te-ai zbatut,
Dar nu observi că-n juru-ți totul
E imperfect dintru-nceput.

12 martie 1950

Nu dispera

Niciodată nu dispera: viața are
multe ieșiri.

12 martie 1950

Unui bătrân

Cu picioarele slăbite
Și cu trupul zdruncinat,

Doară capul te mai ține,
Ca un cui de atârnat.

5 aprilie 1950

Suferința

Comunicarea suferinței tale unei
persoane e fără de folos: căci în timpul
povestirii, persoana se gândește la
suferințele ei proprii și poate chiar la
o suferință a ei asemănătoare cu a ta.
Nu-ți poate da un sfat de folos, chiar
de-a vrea, căci oamenii nu se aseamănă,
nici suferințele lor și nici mijloacele de a
le face să înceteze.

10 aprilie 1950

Cinci

Cinci glorie mari am reputat,
Cinci mari iubiri mi s-a-ntâmplat,
Iar astăzi, când mă văd că mor,
Simt dulce amintirea lor.

15 mai 1950

Fântâna

– Tablou –

Pe întinderea câmpiei,
De la deal și pân-la mare,
Stă fântâna cumpănită
De-un pietroi și de-o căldare.
Iar din tufă, de sub teică,
Broasca mișcă neîncetat,
Cocostârcul merge-agale,
Tot pândind un biet vânat.

20 mai 1950

Timpul

Timpul trece-ncet dar sigur
Și preface ne-ncetat
Însă după mii de veacuri,
Greu cunoști ce-a preschimbat.

29 iulie 1950

*Cf. C.D.Zeletin, *Scânteind ca Sirius*, Editura Sfera Bârlad, 2004, carte distinsă cu Premiul Stolnicul Constantin Cantacuzino al Fundației Culturale „Magazin Istoric”, în anul 2006.

MIRCEA COLOȘENCO

Inedit

AGATHA GRIGORESCU-BACOVIA, 120 DE ANI DE LA NAȘTERE

(8 martie 1895 – 12 octombrie 1981)

A fost o poetă sensibilă, profesoară de liceu distinctă, devenind îngerul păzitor al operei și ființei poetului George Bacovia, cu care s-a căsătorit, în București, la 28 iunie 1928, exemplu de soție devotată până la uitarea de sine.

Era fiica lui Ștefan și a Mariei Grigorescu (născută Atanasiu) din Ploiești, mare comerciant și angrosist din Mizil, unde s-a născut poeta, licențiată în Litere a Universității bucureștene. Publicase, în 1923, volumul de versuri *Armonii crepusculare*.

Orașul natal o aniversează printr-un concurs de poezii organizat în plan local ca drept omagiu unei distinse și originale creatoare de frumuseți spirituale.

Dăm publicității o lucrare a poetei dedicată inimitabilului poet care i-a fost partener de viață, inedită, descoperită la Arhivele Istorice Naționale, Filiala Iași, Fondul „George și Agatha Bacovia”.

Subliniem că poeta a participat la cel puțin o ședință a Academiei Bârlădene, unde a citit poezii ce aveau să fie adunate în volumul *Terase albe*, publicat în 1938.

BACOVIA și MUZICA

„La început a fost cuvântul” spune vechiul dicton, pe care, parafrazându-l – după propria mărturisire a poetului – la Bacovia la început a fost Sunetul, melodiile interioare, din lungile reverii și meditații, care îi indicau euritmia poemei, învăluită în cuvânt... Deci întâi muzica și apoi poezia, fericită simbioză a creației bacoviene.

În afară de aceste daruri native, poetul poseda tot nativ, și alte însușiri artistice: viziunea picturală cromatică, coregrafică, plastică...

Toate acestea la o laltă, sunt componente ale creației bacoviene.

Cetindu-l în adâncime le descoperim în numeroase poeme, chiar cele peste care s-a trecut fără a le releva, și numai în volumul *Plumb* cum le place criticilor să nu meargă mai departe, susținând că numai o carte și de obicei prima îl consacră pe autor. Dar opera lui Bacovia se continuă cu poeme de mare rezistență de-alungul celor 6 cărți de poezie ce ne-a lăsat. În marea lor esențializare și simplitate artistică, fiecare poezie ne dă măsura travaliului artistic, și unele versuri singure ne rețin prin relizarea gândului, emoției și expresiei poetice, la care poetul gesta și lucra revenind pînă la forma ce o credea definitivă (Și așa încă peste ani mai revenea, cum reese din puținele manuscrise ce ne-a rămas).

Spuneam că însușirea muzicală a lui Bacovia a precedat pe cea poetică dar acesteia i-a rămas maestru.

Să urmărim evoluția temperamentului său muzical,

precoce și de mai târziu.

Îmi spunea Mamaia, (mama poetului) că încă de copil o uimea loguț (așa i se spunea în familie poetului) cu simțul și plăcerea lui pentru muzică.

Stătea împreună cu copilul sub teiul de lîngă fîntîna din colțul grădinii. După lungă tăcere și ascultare îi spunea – cînd voia să plece:

- Mai stai mamaie, să ascultăm păsărelele. Nu auzi cît de frumos cîntă...?

Și mamaia trebuia să mai rămîină. Mai tîrziu, poetul va scrie un vers: „O păsărică modulează vii?” sau „o păsărică a iarnă a făcut...” reminiscente de atunci? Cine știe!...

Dacă trecea prin grădina publică tot cu mamaia la una din ficele ei, și în acele zile cînta fanfara militară în pavilion, copilul îi spunea:

- Să stăm pe o bancă mamaie, să ascultăm cum cîntă muzica... Ce frumos răsună cîntecul din alămuri... Și această fanfară se auzea foarte bine din cerdacul casei părintești, de care grădina era foarte aproape... Rămîinea tăcut în preajma mamaiei care-și citea romanul, și asculta, asculta...

Pasta plămădită de pe atunci va irumpe mai tîrziu poema *Fanfara*...

Clopotele dela catedrala care este foarte aproape de casa părintească, le asculta deasemenea dar cînd erau prea sonore, își astupa urechile...

În familia poetului se făcea muzică. Cele două surori mai mari cîntau la pian, Virginia cea mai mică la vioară, ca și fratele

său Eugen, un viorist foarte pasionat. Cel mai talentat era poetul. De aceea prin clasa 3 de gimnaziu a început să studieze vioara cu un profesor particular. Mai târziu, în ultimele clase de liceu, cânta în orchestră vioara I-a și la unele serbări școlare dirija orchestra. Profesorul de muzică îl sfătuia să urmeze Conservatorul, cel de desen belle-arte, iar cel de gimnastică Educația Fizică. La toate acestea obținea nota zece, în dauna matematicii la care nu excela.

În clasa 4 gimnazială, trimis de liceu la concursul Tinerimii Române a obținut premiul I pentru desen artistic de pe natură – premiul I pe țară. Desenele lui erau reținute și expuse în cancelaria școlii.

Studia vioara cu mare pasiune și cânta pe strunele ei cu excepțională înflăcărare. De aceea la serbările clasei era programat ca solist interpretând piese muzicale clasice...

Nu e de mirare deci, că întreaga sa creație poetică este o lungă simfonizare a cuvântului poetic folosit cu artă unică prin noul și originalitatea cu care s-a impus dela debut și pînă după cei șasezeci de ani de activitate poetică... Aproape în tot acest timp vioara i-a fost prietenul său scump și nedespărțit, în lungile și marile lui singurătăți, în alinătoarele inspirații, suport artistic și moral pentru vicisitudinile cu care viața l-a copleșit. S-a despărțit de ea târziu, într-o împrejurare de exces de generozitate. Într-o zi a văzut pe fereastra dela stradă trecând un aed de cartier, jerpelit, desculț, de o slăbiciune scheletică, purtînd pe braț o vioară din care scîrțîia cu un arcuș dintr-un stujan de porumb. L-a cutremurat nefericitul cu mizera lui vioară în așa grad, a deschis fereastra, l-a chemat și i-a întins propria vioară spunîndu-i „*Ia-o pe asta, vei putea câștiga mai bine cu ea...!*” Biata vioară Amatti l-a înspăimîntat pe bătrîn. A rămas cu ea în brațe mult timp pe marginea trotuarului din fața casei întrebînd pe femeia de serviciu dacă boerul nu l-a amăgit...

A mai cîntat mai târziu pe vioara Virginiei care decedase... dar a demontat-o și pe aceasta, care se află în muzeul Bacovia din București. Îmi spunea cu un nostalgic regret „*O! dacă ar fi un Stradivarius!...*” după care tînjise mulți ani...

Să pătrundem acum în șantierul muzical al poemelor bacoviene.

În familia poetului aveau loc și petreceri, soarele, organizate de surorile sale. La acestea participa și tânărul lor frate, care iubea cu frenezie valsul, dar între lungi pauze contempla eleganța tinerelor perechi, sub reverberația candelabrului din salonul „plin de vise” cum îl va numi în poema intitulată *Poemă în oglindă* (marile oglinzi venețiene prezente și azi în Muzeul Bacovia din Bacău) sau poema *Alb: Orchestra începu cu indignare grațioasă.../Salonul alb valsa cu roze albe.../Un vals de voaluri albe.../Spațiu, infinit, de o tristețe armonioasă.../În aurora plină de vioare,/Balul alb s-a resfirat pe întinsele cărări.../Cîntau clare sărutări.../Larg, miniatură de vremuri viitoare. Am citat întreaga poezie, pentru luminozitatea, eleganța și sugestivă atmosferă, deschisă de inefabilul vers: „*Orchestra începu cu indignare grațioasă...*”*

Următoarea poemă poartă chiar titlu muzical *Largo* o cităm tot în întregime fiind pandantul inefabil al celei de mai sus: *Muzica sonoriza ori ce atom.../Dor de tine și de altă lume,/Dor.../Plana: durere fără nume/Pe om.../Toți se gîndeau la viața lor,/La dispariția lor,/Muzica sentimentaliza/Obositor/Dor de tine și de altă lume/Dor.../Muzica sonoriza orice atom... (e scrisă la începutul secolului)...*

În această vibrantă sonorizare, gândul devine grav, visul melancolic, filozofia existenței și nonexistenței te dispune spre cineva și spre o altă lume... muzica sonorizează mai departe

orice atom... în cadența versurilor sincopate cu eleganță poetică majoră...

Nu ne putem îngădui plăcerea de a mai cita poeme „în extenso” în care auditivul apare în atâtea ipostaze lirice, în poeme descriptive, în tablouri desenate cu cuvinte sugestive în cadența cuvintelor cu adânci rezonanțe auditive. Prin sondaj redăm din numeroasele versuri muzicale, ce impregnează melodios strofele sau chiar întregile poezii cu tema de toamnă sau a tuturor anotimpurilor, ori a interioarelor în care poetul și-a trăit singuratic, aproape schimnic, mai toată viața: „*Odaia mea mă înspăimîntă/Cu brîie negre zugrăvită/Aici n-ar sta nici o iubită... ; Afară toamna despletită/În mii de fluire cîntă.../În odaie trist sună lemnul mut:/Poc. ; ...Toamna sună-n geam frunze de metal,/Vînt. ; ...Toamna în grădină își acordă vioara/... ; De pîinea cea nouă duduie moara... ; Numai vîntul singur plînge alte note. ; ...Pe cînd vîntul hohotește-n bulevarde glaciale.../Auzi ploaia curge pe drum/Adorm. Ascult./Afară la fereastră toamna a spus/Of!... ; Lampa plînge/Anii mei, anii tăi/Trec... I-auzi corbii mi-am zis ??? și-am oftat,/Iar în zarea grea de plumb/Ninge gri...*

Toamna are cele mai dese motive muzicale ca și ploaia... anotimpuri în care poetul este mai claustrat, și deci mai predispus la visarea, contemplarea și inspirația poetică. În aceste zile, vioara îi ține de urît și-i sugerează versuri plastice, pe care le cizelează îndelung.

Atunci i se pare că toamna *cîntă din instrumente jalnice de lemn*. În „Plumb de iarnă”, numai vîntul singur plînge alte note, sau pe cînd vîntul hohotește-n bulevarde glaciale. Nocturna redă încordarea cu care ascultă tumultul ploii în singurătatea terifiantă: „*Auzi ploaia curge pe drum/Adorm. Ascult./Afară la fereastră toamna a spus/Of!...*” Tot din aceea singurătate autumnală surprind versurile din poezia *Singur: Prin noapte toamna despletită/În mii de fluire cîntă*.

Vizitînd o panoramă, îl terificiază plînsul caterincii: „*Plîngea caterinca-n fanfară/O arie tristă, uitată/Și stam împietrit și de veacuri,/Cetatea părea blestemată... Ploaia îi provoacă o nevroză specifică. „Of! Plînsul tălăngii cînd plouă!.../Da! plouă și sună umil ca tot de-i iubire și ură. În descompunerea autumnală, în amurg, poetul percepe prin crengile goale un sunet de schelet, și aude cum sună a frunzelor horă... Vîntul îi inspiră toamna, versuri ca: „Vînt/Toamna a țipăt... cu un trist accent: „Bate gol în boloboace butnăria/Vîntul sună lemnăria/De departe vin ecouri vechi de plîns...*

În poezia *Serenadă*, ne spune: „*A mea serenadă s-a rătăcit/În note grele și blestemate... În poema Vals de toamnă: „La geamuri toamna cîntă funerar./Un vals îndoliat și monoton.../Hai să dansăm iubito după al toamnei bocet funerar.../Acum răsună valsul și mai rar/Auzi cum muzica răsună clar/În parcul falnic, antic și solemn,/Din instrumente jalnice de lemn.../Hai să dansăm iubito după al toamnei bocet mortuar...*

În ampla poemă *Marș funebru* (după Chopin): „*Ningea bogat și trist ningea, era târziu/Cînd m-a oprit la geam clavirul.../Amar prin noapte vîntul fluiera pustiu./Un larg și gol salon vedeam prin draperii/Iar la clavir o brună despletită/Cînta purtînd o mantie cernită,/Și trist cînta, gemînd între făclii/...Și-n geam suna funebra melodie/Iar vîntul fluiera ca țipătul de tren.../Și lung gemea arcușu-acum pe strună.../Cîntau amar, era delir/Plîngea clavirul trist și violin.../Târziu murea clavirul lung gemînd/Luptau făcliile în agonie... Încheiem cu versuri din *Lacustră*, în care poetul creiază atmosfera ancestralelor locuințe lacustre într-un deluvii ce nu mai conține zile și nopți: „*De-atîte nopți aud plound/**

Aud materia plîngînd... Simțul său auditiv de o zguduitoare acuitate, predestinat a surprinde ce numai Bacovia putea surprinde constituie nesfîrșitul fir poetic pe care se situează, ca pe un înșiră-te mărgărite, euritmia, întregul registru Bacovian.

Compozitorul Ion Dumitrescu, îmi spunea odată că fiecare pagină, fiecare poezie a lui Bacovia este o melodie care îi inspiră un lied...

Așa se și explică numeroasele liduri ale atîtor compozitori emeriți ai muzicii romînești... Doru Popovici (cinci liduri), Zeno Vancea, Hildea Jerea, Mihail Jora, (Primul) Felicia Donceanu și alți mulți compozitori, însumînd pînă acum un bogat florilegiu de cîntece pe versuri de Bacovia.

Poetul însuși adaptase pe note poezia *Mama* de Eminescu, și poezii din volumul „Cînd vioarele tăcură” de Ștefan Petică. Adesea mi le cînta la vioară în surdina. Melodii de un duios și profund patetism. Chiar din volumul meu *Muguri cenușii* a improvizat o frumoasă melodie pentru poezia „Nu vreau să moară florile de măr...” Mi-o cînta mai în fiecare primăvară cînd mărul dela fereastra casei odăii sale era o profunzime de flori mari, albe. Această poezie a mai fost compusă și de compozitorul G. Duică stabilit în Franța. Mi-a oferit notele. De aceea nu a mai pus pe portativ propria sa compoziție... Nu avea răbdare să transcrie acele minunate improvizații atît de duios concepute...

Bacovia era și un pasionat interpret al marilor compozitori,

preferați. Chopin, Ceaikovski, Bethooven, Wagner și autori de muzică de cameră, ca Tosselli și alții...

Trecînd la creația poetică, într-un vers din vol. *Stanțe burgheze*, Bacovia se autodefinește „Compozitor de vorbe”... Cu acest volum poetul face cotitura spre poezia cea mai modernă pe care n-o mai cultivă după tehnica clasică a celorlalte volume anterioare. Încă de prin 1940, spunea că viitorul trebuie să emancipeze poezia ca și celelalte arte, de încorsetarea prozodiei respectiv în poezie discursul liric esențializat, poemele decantate dincolo de rimă și ritm, păstrînd euritmia inițial-afectiv-emoțională, fără de care nu poate exista nici o artă, cu atît mai mult poezia căreia dacă i-ai frustat muzica, și ucis-o. O poți numi proză înșirată în versuri, ea totuși nu va avea nervul, viabilitatea poetică... Cu aceste convingeri ne-a lăsat ultimele două vol. de versuri *Stanțe burgheze* și *Stanțe și versete*... Și timpul, i-a dat dreptate. Cu aceste volume Bacovia intră cutezător și anticipativ în poezia nouă de pe toate meridianele poetice universale, ca strălucit precursor, păstrînd mereu nervul muzical, chiar în poemele în care aproape este exclus orice verb, (citește *Stanțe și versete*) ultimul vol. care abia la zece ani dela moartea poetului am reușit să-l editez, deși în viață încă fiind, publicase în unele reviste cîteva din acele poezii... Veneau și ele prea devreme. Astăzi, eseul lui Ion Caraion, le-a pus în adevărata lor valoare de pionerat în lirica contemporană universală.

G. BACOVIA

UN POET AL FRUMOSULUI: ALEXANDRU MACEDONSKI

Cu cît indiferentism mă gîndesc la acest poet care a trecut în lumea celor cinstiți.

„Orizonturi noi”, seria anterioară, a avut ocazia să publice, pentru întâia oară, părți din prefața romanului său *Marea Epopee*, al cărui erou era Thalassa, prin care a putut să se ridice la o cugetare filosofică, anume că „Amorul este și el o normă a naturii”.

Contemplativ, Macedonski, considerat de unii critici mai mult ca un poet al formei, din resemnările sale se înalță însă, cu un fond de poezie socială, în care ne arată nedreptățile politice ale vremii noastre.

„Am fost muscă”, scrie către un prieten, „pe care păianjenul românesc a făcut-o să sbîrînaie de mai bine de treizeci de ani pe Parnasul literelor și în zile când nu am o țigare, pentru a clădi un palat fermecat.

Nu, de lume nici o vorbă și de glorie nici una.”

Totuși Macedonski a fost un om fericit. Discipolii săi i-au dus faima talentului peste hotare, el însuși poet cu orizonturi de inspirație largi fiind cineva în presă, făcu să înlătore vîlul prea mohorât al poeziei eminesciene.

Orizonturi noi, vor deschide operele sale, pentru ca cetitorii întîrziți întru cultul frumosului, sau pentru noi generații de la care se așteaptă un mai mult progres social.

Erori judiciare, erori medicale, poate se vor mai împușina atunci și acești poeți, nebuni sau inventivi nu vor mai fi plimbați prin sanatorii ca simple obiecte de curiozitate, operele lor fiind editate la timp le-ar produce satisfacția muncii oneste de gînditori.

Macedonski un poet al frumosului, pe de alta prozator de toate zilele.

Cum trec anii!... Mormîntul său va fi oftînd: – „Nu, de lume nici o vorbă, și de glorie nici una.”

O datorie de onoare însă revine contemporanilor, de a nu uita pe acest gînditor român și a i se reda ceea ce mai toată vremea a fost lipsit: mai multă dreptate...

Octombrie 1929

MIHAILUCA

12 aprilie 2015; ora 8:50

VENERABILE MAGISTER,

Vă fac o confesiune, pentru mine fericită, și anume faptul că Pronia cerească mi-a hărăzit ca în cea mai mare parte a vieții, către anii senectuții să vă ascult, cu un interes aparte, aproape toate expunerile Dumneavoastră în cadrul manifestărilor culturale din urbea aceasta atât de norocită de a fi oferit țării valori spirituale remarcabile la scară națională și internațională. Am decis să aștern acest mesaj pe care vi-l adresez în ziua cea mai luminată a anului, Sfintele Paște, ziua de naștere a Dumneavoastră, coincidență providențială, octogenar cu o contribuție foarte valoroasă la patrimoniul cultural național.

Sunteți, după Al. Vlahuță, al doilea Președinte de onoare al Academiei Bârlădene, distincție survenită în anul 1991, când vi se conferea Premiul Salonului Național al Cărții, Cluj-Napoca pentru cea mai bună traducere a unei capodopere lirice, „Charles Baudelaire – Florile Răului” și al Uniunii Scriitorilor din România, urmare a multor altor recunoașteri la nivel național și precedând un alt însemnat număr de asemenea valoroase consacrări.

Sunt un fervent și constant admirator al spiritelor enciclopedice de înaltă ținută intelectuală și aprecierile superlative ale unor mari condeie ale culturii românești: Tudor Vianu, Perpessicius, Al. A. Philippide, Ștefan Aug. Doinaș despre opera Dumneavoastră sînt o probă indubitabilă a acestei realități.

Printre celebritățile spirituale care m-au înrăurit profund țin să-i amintesc pe : eminentul filolog comparatist Theofil Simenschy, specialist în sanscrită - ale cărui rezumări sentențioase m-au fascinat - pe celebrul romancier și poet argentinian Jorge Luis Borges, maestru al povestirilor fantastice, renumit și prin preocupări cu totul excepționale (a memorat „Divina Comedie” în timp ce călătorea cu tramvaiul aproape zilnic prin Buenos Aires în perioada primului război mondial și după aceea); pentru marele scriitor, dacă nu cel mai mare din literaturile sud-americane, „există admiratori devotați ai lui Goethe, ai Eddelor și ai târziei Cântări a Nibelungilor; Shakespeare a fost destinul meu („Memoria lui Shakespeare”, ultimul capitol din „Cartea de nisip”, Polirom, 2006, p. 461).

Shakespeare m-a urmărit și mă va urmări până la sfârșit. Una dintre puținele mele zile cele mai fericite este aceea de Sf. Gheorghe 2013 când am petrecut o zi întreagă în orașul natal al lui Shakespeare. Un vis pe care l-am crezut o himeră.

În aceeași scară de valori, pentru mine, este setea de frumos frizînd irealul, pe care ați manifestat-o de-a lungul vieții și pentru aceasta vă aduc argumentul unei stări de fericire, pe care mi-a adus-o aprecierea superlativă și întru totul reală a discipolului Dumneavoastră, într-un anumit fel, filozoful, scriitorul și medicul Sorin Lavric din care îmi voi permite să citez câteva considerații: „O bucurie nesimulată îi însoțea perorațiile, C.D. Zeletin digerând cultură la propriu, ca pe o hrană propriu-zisă..., ce te înmărmurea la Zeletin nu era atât luxurianța erudiției, înspăimîntătoare și inexplicabilă din perspectiva unui om normal, cât împrejurarea că acest apetit nu cunoștea întreruperi. ...Știa o carte nebunească.”

Vă rog să considerați că, printre altele, motivele de mai sus m-au determinat să trăiesc adevărate zile memorabile, și acestea nu au fost puține, când am participat la cele mai multe dintre expunerile Dumneavoastră, cu fericitele ocazii ale vizitelor pe care le-ați făcut în orașul pe care îl iubiți total.

Unele dintre întrevederile directe mi-au prilejuit momente unice, mai ales cu autografele pe care le-am primit, din care citez câteva în ordine cronologică și al căror mesaj este explicit: „Domnului profesor Mihai Luca, cu bunele sentimente ale autorului, calde salutări de la o distanță pe care o doresc redusă, C.D. Zeletin 28 mai 1988” (C.D. Zeletin, „Călătorie spre transparență”, Ed. Eminescu 1977), „Domnului profesor Mihai Luca, amintire din ziua evocării unei mari femei bârlădene, omagiu”, Bârlad 22 mai 2004, C.D. Zeletin, „Scănteind ca Sirius” Bârlad 2004 și în același an la 13 octombrie „Domnului profesor Mihai Luca, în așteptarea unor întâlniri, nu numai a unor intersectări, cu prețuire, C.D. Zeletin, București („Adagii” Ed. Athena, 1999).

În scrisoarea prin care mi-ați onorat apelul de a colabora la volumul „Eminescu. Studii și cercetări critice ale scriitorilor bârlădeni”, apărut la 155 de ani de la nașterea lui Eminescu și prin care mi-ați întregit colaborarea la această apariție, îmi trimiteți și volumul de „Adagii”, cu sugestia de a mă opri la pagina 63 unde aveam să citesc aforismul de concizie diamantină. Reproduc finalul scrisorii Dumneavoastră al cărei text îl voi reda mai jos în întregime:

„Mulțumindu-vă și trimițându-vă un exemplar din *Adagii* (cf. pag. 63), rămân al dumneavoastră, C.D. Zeletin. „Eminescu? Erau de ajuns fotografia din 1869 și *Luceafărul*...”

Textul integral:

București, 13 octombrie 2004

Dragă domnule profesor,

Mă grăbesc să vă trimit, ca bârlădean ce sunt, câteva pagini despre Eminescu. Le-am marcat cu I, II, III pentru a indica ordinea în care le-am extras.

Eminescu era, așadar, Poetul! Nu Vlahuță. Trecusem în scrisoarea dumneavoastră citită în două rânduri, ușor peste majusculă; oricum neînțelegerea mi-a dat prilejul să-mi mărturisesc iubirea pentru cel dintâi și să atest o afecțiune în vremuri grele pentru cel de-al doilea...

Vă rog să vegheați cu tiranie la corectură: sufăr de minima greșeală de tipar”

Cît privește „tirania la corectură” cu toată devoțiunea și tenacitatea mea am reușit doar parțial.

*

Cu ocazia binecuvîntatei aniversări voi mai evoca doar câteva momente la care am avut prilejul fericit să iau parte. În 1981 s-au sărbătorit trei sferturi de veac de la înființarea Casei Naționale „Stroe Belloescu”. Contribuția profesoarei Eugenia Moldoveanu, directoarea Bibliotecii județene Vaslui a fost

foarte marcată afectiv. Împreună cu alți prestigioși scriitori codreniști de mare valoare, între care Constantin Chiriță, pe prima pagină a microsintezei de prezentare a acestei instituții de cea mai autentică prețuire și contribuție în istoria Bârladului, după cea a Colegiului Național „Gheorghe Roșca Codreanu”, ați compus următoarea dedicație:

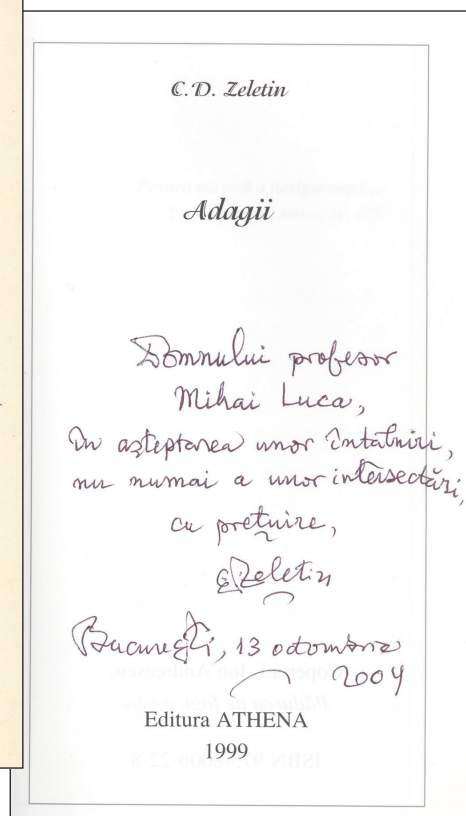
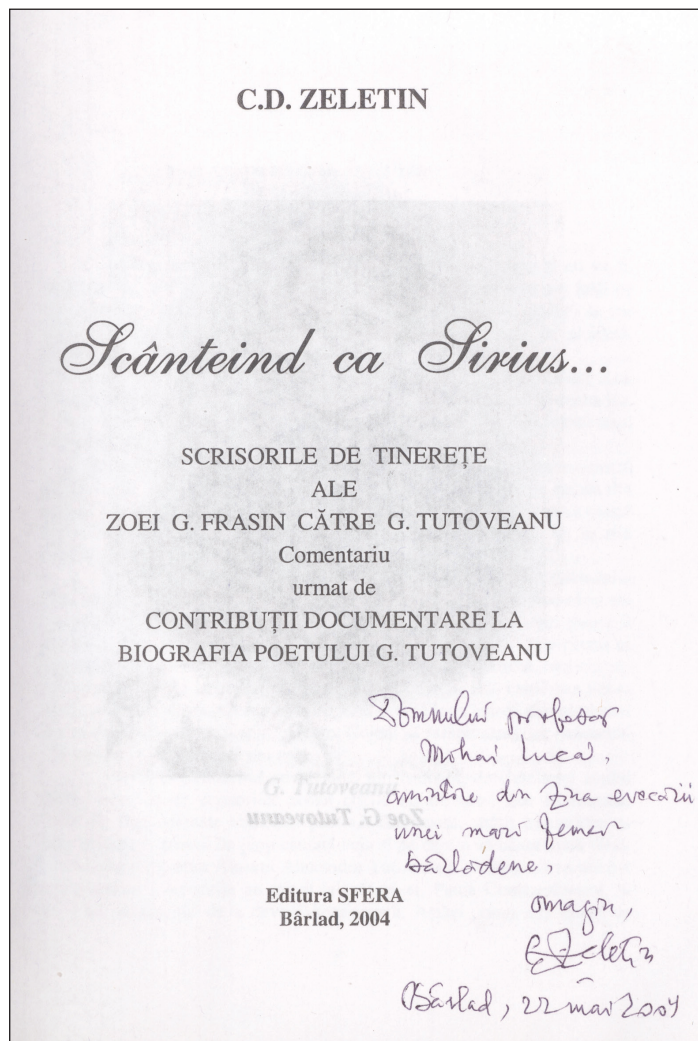
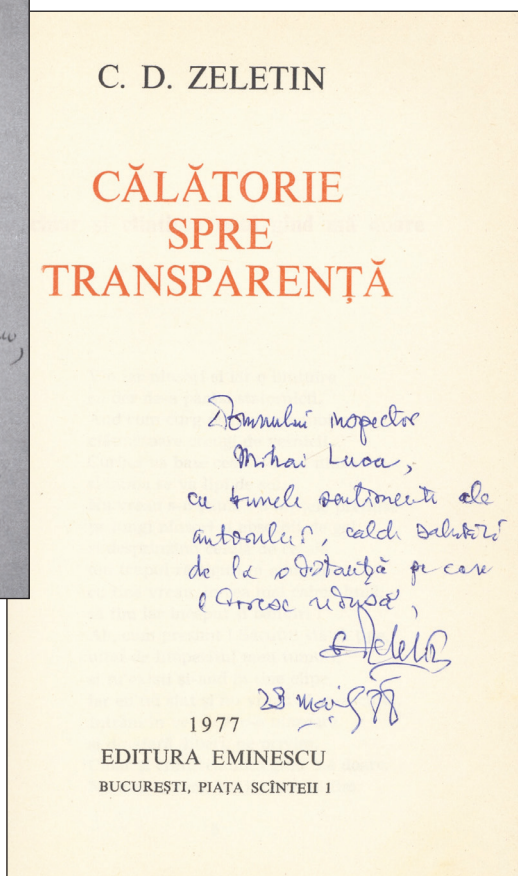
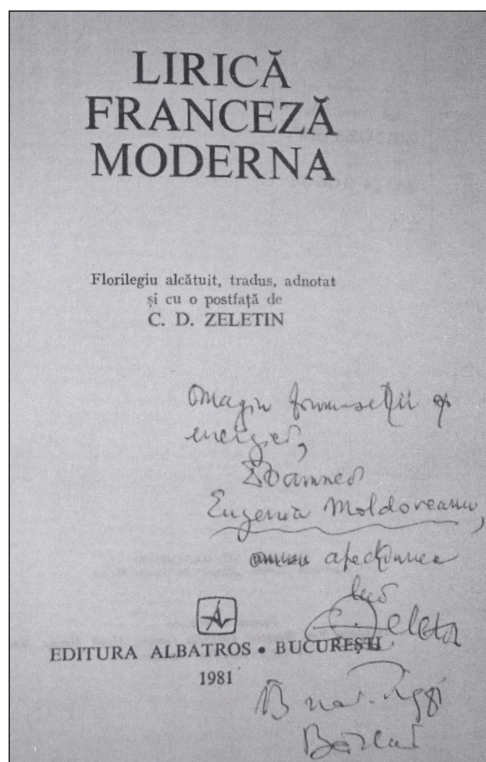
*„Frumoasa Eugenia Moldoveanu
Aibă secunda cât anu’
Și anu’ cât veacu’ –
ca: lumina, liliacu’...”*

14 nov. 1981

Redau de pe pagina de titlu a volumului „Lirica franceză modernă. Florilegiu alcătuit, tradus, adnotat și cu o prefață de C.D. Zeletin”, următorul autograf: „Omagiu frumuseții și energiei Doamnei Eugenia Moldoveanu, afecțiunea lui C. D. Zeletin, 13 noiembrie 1981. Bârlad.

În finalul acestui modest mesaj cordial, care mă onorează sufletește, vă adresez cele mai respectuoase și calde urări de sănătate și îmbogățirea atributelor pe care vi le-a constatat la superlativ discipolul Dumneavoastră, scriitorul-medic Sorin Lavric, la care am subscris total. La mulți ani!

* În cuprinsul prezumtivei lucrări vor urma scriitorii Adrian Beldeanu, Constantin Chiriță, Mircea Coloșenco, Ion Hobana, Cezar Ivănescu, G.G. Ursu.

ONISIFOR GHIBU

Ar părea poate curios faptul că revista „Academia Bârlădeană” publică aceste scrisori de muștrare amară adresate de transilvăneanul Onisifor Ghibu, mare patriot, lui Mihail Sadoveanu, în anii când acesta era consacrat ca fiind cel mai mare prozator al românilor, iubitor al neamului său și al țărânimii, om ajuns la bătrânețe, dar o bătrânețe maculată prin propriul său oportunism prosovietic și filocomunist...

Trebuie să amintim însă faptul că debutul literar al tânărului Mihail Sadoveanu s-a petrecut sub egida petului bârlădean G. Tutoveanu, pe atunci institutor în Fălticeni lui Mihail Sadoveanu, debutant care respecta părerea poetului mai mare cu aproape 10 ani decât el. Sadoveanu o și atestă în volumul său Anii de ucenicie, Editura Cartea românească, București, 1944, pp. 244-252.

C.D. Zeletin

DOUĂ SCRISORI CĂTRE M. SADOVEANU

Printre documentele ce s-au păstrat în bogata arhivă rămasă de la Onisifor Ghibu – încă atât de puțin cunoscutul om de știință, istoric al culturii, pedagog, militant pentru realizarea și păstrarea unității naționale a poporului român, profesor și ctitor al universității clujene – se găsesc, după cum se știe, și numeroase amintiri în legătură cu unele personalități de seamă ale culturii noastre cu care i-a fost împletită viața și activitatea. Unele din aceste amintiri au fost publicate în cursul anilor de după moartea sa, în volum sau în periodice, altele – numeroase, inclusiv paginile sale de *Jurnal* – sunt încă inedite. În nr.1/1982 al revistei noastre s-a publicat o parte din amintirile sale despre I.L. Caragiale. În cele ce urmează scoatem la lumină, grație bunăvoinței fiului memorialistului, Octavian O. Ghibu, două scrisori trimise lui Mihail Sadoveanu în anul 1960.

Cu privire la felul cum a înțeles pedagogul Onisifor Ghibu să transmită generațiilor următoare amintirile sale privitoare la personalitățile cu care a venit în contact, trimitem pe cititor la *Cuvântul înainte* din volumul *Amintiri despre oameni pe care i-am cunoscut*, apărut postum la Editura Dacia (1974), – a cărui reeditare, cu numeroase adăugiri, inclusiv cu amintirile despre Sadoveanu, este așteptată – din care ni se pare potrivit a reproduce aici următoarele:

«A fost departe de mine intenția de a crea portrete ale acestor oameni. Toți cei despre care scriu își au numeroase portrete – mai mult sau mai puțin obiective – trasate de-a lungul anilor de condeie mai mult sau mai puțin avizate pentru așa ceva...»

«Am căutat ca referințele mele să fie, pe cât posibil, numai

dintre acelea care pot să completeze cu ceva caracteristic figuri deja atât de bine cunoscute din scrierile lor și ale altora...»

«Nu va trebui să surprindă pe nimeni pomenirea unor momente în care o mare personalitate apare poate într-o lumină defavorabilă. Mitul oamenilor de seamă a fost stabilit pe realități indiscutabile. Dar și oamenii de seamă, oricât de sus s-ar fi situat ei față de muritorii de rând, sunt totuși oameni, și ca atare își au slăbiciunile și părțile lor vulnerabile, care în anumite împrejurări i-au făcut să greșescă. Scoțind la lumină și unele aspecte de acest gen, al căror martor direct am fost, nu am nicidecum intenția de a diminua cu ceva personalitatea bine cunoscută și recunoscută a cuiva, ci numai de a aduce noi elemente caracteristice, care să precizeze anumite trăsături și să facă inteligibile momente sau acțiuni lăsate pînă acum în mod intenționat să plutească în ceață, sau care au fost pur și simplu eliminate, considerîndu-se – în mod greșit, după părerea mea – că prestigiul unei personalități consacrate poate fi diminuat prin arătarea unor momente de slăbiciune din viața și activitatea sa.»

«...Am scris cu dorința să nu supăr pe nimeni, dar am vrut în același timp să fiu cinstit față de conștiința mea și să prezint lucrurile numai în lumina lor adevărată.»

Fie și numai pentru că Onisifor Ghibu s-a numărat printre prietenii și recenzenții primelor cărți ale lui Sadoveanu dar, desigur, nu în primul rând pentru asemenea amănunte, aceste pagini se vor înscrie ca un capitol distinct în vasta bibliografie sadoveniană.

Fănuș Băileșteanu

Poate că-ți mai aduci aminte

I

Călimănești, 5.XI.1960

Iubite Domnule Sadoveanu,

Rîndurile acestea ți le scrie, din prilejul celei de a 80-a aniversări a D[umi]tale, cineva din vechea gardă a *Sămănătorului* de acum 55 de ani, din care mi se pare că nu mai sînt decît doi supraviețuitori, Dumneata și cu mine.

Îți mai aduci, cu siguranță, aminte de simbetetele seara petrecute în modesta locuință din str[ada] Buzești 42, a lui Nicolae Iorga, în care fascinați de verbul impetuos și inepuizabil al amfritrionului, care, cu imensele lui cunoștințe și inegalabila-i vervă, ne preumbla prin toate capodoperele literaturii și artei universale, o mîină de tineri, în frunte cu Dumneata, cu Octavian Goga, cu Șt.O.Iosif, cu Emil Gârleanu, cu Zaharia Bârseanu, cu Ion Scurtu și cu mine – proaspătul student ardelean descălecat în Capitala României mici de odinioară – ne pierdeam în visuri minunate, din care cîteva au ajuns la împlinire chiar sub ochii noștri... Cum, apoi, spre miezul nopții, plecam fiecare spre casă, mai îmbogățiți suflătește și mai oțeliți pentru vremurile pentru care ne pregăteam fiecare în felul nostru?

Poate că n-ai uitat nici colaborarea Dumitale, în anul 1907, la marele ziar *Lupta*, din Budapesta, al cărei redactor eram și căruia i-ai trimis cîteva părți inedite din *La noi în Viișoara*. Nici colaborarea noastră dintre anii 1910–1914 la *Luceafărul* din Sibiu și la *Viața Românească* din Iași, ca și pe aceea de la *Gazeta Ostașilor*, din toamna nefericită a anului 1916, la București, și pe aceea de la *România* din Iași și de la *Ardealul și România Nouă* din 1917 – 1918.

Nu cred să fi uitat, mai departe, zguduitorul articol al D[umi]tale din *România*, despre *Ziua de 24 ianuarie 1918*, în care mărturiseai că aceasta a fost punctul culminant din întreaga Dumitale viață și că ai fi fost fericit să închizi pentru totdeauna ochii atunci, sigur că o zi mai minunată ca aceea nu vei mai apuca niciodată. De asemenea, nu cred să fi dat uitării nici articolul Dumitale *Bezprizornii* din *România Nouă* de la 1926, după cum cred că-ți mai aduci aminte și de călătoria făcută împreună în primăvara anului 1915, de la Dolhasca la Fălticeni, cu discuții aprinse pe marginea evenimentelor și perspectivelor acelor vremi tulburi. Poate că-ți mai aduci aminte și de deseale noastre întâlniri din 1917 – 1918, de la redacția *României* și de la ministrul din acea vreme al Instrucției, I.G. Duca, pe atunci și șef al cenzurei presei. Dar providențiala noastră întâlnire din ultimele zile groaznice ale lui noiembrie 1917, cînd eu ți-am comunicat că sînt pe punctul de a pleca, cu Octavian Goga, la Paris, pentru propaganda în favorul Ardealului, și cînd Dumneata m-ai implorat să rămîn mai departe acolo unde mă fixase pentru acea vreme Soarta ? Am fost profund impresionat de pledoaria Dumitale și te-am ascultat, continuînd să rămîn la datoria pe care Dumneata mi-ai legat-o de suflet, ceea ce n-am regretat niciodată și nu regret nici astăzi, după o jumătate de veac în care atîtea s-au schimbat.

*

Dragă Domnule Sadoveanu, eu n-am uitat nimic din toate legăturile noastre începute în vremuri atît de îndepărtate și atît de frumoase și grele. Nu i-am uitat nici pe prietenii noștri buni: Simeon Murafa, Grigorie Cazacliu, Vasile Tanțu, Teodor Jireghie (1) și atîția alții, peste mormintele cărora astăzi crește iarbă neîngrijită de nici o mîină pioasă. Aceștia toți fac parte din însăși viața noastră și amintirea lor nu se poate șterge din sufletele noastre decît în clipa în care inimile noastre vor înceta

pentru totdeauna de a mai bate.

Dă-mi voie ca, din prilejul onomasticii Dumitale și a aniversării de 80 de ani ai Dumitale, să-ți transmit călduroase urări de bine nu numai în numele meu, ci și al tuturor prietenilor noștri comuni care au plecat unul după altul din rîndurile noastre într-o lume mai bună, despre care nimeni nu știe nimic.

asemenea, te rog să-mi îngădui ca felicitarea prezentă să o completez, la iarnă, cînd sper să pot veni la București, la cei doi fii ai mei de acolo, cu ceva care poate că va constitui una din cele mai curate bucurii ale vieții Dumitale. Vreau să folosesc acel prilej pentru a supune aprecierii Dumitale cea mai minunată creațiune a geniului popular românesc de-acum o sută de ani, și anume excepțional de bogată și frumoasă operă a unui țaran ardelean autodidact, pe care N. Cartoian l-a numit odinioară „un Anton Pann al Ardealului”, dar care în realitate a fost altceva decît sfătosul bard popular de pe malul Dîmboviței și cu mult mai mult decît acesta. Modestul poet și miniaturist popular religios, care și-a desfășurat activitatea inegalabilă între anii 1837 – 1863 – după nume Picu Procopie Pătruț – a creat în domeniul poeziei și al miniaturii religioase o operă care nu-și găsește asemănarea la nici un alt popor și care, în momentul cînd va putea fi făcută cunoscută, va uimi nu numai pe cei mai rafinați literați și miniaturisti români, ci și străinătatea, oricît de pretențioasă ar fi ea. Eu am strîns, cu mare pietate, începînd din anul 1905 și pînă astăzi, tot ce s-a putut descoperi în legătură cu această legendară figură, ca viață și activitate, și, înainte de a închide pentru totdeauna ochii, vreau să o fac cunoscută lumii, predînd totodată materialul documentar – mii de pagini în manuscris cirilic, ilustrate cu aproximativ 2000 miniaturi în acvarelă, de o factură bizantină-românească-țărănească care face cea mai mare cinste geniului popular românesc – unei instituții de cultură superioară a țării, spre păstrare și punere în valoare. Aș fi nespuse de fericit dacă aș ajunge să-ți prezint, în toată splendoarea ei, această comoară fără pereche.

În speranța că Soarta mă va ține încă în viață pînă să-mi pot împlini visul de a revedea Bucureștii, te rog încă o dată, scumpe și vechi prieten, să primești salutările și felicitările mele cele mai simțite.

Al Dumitale

Onisifor Ghibu

profesor universitar, pensionar, domiciliat în Sibiu, str. Dr. I. Rațiu 3, pentru moment în „refacere” la Călimănești.

II

Călimănești, 8.XI.1960

Dragă Mihai,

Vreau să-ți scriu cîteva rînduri de ziua ta, cu toate că azi dimineață ți-am expediat o lungă scrisoare recomandată, cu retur-recipisă.

Ți-aduci aminte că astă primăvară, în mai, la Geneva, nu s-a putut realiza nimic. Cei «mari» s-au împrăștiat ca făina orbului, aruncînd unul pe altul vina eșecului. În octombrie apoi, la N[e]w Y[ork], un adevărat circ, iarăși fără nici un rezultat decît doar înăsprirea și mai mare a crizei. Unii din marii vinovați vorbesc acum, după cele două eșecuri, de o a treia încercare, la primăvară, după ce se va fi instalat noul președinte al A[mericii], despre care, de altfel, se știe dinainte ce fel de idei are și ce fel de atitudine va observa chiar și în cazul cînd aceea ipotetică întrunire ar avea loc «unde va fi în Europa», – ceea ce evident că A[merica] nu va accepta odată cu capul, în timp ce

ceilalți nu vor accepta nici ei, odată cu capul, să se mai expună încă o dată în A[merica] la ce s-au expus în toamna asta.

Convingerea mea fermă este că oamenii mari politici nu vor putea ajunge la nici o soluție serioasă, fiindcă toți, oricât de mari s-ar socoti sau ar fi socotiți, sînt, dacă nu capete strîmte, în tot cazul suflete meschine și inimi plate. Ori, pentru politică trebuie în prima linie nu abilități diplomatice, nu știință militară, nu economie politică, ci inimă și suflet profund omenesc, făurit din bunătate, sinceritate și iubire, și inimă omenească de frate și credință adîncă nu în materie, în prima linie, ci în cele spirituale și etice, nici în știință și tehnica cea mai înaintată, ci în Dumnezeu, care, în ultimă analiză, diriguiește totuși lumea mai mult decît toți cei «mari» și «atotputernici» și «atotbiruitori».

Tu ești membru în Comitetul universal pentru pace, care a ținut mereu congrese, la Londra, la Berlin, la Roma și mai nu știu unde. S-au ținut și acolo discursuri și s-au votat moțiuni care au fost acoperite cu zeci de milioane de semnături din toate cele 5 continente ale universului uman. Și rezultatul? Penibil și ridicol. Vorbe, vorbe, vorbe!

Au fost, desigur, necesare și elucubrațiile de la ONU, și cele de la Stockholm etc., dar pentru un singur punct de vedere: acela de a se dovedi că cele două organizații mondiale nu sînt în stare să rezolve imensa criză mondială, care nu este de ieri, de alaltăieri, ci cu mult, cu mult mai veche, și de aceea și mai gravă.

Dar iată că sub ochii noștri s-a petrecut – și fenomenul e încă în curs – un fapt extraordinar de elocvent, din care totuși, după părerea mea, n-a tras încă nimenea adevărata concluzie, care ar putea fi salvatoare: o întreagă serie de popoare, mari și mici, din Asia și Africa – începînd cu imensa Indie – și-au întocmit singure, fără ONU și fără Congresul mondial, viața lor nouă de stat și națională, fără nici un ajutor de nicăieri.

În învățătura pe care ne-o dau aceste popoare și aceste noi state eu văd singura salvare a popoarelor europene din înspăimîntătoarea încordare în care se zbat mai cu seamă de 16 ani încoace, dacă nu de 45 de ani. Popoarele trebuie să acționeze singure pentru a-și întocmi viața la care aspiră, bazată pe adevărată libertate, independență și colaborare, sincere (nu simplă «coexistență pașnică» și «dezarmare»). Consecvent cu acest punct de vedere și de plecare, se pune în mod imperios și problema noastră românească. În trecut, împrejurările istorice au silit poporul român să accepte situații cu totul nejuste: ocupații străine – ungurească, austriacă, germană, bulgară, turcă, rusească, sîrbească –, apoi, după 1918, să se supună la condiții economice apăsătoare din partea Angliei, Americii și Franței, iar după 1944, unor apăsări și mai grele rusești – nu numai de ordin economic și politic, ci și social și ideologic. Avem, ce e drept, o *Constituție* care garantează toate libertățile – aproape – dar acele libertăți sînt numai pe hîrtie. Unde există la noi libertate de presă, libertate a întrunirilor, libertate de conștiință? Iar fără de acestea, viața națională și independența sînt simple ficțiuni de un caracter extraordinar de periculos, dat fiind că ele atacă înseși rădăcinile vieții poporului, distrugîndu-l încetul cu încetul și, grație progreselor tehnice de astăzi, nu prea încet, ci foarte repede.

După toate experiențele de pînă acum, ne rămîne o singură cale de urmat: prin noi înșine, nu prin cîrjile pe care le așteptăm de la alții, oricine ar fi ei. Nu ne vor salva nici americanii, nici englezii, nici francezii, care nu-și mai văd înșiși capul, nici rușii, nici altcineva, dacă nu ne vom salva noi înșine, cu orice jertfe, oricît de mari și de grozave ar fi să fie.

*

Ți-aduci aminte de convorbirea pe care i-ai acordat-o, în primăvara anului 1945, lui Ion Biberi, pentru volumul apărut în acel an sub titlul: *Lumea de mîine*, văzută de G. Enescu, M. Sadoveanu, L. Pătrășcanu și mulți alții încă. Ce clar ai văzut atunci anumite lucruri și cît de mult le-ai uitat apoi, acceptînd prea ușor formule improvizate de ideologi neisprăviți, de ambițioși și de aventurieri dintre aceia care n-aveau nimic de pierdut. Dacă ai fi rămas credincios ideilor pe care de atîtea ori le-ai exprimat cu o claritate și hotărîre nestrămutată... Dacă nu te-ai fi lăsat dus de curentul inaugurat în țară la noi de cîțiva evrei îndrăzneți din solda omului «brutal» de la Moscova – caracterizat ca atare chiar de către V.I. Lenin – politica de mîna de fier a lui Stalin n-ar fi putut tulbura întreaga lume și n-ar fi expus țara noastră la dezagregarea tragică la care, cu toate aparențele contrare, a expus-o. Căci, dragă Mihai, nu ne este îngăduit să privim numai blocurile uriașe care se înalță prin orașe, nici multele uzine răsărite cu duiumul prin toate regiunile țării, nici zecile sau sutele de mii de tractoare, nici teatrele și cinematografele care au inundat țara, nici milioanele de cărți care se tipăresc și se «difuzează» cu o profunzime nemaipomenită – să nu uităm că *Cursul scurt de Istoria partidului comunist din U.R.S.S.* a apărut la noi în peste un milion de exemplare – tiraj pe care nu l-au atins toți scriitorii noștri clasici dintr-un întreg secol – și că după cîțiva ani acel *Curs scurt* a fost oprit, apoi, ca fiind bazat pe neadevăr – să privim ceva mai adînc și mai sincer și mai liber ce s-a ales de satele noastre și de țărănimea noastră, depozitarul tuturor energiilor și virtuților noastre multimilenare. Toată viața aceea, minunată în primitivitatea ei, din care au țîșnit toate valorile noastre de pe vremuri a fost dezagregată printr-o nouă ideologie, străină, strîmtă, egoistă, brutală, lipsită de orice delicatețe și sfințenie și omenie. «Frăția» de odinioară, omenească și creștinească, a fost scoasă din țîșni de noua «tovărășie», bazată pe minciună, pe teroare, pe materie. Marea instituție a bisericii, despre care tu scriai odinioară că este singura care poate da omului educație – statul putînd da, doar, învățatură – a fost complet anihilată și redusă la un rol lamentabil. Educația din școală a încăput pe mîna tuturor adușilor de vînt – n-a fost Mihai Roller, la un moment dat, conducătorul pedagogiei românești dimpreună cu o întreagă pleoră de jidănași de-ai lui? În țara trezită la conștiința misiunii sale prin Gheorghe Lazăr, „stelele polare» ale educației sînt astăzi Kirov, Kalinin, Nazarova, Krupskaja și alții ca aceștia. Toată tradiția noastră pedagogică mare a fost aruncată la camera de vechituri. «Istoria Românilor» nu mai există; ea a fost înlocuită mai întîi, sub pontificatul maxim al aceluiași M. Roller, cu «Istoria R.P.R.», apoi cu «Istoria României», în care intră și aceea a unguirilor, a sașilor, a rușilor, a turcilor, a evreilor și a ȝiganilor pripășiți pe meleagurile noastre. Această istorie nu mai are nimic sfînt, nimic nobil, nimic înusfletitor. Cele mai adînci pagini ale ei au fost scoase din circulație. Opera lui N. Bălcescu a fost falsificată, în chiar ediția Academiei R.P.R., în modul cel mai ordinar și nerușinat. De o asemenea crimă cred că nu s-a făcut vinovată niciodată nici o Academie de pe fața pămîntului. Ce să mai vorbesc despre editarea clasicii literaturii române? Din opera lui V. Alecsandri s-a tăiat, printre altele, *Cîntecul gînteii latine*, din al lui Eminescu, *Doina*, din al lui Coșbuc și Goga o mulțime de poezii care cîntă cele mai sublime aspirații ale neamului românesc.

În același timp, în editura de stat a R.P.R. apar clasicii unguri nemutilați. Amintesc numai opera lui M. Vörösmarti, cu imnul național maghiar, care cuprinde, printre altele, și următoarele versuri: «Binecuvîntă, Doamne, pe ungur, cu voie bună și cu belșug, întinde-i mîna de ajutor cînd se luptă cu

inamicul»... «Aici (pe acest pământ al R.P.R.!) au luptat pentru patrie vitezele oști ale lui Arpad, aici au înfrînt jugul de sclav voinicii lui Ioan Huniade». Ungurii își pot cînta în R.P.R. eroii legendari, dar românilor așa ceva le este interzis. Ei pot asculta în fiecare zi la radio-Budapesta chemarea revoluționară de la 1848: «Kossuth Lajos ne vestește că oastea-i se prăpădește. De va mai suna odată, vom pleca cu toții-n gloată», dar românii care ar îndrăzni să cînte *Deșteaptă-te, române* înfundă pușcări pe viață.

Da, dragă Mihai, sub cuvîntul că trebuie să combatem «naționalismul» și «șovinismul», sub narcoza pe care ne-au aplicat-o mai ales evreii internaționali, am ajuns într-o stare revoltătoare de *nihilism național* care în cîteva decenii ne va duce la moarte sigură. Căci, dacă noi am capitulat o dată, cine mai poate avea interesul să mai salveze această insulă latină înconjurată de slavi și de sateliți ai acestora? Problema e simplă, ca de $2 \times 2 = 4$. Sau ne va salva «internaționalismul proletar», respectiv «atotbiruitoarea învățătură marxist-leninistă»?

Dar, apropo de «marxism-leninism». Eu îndrăznesc să afirm cu toată hotărîrea că nici D[umnea]ta nu cunoști drăcia asta decît cu totul fragmentar și mai mult din citate și din lozinci. Ai citit D[umnea]ta întreaga operă a lui K. Marx, Fr. Engels, V.I. Lenin, I.V. Stalin? Sînt sigur că nu. Atunci pe ce se bazează marxism-leninismul D[umi]tale? Pe articolele din *Scînteia*, alambicate după interesele de moment ale unuia și altuia?

Mi-aduc aminte că, înainte cu vreo zece ani, ai jurat și D[umnea]ta, ca și mulți alți români naivi, credință nemărginită lui I.V. Stalin, declarat ca cel mai genial filozof al tuturor timpurilor, ca cel mai mare general, economist, lingvist, istoric, om politic etc. etc., pentru ca, la un an după moartea lui, să fie detronat chiar de către ai lui, din rîndurile clasicilor, iar învățătura lui și opera lui să fie scoasă din circulație și declarată greșită și chiar falsificată. Și la noi s-a produs, la un moment dat, un reviriment – un moment de aparentă trezire din coșmarul stalinist, care a însemnat, după părerea mea, nenorocirea cea mai mare din întreaga noastră istorie. Dar, apoi, procesul început a fost întrerupt. Fusese în modul cel mai serios vorba să fie aruncat la coș Stalin și reînstat, ca conducător spiritual, Lenin cel autentic. S-a făcut, un timp oarecare, multă vorbărie în jurul acestei cotituri care se impunea. Dar, pe urmă, chestiunea a rămas mai departe încurcată. *Nimeni n-a avut curajul să publice un mare studiu critic asupra lui Stalin*, trăgînd din el concluziile politice naționale rusești și internaționale, în vederea reparării radicale a operei acestuia. *Nici un filozof român, nici un ideolog, nici un om politic n-a scris măcar o broșură de cîteva zeci de pagini despre moștenirea lui Stalin în România; nimeni n-a cutezat să pună la punct temerara operă vastă de falsificare a ideilor lui Lenin de către Stalin, nimeni n-a îndrăznit să ceară în mod sincer, documentat și hotărât, o restitutio in integrum a marxismului, a engelsismului și leninismului autentic, atît de grosolan falsificat de Stalin, spre marea nenorocire a lumii întregi.*

Este de mirare că o asemenea operă n-a întreprins-o nici cineva din țările apusene, unde, după cît se pare, problema aceasta gravă nu este destul de cunoscută. Dacă ar fi apărut o mare lucrare obiectivă și documentată, în care problema aceasta centrală și hotărătoare să fi fost pusă și rezolvată cu un aparat științific cît mai desăvîrșit, ar fi imposibilă continuarea și agravarea crizei mondiale pînă la gradul ei de astăzi.

În fața faptelor și dovezilor irefutabile cu privire la marea escrocherie politică, filozofică, științifică și socială săvîrșită de Stalin sub eticheta falsă a lui Lenin, sovieticii ar fi fost nevoiți să recunoască adevărul și să repare stricăciunile săvîrșite, timp

de peste 20 de ani de către «Dictatorul roșu», și lucrurile și-ar fi putut reveni, cu timpul, la starea lor normală.

Este momentul să subliniez aici faptul că Stalin a falsificat fundamental teoria naționalităților stabilită de Lenin, creînd prin manevra lui, stări de lucruri de o gravitate cu totul extraordinară, care împiedică lumea și popoarele de a ajunge la stări normale. Stalin a observat în mod permanent în politica internațională atitudini direct contrarii lui Marx, Engels și Lenin, fără însă să amintească vreodată ideile acestora, în schimb prezentîndu-și propriile idei ca autentice marxiste și leniniste.

Nu pot intra aici în prea multe amănunte, mă mărginesc să afirm din nou că tragedia de astăzi a umanității se datorește în prima linie lui I.V. Stalin, falsificatorul îndrăzneț și abil al marxism-leninismului, și în a doua linie oamenilor politici de astăzi, care consimt să plutească mai departe în situația creată de acesta, fără a avea curajul de a se descotorosi de o asemenea moștenire nefastă.

Aici este punctul arhimedic al întregii politici internaționale de astăzi. Dacă el nu va fi înțeles nici acum, după aproape 8 ani de la moartea marelui criminal al umanității, va fi vai și amar de întreaga omenire. Ea va ajunge ceea ce merită să ajungă: praf și cenușă.

Haide Mihai, să scriem împreună o carte care să facă ocolul lumii, în toate limbile, haide să luptăm pentru libertatea adevărată în lume, pentru bine, frumos, iubire, dreptate, adevăr, umanitate, Dumnezeu, *haide să murim pentru aceasta*. Căci numai prin moarte se poate ajunge la viață! Noi putem ajunge să tipărim cartea aceasta, pe care i-am putea-o trimite în acest scop lui Salvapari [*Radhacrishnan, vicepreședintele Indiei – n.n.*]. Tu ești o mare personalitate mondială, ești mai mare decît toți Maurerii, Dejii și Chivii la un loc. Cuvîntul tău ar fi sorbit de zeci și sute de milioane de oameni. Ai ajunge unul din salvatorii mari ai omenirii. Ar fi cartea cea mai mare a ta, prin care ai intra în rîndul eroilor umanității. Ar fi *Evangelia de astăzi a omenirii*. S-ar putea chema: *Să ne desmeticism după atîtea rătăcirii*.

Mihai, tu nu-i permis să mori înainte să faci marea pocăință schițată aici. Dacă n-o vei face, numele tău va pieri aproape cu totul într-un viitor apropiat. Căci tu nu ai fost numai scriitor, ai fost și om politic. Și cînd ți se va face portretul ca om politic: deputat de Bihor, sub Averescu (1926/27), înălțat prin Goga; senator și președinte al Senatului sub N. Iorga (1931/32); deputat în Marea Adunare Națională sub P. Groza, vicepreședinte al Prezidiului M.A.N., poporanist al lui Stere și colaborator la *Momentul* filogerman, din 1918, redactor la *Gazeta Ostașilor* și la *România* Marelui Cartier General, omul de casă al lui I.G. Duca și I.I.C. Brătianu, și O. Goga și N. Iorga, și P. Groza...

Dacă nu te vei renaște prin apă și prin duh, nu vei intra în împărăția cerurilor.

În speranța că puterile mai presus de noi te vor întări să putem face lucrul pomenit în această scrisoare, te rog să primești încredințarea vechii mele prietenii.

O. Ghibu

Manuscriptum, XXI, 2 (79), 1990.

(1) Luptători pentru unire în perioada 1917–1918. Colaboratori ai autorului la *Ardealul și România Nouă*.

STERIAN PRICOPE

ALEXANDRU SAINT-GEORGES ȘI MUZEUL SĂU DIN BÂRLAD

Muzeul „Vasile Pârvan” a trecut, în anul 2014, pragul unui secol neîntrerupt de existență. Dar cu câțiva ani înainte de a fi inaugurat, tot la Bârlad, un colecționar particular își deschidea casa pentru ca publicul să îi admire comorile. O scurtă istorie a acestei inițiative inedite este prezentată în materialul următor.

Sânge nobil german, austriac și unguresc

Anul 1908: un tânăr ofițer de cavalerie, de doar 24 de ani, este repartizat la Regimentul 2 Roșiori, din Bârlad. Îl chema Alexandru Saint Georges și, în ciuda numelui franțuzesc, era descendentul unei vechi familii nobile, cu origini germane, austriece și maghiare, fiind singurul copil din prima căsătorie a inginerului-șef al primăriei Botoșani. În această familie de vază a orașului din nordul Moldovei, familie ai carei strămoși se stabilise aici venind din Transilvania, copiii erau educați pentru a ajunge în elitele intelectuale; de aceea, nu e de mirare că numele de Saint George îl regăsim în muzică, artă sau literatură.

În ceea ce-l privește pe Alexandru Saint Georges (alintat cu numele de Adorel, poate și pentru a nu fi confundat cu tatăl său, pe care îl chema tot Alexandru), acesta s-a născut la 20 aprilie 1886, la Botoșani. A absolvit, în 1904, Școala Fiilor de Militari, de la Iași (a fost coleg de clasă cu principele Carol, viitorul rege Carol al II-lea), după care și-a definitivat studiile militare în Germania, la Niesse, cu stagiul la Regimentul 17 husari „Cap de mort”, din Braunschweig, și la detașamentul de mitraliere din Lubben. Pe lângă instrucția militară, ofițerul învățase în timpul șederii sale în străinătate să prețuiască și să colecționeze monede, documente și obiecte vechi, cu valoare istorică. Și-a adunat astfel o impresionantă colecție, pe care nu a conținut să și-o completeze și să și-o îmbogățească și la întoarcerea în țară.

Eruditul ofițer autodidact, ale cărui preocupări și cheltuieli contrastau flagrant cu jocul de cărți, femeile de moravuri ușoare, bețiile și celelalte patimi ale majorității camarazilor săi, a decis să-și prezinte colecțiile publicului, ca un act cultural și educativ. Iar inițiativa sa, pusă în operă la Bârlad, garnizoana unde fusese repartizat, a însemnat un adevărat muzeu, primul din orașul nostru și unul din primele muzee particulare din țară!

Un fond special pentru județul Tutova

Muzeul a fost deschis în 1908, deci chiar în anul sosirii lui Saint-Georges la Bârlad. Funcționa în casa impozantă a tânărului ofițer, cumpărată, probabil, de bogatul său tată. În două camere, pe mese, în dulapuri și vitrine special amenajate, dar și pe pereți, erau expuse adevărate comori cu valoare istorică. Proprietarul era și ghid, oferind publicului informații despre fiecare exponat în parte, iar vizitatorii, de toate categoriile sociale, aveau un registru special în care își puteau scrie impresiile. Programul de vizită era de două zile pe săptămână – joia și duminică – dar nu era neapărat legat de obligațiile cazone, ci respecta o regulă instituită chiar la Muzeul Național de Antichități din București sau la colecțiile Al. G. Cantacuzino, care erau deschise tot în aceste două zile.

La patru ani de la inaugurare, în anul 1912, în ediția cu numărul 8270 din 19 septembrie, cotidianul „Adevărul” publica, pe chiar prima pagină, un articol amplu, intitulat „Un muzeu în Bârlad”, în care era prezentat așezământul lui Saint-George. Din articol, rezultă și în ce constau colecțiile din

muzeu:

„1. O colecție de monede, medalii și decorațiuni, care numără peste 1000 de bucăți.

2. O colecțiune de blazoane și peceti române și străine, de peste 2500 de bucăți.

3. O colecțiune de documente vechi, începând cu epoca lui Alexandru și Ștefan Iliasi, domnii Moldovei. În această colecțiune sunt documente importante pentru orașul Bârlad și județul Tutova, iar multe privesc familia Sturdza, Kostaki și Saint-Georges.

4. Biblioteca conține peste 2000 de volume vechi române și străine.

5. O colecțiune poștală română, având mărcile poștale românești aproape complete, începând cu mărcile cap de bou, formulare de telegrame dela începutul poștei noastre. De remarcat o colecție de coli timbrate, de 20 parale, 2, 25, 480, 600 și 840 lei vechi, cu cap de bou.

6. O colecție de arme vechi, străine și române.

7. O colecție de ceramică și porțelanuri.

8. O colecție de bronzuri și sculpturi, de tablouri vechi, de camee, de uniforme și de fireturi ale oștirei române.

9. O colecțiune de țesături românești și străine, de păpuși, de instrumente muzicale, de ouă încondeiate, etc., etc.”

De remarcat este faptul că în anii șederii sale la Bârlad, Alexandru Saint-Georges adunase un fond special de documente istorice despre orașul nostru și despre județul Tutova, fapt care dovedește activitatea lui asiduă de a descoperi și cumpăra obiecte și înscrisuri cu valoare istorică. De aceea, este de presupus că și alte artefacte din zona noastră i-au completat colecțiile în anii petrecuți în garnizoana Bârladului.

Orgoliu de bârlădeni

Pe bună dreptate, ziarul „Adevărul” avea cuvinte dintre cele mai elogiase la adresa ofițerului colecționar. „La vârsta lui tânără, în loc să caute plăcerile ușoare, el stă retras în mijlocul colecțiunilor sale, se afundă în cercetarea documentelor, le clasează, le pune în legătură cu istoria țării, în sfârșit, organizează și îmbogățește, zi de zi, cu răbdarea unui benedictin, această colecțiune, destul de însemnată astăzi și care cu timpul va deveni un adevărat muzeu” – scria autorul articolului, care semna cu inițialele A.B. Dar materialul documentar de la Bârlad n-a fost doar subiect pentru presa de actualități, ci și teme pentru studii și articole de specialitate, publicate în presa culturală și științifică a vremii.

Se vede că muzeul deschis în anul 1908 de către ofițerul botoșănean a fost un stimulent pentru elita orașului, de vreme ce, un an mai târziu, profesorul Stroe Belloescu, tot din bani proprii, începea construcția unui imobil special în care să ființeze o bibliotecă și un muzeu. Lucrările au durat timp de circa 6 ani, timp în care intelectualitatea bîrlădeană, prin contribuții sau donații, a contribuit la deschiderea primelor colecții. Acest muzeu a fost inaugurat în anul 1914, iar inițiativa s-a dovedit cât se poate de inspirată și oportună, de vreme ce, în 1915, Alexandru Saint-Georges, a fost transferat

în garnizoana Târgoviște, unde și-a dus și prețioasele-i fonduri muzeistice. Cu doi ani în urmă, în 1913, fusese mobilizat, împreună cu soldații tutoveni pe care îi comanda, în campania din Bulgaria al celui de-al doilea război balcanic...

Un muzeu cum nu există la București

La Târgoviște, colecțiile Saint-Georges au fost expuse într-un muzeu, similar cu cel de la Bârlad. Numai că mutarea a fost una cu ghinion: ocupat de armata germană în anul 1916, în timpul primului război mondial, orașul a fost supus jafurilor și distrugerilor. Mobilizat pe front, ofițerul-colecționar nu a avut cum să-și protejeze comorile și, în acest context tulbure, acestea i-au fost furate sau distruse. Atunci s-au pierdut, probabil, și documentele de mare însemnătate istorică din fondul special „Tutova”, adunate în timpul petrecut la Bârlad!

La încheierea războiului, Alexandru Saint-Georges, cu aceeași pasiune, a început să-și reconstituie colecțiile. L-a ajutat și o despăgubire de război, în valoare de 1.350.000, primită de la stat în anul 1921, muzeul fiind reînființat într-un așezământ regal, la București. De altfel, Saint-Georges demisionase din armată, preocupându-se exclusiv de muzeu, în calitate de istoric, muzeograf, arheolog, paleontolog, numismat, filatelist ș.a.m.d. În anul 1932, beneficiind de favorurile regelui, fostul său coleg de clasă, Alexandru Saint-Georges a donat colecțiile Fundației Culturale „Carol al II-lea”, care i-a asigurat un spațiu expozițional vast, un buget, dar și funcția de custode. Cercetările asidue, banii investiți precum și donațiile primite în numele fundației regale au făcut ca, în anii de aur ai perioadei interbelice, valorile adunate de Saint-Georges să rivalizeze cu cele ale lui Zambaccian, Severeanu, Aristide Blank, Grinberg-Ruleț și alți mari colecționari ai epocii.

În anul 1940, ajuns la cârma țării, mareșalul Antonescu a tăiat finanțarea pentru muzeu, dar lovitura fatală avea să fie aplicată de regimul comunist. Astfel, în anul 1949, tot personalul muzeului a fost transferat la alte instituții, iar Alexandru Saint-Georges a fost „pus în retragere pentru limită de vârstă”. Ca pensionar, avea să asiste neputincios la desființarea, în primăvara anului 1950, a muzeului său, colecțiile fiind descompletate și transferate altor muzee, multe piese fiind avariate sau dispărând pur și simplu, așa după cum a fost cazul unor exponate filatelice rare. Alexandru Saint-Georges a murit în anul 1954, fiind incinerat la crematoriul „Cenușa”.

Acesta fiind, pe scurt, destinul ofițerului-colecționar și al colecțiilor sale, se cuvine să precizăm că, în schimb, muzeul înființat la Bârlad de către Stroe Belloescu și de către ceilalți frunțași bârlădeni a dăinuit vicisitudinilor istoriei, formând nucleul din care s-a dezvoltat actualul muzeu „Vasile Pârvan”. Adevărul istoric ne obligă să nu-l uităm însă pe Alexandru Saint-Georges, un adevărat pionier al muzeisticii bârlădene, a cărui inițiativă stârnea uimirea reporterului de la „Adevărul”, cel care se întreba la începutul articolului său cum de există un muzeu la Bârlad, de vreme ce Bucureștiul nu avea unul la fel...

Cele mai importante surse bibliografice:

1. Ziarul „Adevărul”, nr. 8270, 19 septembrie 1912;
2. Băltuță, Steliana, „Repere biografice ale unei vechi familii botoșănene: Saint-Georges”, în revista „Țara de Sus”, nr. 1-2/2015;
3. Scăianu, Cristian-Andrei, „Filatelia în muzeele și colecțiile publice din România. Colecția filatelică a Muzeului Saint-Georges”, în revista „Philatelica.ro”, anul II, nr. 6 (11), noiembrie-decembrie 2010.

Tânărul ofițer Alexandru Saint-Georges, în uniformă de husar

Alexandru Saint-Georges în anii petrecuți în garnizoana Bârlad

Facsimil cu capul articolului despre muzeul din Bârlad

Casa din Bârlad unde a fost deschis Muzeul „Saint-Georges”, așa după cum a fost reprodușă în articolul din „Adevărul”.

COSTIN CLIT

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ORAȘULUI BÂRLAD (II)

5. -1683 (7192) decembrie 2.- *Gheorghe, Pavăl, Maria, feciorii lui Ștefan Bogescu, nepoții Elesaftei Crăciunese, vând lui Mihălachi Țopa, parte din sus din satul Clăpănești, ținutul Tutovii, cu vatra de sat, din câmp, vad de moară, loc de grădină, cu tot venitul.*

+ Adecă noi Ghiorghe și cu fratemieu Pavăl și cu soro noastră cu Măria, feciorii lui Ștefan Bogescului, nepoții Elesaftei Crăciunese, scriem și mărturisim cu cest adevărat zapis al nostru la mâna dumisali lui Mihălachi Țopa, ca să-i fie de bună credință și de mărturie, precum noi de bună voia noastră, de nim(e) nevoiți, ne-am voit noi înde noi și am vândut a noastră driaptă ocină(ă) și moșie, ce am avut a tătâne nostru lui Ștefan, toată parti lui din sat din Clăpănești, din giu(m)ătati di sat din parti din sus, din a opta parti ce-s vini moșei no(a)stre Elesaftei, a șes(ea) parti, parti tătâne nostru lui Ștefan, din șes(e) frați ce au fost la împărțare, cu vatră de sat și din câmpu, și din vad de moară(ă) dintr' apa Tutovei, și din loc de grădină(ă) și din tot locul cu tot vinitul, ce a hi parti noastră, cari parti di moșie este la ținutul Tutovei. Și când am vândut-o noi am întrebat și pe ceia frați și pe unchi ca-s o cumpere ei, și n-au vrut să o cumpere nici unul. Deci noi am vândut-o dumisali lui Mihălachi Țopii dreptu în patru lei (...) bani gata, ce ni-a dat întru mănule noastre, iar ceia frați ce au mai avut parti cu noi într-această parti a tătâne nostru ce am vândut-o noi ca să aibă a ține aiurea la alte moșii unde mai avem. Și-n tocmala noastră s-au tămplat dumnealor Abaza Coroiu, vornicul, și părinteli Veneamin, egumănu de Răchitoasa, și uncheșul Iorest călugărul, și uncheșul Costantin Bogescul, și dumnealui Vas(i) lie Popa, vornicul de Brălad, și preuții cei d(o)mnești ot tam, Ignat și Grăjdian, și popa Miron ot Bogești, și Gligorie Orzul ot tam, și Gonțea ot Pogana și alți boiari și oameni buni carii mai gios au iscălit, și pentru ca-s fie de bună credință și mărturie, ne-am pus și noi degeteli peceti dinpreună cu dumnealor și să aibă a-și faci și dres d(o)mnesc de pre zapisul nostru ca să-i fie drept ocină și moșie dumisali și giupănesăi și ficiorilor în veci. Să-s știe.

U Bărlad v(ă)l(ea)t 7192 dec(emvrie) 2

Ghiorghe.

Pavăl.

Mărie.

Gligori Orzul.

+ Veneamin e(r)monah.

Mohah Iorest.

Abaza, vornic, Corianu.

Ierei Grăjdian.

Az Costantin sin Ilsaftei.

Az popa (...) ot Țifești, încă m-am tămplat.

Gonțea.

Iscal popa Miron.

+ Irei Ignat iscal.

Antiohie iscal, încă m-am tămplat.

Az Vas(i)lie Gălcă, vo(r)n(ic) iscal, martur.

Iscal Ion Bogescul.

Vas(i)loe Gid.

Gavril Pascal (...), m-am tămplat.

Biblioteca Națională a României, Fond Documente istorice, XXVII/ 3, original

6. -1694 (7202) februarie 5. – *Dumitrașco Gavrița din târgul Bărlad și cu Gavril Mandrea dăruiesc partea de moșie ce au la satul Coțmănești clucerului Ilie, din câmp, pădure, siliștea satului, din vad de moară și cu tot venitul.*

+ Adecă eu Dumitrașco Gavrița din târgu din Bărlad și eu Gavril Mandrea, scriem și mărturisim cu cest adevărat zapis al nostru de nime siliți, nici asupriți, ce de a noastră bună voe am dat și am dăruit a noastră driaptă ocină și moșie ce am avut la sat la Coțmănești¹, partea din râpă în sus, și o am dat danie dum(i)sali cliucerului lui Ilie ca să-i fie dumisali driaptă ocină și moșie în veaci și i-am dat dumisali și den câmpu și den păduri și din siliștea satului și den vad de moară(ă) și de peste tot locul cu tot vinitul. Și la această danie s-au prilejit boiari și megiași care mai gios sint iscăliți și ca-s aibă dumnealui a-și face și dresă domnești de pre zapisul nostru să-s știi.

U Bărlad (vă)l(ea)t 7202 fevr(uarie) 5

Az Dumitru Lazor, iscal.

Vasi(l)i Hușanul.

Ulea, martur.

Ștefan Cornea.

Simion (...).

Az Gavril Bă(...).

+ Adecă eu David.

<Pe verso>: Zapis ot Pogana ot Dumitrașco să(n) Mandre.

Biblioteca Națională a României, Fond Documente istorice, XXX/ 16, original, filigran.

¹ Pogana.

7. -1707 (7216) decembrie 23. – *Mămălița, văduva lui Vărlan, vinde țigani lui Lupu Costache, marele vornic de Țara de Jos.*

† Adec(ă) eu, Mămălița, fămei răpoosatului Vărlan, scriu eu și mărturisăscu cu acestu adevărat zapis al meu, precum de nime silită, nici asuprită, ce de a me bună voia am vândut ai mei direpți șerbi țigani carii în(i) sintu cunpăratur(ă) de la Tăbănești, anume Ștefan țigan, ficiorul lui Ifrim Văjul, nepot Saftii îmi¹ Găinoai. Pe acestu țigan l-am vândut dumisal(e) Lupului Costache, vel vornic, Dolnei Zemli², câtă parte lui giu-mătati din ficiorii lui ce i să vine parte lui cu nepoți cu tot drept o sută lei, ca să-i fie dumisali direpți șarbi țigani, și giupănesăi dumisali, și cuconilor dumisal(i) și nepoților dumisali și strenepoților dumisali în veci. Și această tocmal(ă) s-au făcut denainte(a) târgului Bărladul, anume Dima Lupul voitul, Vasălii Pascal și alți orașăni. Deci noi acești oameni(i) carii sintem scriși mai sus văzindu plată deplin ni-am iscălit, și s-au pus și pecete(a) orașului ca să fii de credință, iar din ficiorii mei sau din gineri sau din nepoți, cine s-ar ispiti peste vânzarea mea să fii de rușine, nici ă li-s ție în samă pentru căci eu cu acești bani o să grijăscu un suflet a unui mortu, cii șad păcatul lui asupra me, ca-s știi.

Vă(lea)t 7216 dec(em)v(rie) 23

Însă fără parte(a) Româncii, iar dumnealui di-a vria să o veciniască o a vecini cum s-a ști obiceiul.

<ss> Iorgu Burghilea (?), vel armaș.

Az Vas(i)lache (...), martur.

Az Trohin, iscal.

Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, IX/ 29, original, sigiliul târgului Bârlad, aplicat în fum.

¹Formă veche pentru „mama”.

²Țara de Jos

8. - 1710 (7219) septembrie 18, Iași.– *Nicolae Alexandru Mavrocordat Voievod înnoește și întărește biv vel vistiernicului Ion Păladie dania făcută de Mihai Racoviță voievod, pe bucată de loc din târgul Bârladului.*

Но Николле Плезандарѣ воевода, Б(о)ж(ю) м(и)л(о)ст(ю), г(о)сподарѣ Земли Молдавской. Adică domniia mea m-am milostivit și dintru a noastră osebîtă m(i)lă am dat și am întărit credincios boiarinului nostru d(u)mnealui lui Ion Păladie, biv vel visternic, pre a dumisale driaptă ocină și moșie din uric de danie și de miluire de la Mihai vod(ă), pre o bucată de loc den hotarul târgului nostru a Bârladului, cu care loc l-a miluit domniia sa Mihai vod(ă), pentru a lui driaptă și încredințată slujbă ce-a slujit cu dreptate. Pentru aceia ca să-i fie și de la domniia mea acia driaptă danie și miluire acia bucată de loc din hotarul târgului Bârladului cu tot venitul și cu tot hotarul den semne în semne, precum îi scriu dresili de la Mihai vod(ă) și să-i fie moșia în veci și de la domniia mea, lui și feciorilor lui, și nepoților lui, și strănepoților, și a tot rodul lui ce i s-ar alege mai aproape, și uric stătător în veci. Pentru aceia și în urma noastră pe carele va milui Domnul Dumn(e)zău cu domniia țării noastre a Moldovei, ori din frații noștri, sau den fii noștri sau dintr-altul, poftim iarăș ca să aibă a da și a milui și a întări pentru a sa veacinică pomenire și altul nimea ca să n-aibă a să amesteca. Прѣд сим листом г(о)сподства мы.

U Ias (vă)l(ea)t 7219 sept(emvrie) 18

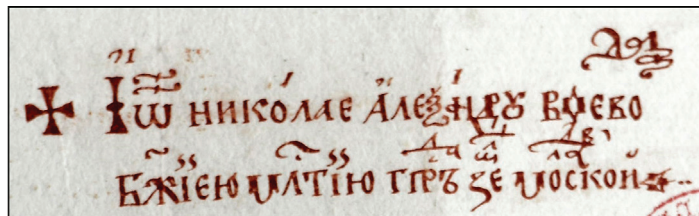
Но Николле воевода (m.p.).

ПЗИНТИЕ

Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, LXXXIX/ 209, original, sigiliu imprimat în chinovar; mențiune la Preotul Iacov Antonovici, *Documente bârlădene*, Bârlad, Tipografia și legătoria de cărți Const. D. Lupașcu, 1915, vol. III, p.26, nr. XVI.

9. - 1730 (7238) iunie 6. – Grigorie Ghica Voievod hotărăște în pricina daniei Nastasiei Goroe din Bârlad, a unui loc de casă, două dughene și o pivniță, către mănăstirea Răchitoasa.

† Но Григорие Гика воевода, Бож(ю) м(и)л(о)ст(ю), г(о)сподарѣ Земли Молдавской. Facem știre cu această carte a domnii meli precum s-au pârât de faț(ă) înainte(a) domnii meli și a tot sfatul nostru rugătoriu nostru Neofit, egumenul de la sfânta mănăstire Răchitoasa, cu Costantin diaconul și cu frate(le) său, nepoții Nastasiei Goroei, pentru un loc de cas(ă) cu două dughene și pivniță denainte(a) casii, care sânt în târgu în Bârlad, arătându-ne Neofit, egumenul, un zapis încredințat făcut de Nastasie Goroe din Bârlad denainte a mulți oameni

Titulatura domnului Nicolae Mavrocordat

buni carii sânt și iscăliți, scriind și mărturisind precum ia de bun(ă) vo(i)e ei au dat danie sfintei mănăstiri Răchitoasei acest loc de cas(ă) cu două dughene și cu pivniță pentru a sa pomnire, și au arătat că Costantin diaconul cu fraate(le) său alt zapis de danie făcut mai pre urmă tot de Nastasie Goroe la moarte(a) ei, scriind precum au dat tot acel loc de cas(ă) cu 2 dughene și cu pivniță nepotu(lui) său, lui Costantin, diaconul. Și stând ei faț(ă) și luându-le sama zapiselor, măcar că zapisul de danie mănăstirii iaste mai denainte, numai după giudecata sfintei pravili, de-a giudeca danie de la mănăstiri să nu-s ia și domni me pe giudecata sfintei pravile așa am urmat cu giudețul. Acea danie pe cum este dată la mănăstire să rămă(i) e la mănăstire, iar Costantin, diaconul, și cu frații lui să nu-s amestece nici să-s atingă de locul cela, că i-am dat rămas din toată giudecata. Iar egumenul îndreptându-s i-am dat această carte să-ș ți(nă) și să-ș stăpâniască acel loc de cas(ă) cu două dughene și cu pivniță din Bârlad cu pace, și să-i fie sfintei mănăstiri Răchito(a)sei și de la domnie me moșie stătătoare neclătit, nerușit, în veci. Și nime altul să nu-s amestece peste această carte a domnii meli. Aceasta scriem.

V(ă)le(a)t 7238 iuni(e) 6

Arhivele Naționale Iași, Colecția *Documente*, 114/ 5, original.

2 decembrie 1683

„TÂRGUL BÂRLADULUI. GENEZA ȘI HOTARUL”, DE GHEORGHE GHERGHE. NOTE DE LECTURĂ

Pentru un inițiat și chiar pentru specialiști, lucrarea d-lui prof. Gheorghe Gherghe, este o enciclopedie, o posibilă teză de doctorat (Adrian Solomon).

O investigație în timp și spațiu, incitantă, care ridică multe semne de întrebare și pentru care ar trebui adăugate alte studii, glosare de termeni, etc. și pe care autorul chiar își propune să le elaboreze, în măsura timpului istoric și al celui cosmic.

Pentru a-l cunoaște și a fi acceptat ca interlocutor ar trebui să dovedești preocupări similare, solicitându-i lămuriri mai ales în probleme de istorie medievală dar și în cea antică sau modernă și contemporană.

Chiar de la început, autorul face o prezentare a neamului și originilor sale. Ne pune în temă cu persoana sa, persoană pe care a citit-o și înțeles-o admiratorul său Nicolae Apostol, cu care, în calitate de coautor au elaborat lucrarea „*Fedești – Oamenii și locuri*”. Pe coperta a IV-a găsim și alte aprecieri autorizate, referitoare la persoana în cauză, precum și volume publicate de autor în perioada 2002-2014.

Introducerea în acest demers enciclopedic îl familiarizează pe cititor cu tematica abordată, cu localizarea și denumirea târgului, cu studiile dedicate zonei, cu interpretări și probleme ridicate, unele explicate, altele rămase în suspensie, sau interpretate greșit, subiectiv, cum ar fi aniversarea a 800 de ani de existență a Bârladului, dintr-un entuziasm partinic, bazat pe un document de la 1174, care s-a dovedit a fi fals.

Un apel de natură patriotică este adresat tineretului, care furat de mirajul unei false libertăți, a unei globalizări capitaliste, similară internaționalismului proletar, va duce la „*pierderea independenței naționale, a identității etnice*”, cu atât mai mult cu cât actualele programe școlare prevăd și studiază o pseudo-istorie, creând confuzie și asupra istoriei naționale.

Un citat semnificativ vine să caracterizeze pe trăitorii acestor locuri, fără a se preciza că am rămas, prin timp, „*o insulă latină într-un ocean slav*”, cu o spiritualitate specifică spațiului mioritic, ortodox, care a rezistat tuturor vicisitudinilor istoriei. Având caracteristică resemnarea-acceptarea oricărui eveniment, chiar militant, ca fiind trecător; simțul cumpătării, al dreptății, prudenței și înțelepciunii dar și al curajului; speranța în regenerare, în renaștere chiar dacă „*nu sunt vremurile sub oameni, ci bieții oameni sub vremuri*” (Miron Costin) – situație în care ne aflăm și în prezent.

Aflate în calea tuturor răutăților, aici la porțile orientului, comunitățile românești de pe aceste locuri, au rămas stabile, continuându-și existența, adaptându-se din mers, reacționând cu ironie, făcând haz de necaz, la tot ce avea să li se întâmple: migrații, ocupații, dezastre naturale sau provocate de oameni.

Adept al perenității și continuității, cultivată și demonstrată de marii noștri savanți (Vasile Pârvan, Hadrian Daicoviciu, Constantin C. Giurăscu, Mircea Petrescu Dâmbovița) și chiar de alți străini, care au analizat în mod obiectiv apariția și evoluția populațiilor care s-au perindat în timp prin acest spațiu consider că am fost și suntem statornici

în acest areal și că influențele exercitate asupra noastră nu ne-am modificat structura psihică și fizică.

Viețuirea continuă este demonstrată de numeroasele situri și stațiuni arheologice din care s-au recoltat foarte multe artefacte aflate în muzeele din țară și din afară.

Culturi ceramice precum: Criș-Starcevo; Cucuteni, Around-Tripolie, Dridu, demonstrează această continuitate și că civilizația noastră este o sinteză unică între tradițiile locale și influențele externe, proprie trăitorilor acestor locuri, indiferent de numele atribuit: traci, geți, daci, valahi, moldoveni, români.

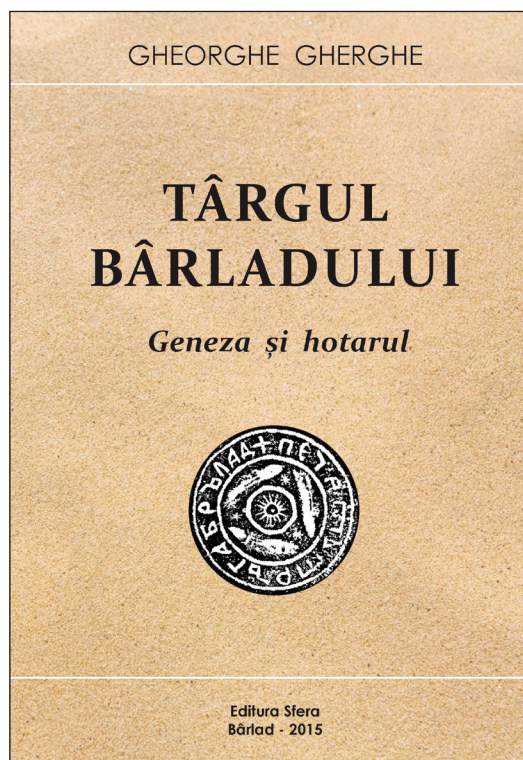
Structurată în două părți și 12 capitole, la care se adaugă, Adenda, micromonografiile: Dealul Mare și Zorleni, Anexe și o Bibliografie selectivă, lucrarea D-lui profesor Gheorghe Gherghe este dedicată soției sale, D-na Rodica Gherghe și aniversării a 520 de ani (1495-2015) de la stabilirea hotarului Bârladului de către domnitorul Ștefan cel Mare.

Lucrarea este unică, bine documentată și axată pe:

- etnogeneza românilor în Moldova;
- originea Țării de Jos a Moldovei;
- geneza târgului;
- priorități religioase în Țara de Jos.

Pentru cei interesați, parcurgerea lucrării se va dovedi un demers logic, susținut de argumente științifice, care pot fi uneori interpretate dar mai greu de contrazis.

În rezumat, cartea cuprinde evenimentele care s-au desfășurat într-un timp istoric definit, momente ale devenirii noastre în arealul Țării de Jos, din primii ani ai mileniului I zburcumat și până în secolul XIX.

MARCEL PROCA

PRESA LOCALĂ ȘI ISTORIA

Răsfoind presa bărlădeană, descoperim cu emoție evenimente și personalități și, implicit, modul lor de reflectare în mentalitatea colectivă locală, despre care generațiile mai vârstnice ori mai tinere au auzit întâmplător, fie din istoria orală, fie din manualele școlare, din bibliografii, ori cel mai adesea prin intermediul arhivelor și al pasionaților de istoria națională (din păcate, din ce în ce mai puțini). Din noianul informațiilor aflăm cu uimire și satisfacție despre existența, între anii 1877- 1946, a unei numeroase elite românești, trecută apoi prin sabia nemiloasă a comunismului proletar care a decapitat-o, la figurat sau/și la propriu. Poporul român avea o clasă mijlocie, urbană și rurală, pe care era constituit eșafodajul statului și care a fost capabilă să mute granițele țării pe vechile ei albi.

Nici publicațiilor din a doua jumătate a secolului al XIX-lea ori de început de secol XX nu le erau indiferente istoria și soarta românilor din provinciile aflate sub ocupație, problema națională fiind prezentă în multe din cotidienele locale. Astfel în *Semănătorul*, cel mai vechi ziar bărlădean, într-un emoționant articol, se scria: „Colo, peste Carpați, trei milioane de români sunt amenințați din moment în moment de a fi despuiați de limba lor natală, de legea lor străbună”¹. Ioan Popescu (Popovici, originar din Transilvania ca și alți dascăli bărlădeni), își exprima crezul politic în direcția dorită de toți românii: „România să devină unită cu toate părțile ei, cultă și civilizată de la o margine la alta, mare tare, fericită, spre a recupera cu o oră mai devreme, cuvenitul ei loc între națiunile valoroase ale Europei”².

De asemenea, citirea unui ziar, a unei reviste, reprezenta o modalitate de petrecere a timpului liber, fie că se realiza în spațiul intim al locuinței ori în spații publice, cum erau cluburile și restaurantele, ce permiteau un spațiu colocvial potrivit pentru comentarea ultimelor știri, mai ales dacă stârneau patimi electorale. În Bârlad au apărut de-a lungul timpului numeroase publicații abordând diferite orientări politice: *Bârladul*, *Paloda*, *Progresul*, *Vocea Tutovei* etc. Altele aveau caracter literar, științific ori reflectau posibilitățile de petrecere a timpului, cum este cazul ziarului sportiv *Hipodromul*, apărut în 1908; iar în 1912 își făcea apariția la Bârlad prima revistă cinematografică din țară. În plus, prețul de vânzare al ziarelor și abonamentele era rezonabil, mai ales în condițiile în care acestea încercau să acopere domenii cât mai variate. Lectura era completată de alte distracții în cafenele, sălile de dans ori de muzică, petreceri la restaurant, jocul de cărți, mai târziu apărând și biliardul.

Numărul acestor activități cultural-artistice este extrem de numeros, inventarierea lor nefăcând în sine obiectul lucrării de față. Ne-am dorit însă să reliefăm măcar sumar, impactul acestora asupra cotidianului bărlădean. Dincolo de aspectul urbanistic precar al unui târg de provincie, animația culturală de aici a stârnit mirarea, admirația, uneori dorința de ajutor și chiar de implicare. Sub acest aspect nu aș da decât un exemplu: N. Iorga, care, în 1906, cu acribia caracteristică, remarcă aspectul vetust al unei așezări urbane semănând mai mult a sat decât oraș, pentru ca, ulterior, sentimentele sale față de Bârlad să se schimbe gradual: de la aprecierea revistei

Făt-Frumos, pe care o considera a doua din țară după revista *Semănătorul*, la conferințe susținute aici, donații de cărți și sume de bani nu a fost decât un pas, mic pentru o personalitate marcantă ca Iorga, dar benefic pentru Bârlad. Nu întâmplător același Nicolae Iorga a afirmat cu prilejul uneia din vizitele sale pe plaiurile tutovene: „Bârladul este una din capitalele culturii românești!”, considerând că nu poate fi numit oraș de provincie.

Presa istorică bărlădeană este reprezentată de revistele: *Miron Costin*, *Răzeșul*, *Documente răzășești* și *Cercetări istorice*. *Revista profesorilor de istorie din județul Vaslui*.

Miron Costin (1913–1919; prima revista istorică regională) – editată începând cu luna august 1913 de un grup de intelectuali bărlădeni, în frunte cu cunoscutul folclorist Tudor Pamfile. Apariția sa era motivată astfel: „atâtea hârtoage, stau supuse la corzi, după icoane, în pălămile de lăzilor ori în poduri, bine ori rău păturite în două bucăți de coajă de teiu. Atâtea *ristome* astupă un mărunț ochiu de geam în locul vechii bășici de bou, ori împrejmuiește caerul unei furci, se impune a fi strânse și făcute cunoscute publicului deoarece fiecare din aceste mărturii cuprinde o svâcnire a sufletului românesc, un răspuns al nevoilor de pe atunci și din care unele dăinuiesc și astăzi”³. Articolul program accentuează asupra caracterului educativ al acestor vestigii istorice, mai ales pentru tânăra generație: „E o învățătură în toate acestea care trebuie adunată și pusă sub ochii celor care au menirea să ne îndrumeze viața repede și sigur, fără pierderea vremii cu încercări și împunsături”⁴.

Revista a avut o tematică variată: articole cu conținut istoric, publicarea unor documente istorice importante cu referințe la județul Tutova în general, recenzii ale ultimelor apariții editoriale, necrologul unor personalități politice⁵ etc.

Publicația și-a propus să popularizeze unele descoperiri arheologice, monumente istorice importante prin valoarea lor, fiind și un semnal de alarmă pentru starea de degradare în care se aflau. Revista a desfășurat o puternică propagandă privind înființarea „Institutului pentru Studiul Europei sud-estice” și a Muzeului Regional de Istorie și Etnografie a județului Tutova.⁶ Modul în care a fost primită această revistă rezultă și din articolul *Mărturisire cerută*, semnat de T. Pamfile: „Într-adevăr instituțiunile noastre culturale nu s-au cutremurat nici de groază nici de bucurie. Totuși ne-au venit, din multe părți, frumoase cuvinte de aprobare și altele de curat îndemn, care ne dau mai multă putere și mai multă nădejde decât o aveam la început”⁷.

Printre întemeietori s-au aflat: folcloristul Tudor Pamfile, poetul George Tutoveanu, tipograful C.D. Lupașcu, directorul Orfelinatlui agricol Zorleni, Mihai Lupescu, locotenentul Al. Saint-Georges (inițiatorul primului muzeu particular bărlădean), Alexandru Ecsarhu, I. Chrissoveloni, căpitanul P. Gane, lt. Ghika-Brigadier⁸ etc.

Unii dintre întemeietori erau rudele și prietenii lui Alexandru Saint-Georges (1886–1954): Eugenia Botez-Ciolac este propria sa mamă, iar G. Saint Georges este fratele său vitreg; R. G. Saint-Georges îi este văr primar, Emilia Stroici și N. I. Stroici erau rudele celei de-a doua soții a tatălui său. Ofițerii

– sublocotenentii Anghelescu și Câmpăneanu, locotenentul (mai apoi căpitanul) L. Ghika-Brigadier, căpitanul P. Gane (unul dintre fiii scriitorului Nicu Gane) – trebuie să fi fost camarazi de garnizoană ai lui Pamfile și ai lui Saint-Georges, ceea ce poate să explice ieșirea lor din grupul *întemeietorilor*. Numele abonaților și ale sprijinitorilor, ca și numele celor ce au făcut donații Muzeului “Saint-Georges” sau Muzeului Regional de Istorie și Etnografie al Județului Tutova, vorbesc și ele despre solidaritatea născută în jurul inițiativei lui Tudor Pamfile.

Totuși, în ciuda acestei solidarități inimoase, dificultățile financiare nu ocoleau revista și dese apeluri ale redacției sau ale administratorului (V. C. Nicolau) pentru plata abonamentelor stau mărturie. Ca în atâtea alte cazuri de atunci, de mai târziu, ca și din zilele noastre, *Miron Costin* nu a beneficiat de vreun sprijin oficial. Într-o *Mărturisire cerută*, publicată în fruntea numărului din mai 1914, Tudor Pamfile a explicat situația revistei și, implicit, a grupului pe care o edita. Cu umor și ironie, el accepta realitatea că, la apariția acestei reviste de cercetări istorice și mărturii istorice, „nici o gazetă nu s-a oprit asupra uricioaselor noastre pagini, nici o revistă nu și-a stricat câteva rânduri ca să cumpănească neastâmpărul nostru încheșat cu întâiele numere. [...] Instituțiunile noastre culturale nu s-au cutremurat nici de groază nici de bucurie. Un oficiu socotit de naivi ca dator să știe și întâmplările ce nu i se strigă în ureche, de bună seamă că va pune la dosar chiar o plecată rugămintă de sprijin; alte suboficii, nici la binețul nostru nu găsesc cu cale să ne răspundă, ele, fudulele, care trăiesc tocmai din gospodăria statutului”. Iar îndrjirea și credința fermă care îi susțineau hotărârea de a nu abandona le-a pus în aceste cuvinte: „Ne lipsesc titlurile care nu prețuiesc mai mult decât cei ce le îndreptățesc; ne lipsește un drum spre comoara care pentru unii se deschide cel mai târziu la patru ani o dată, ne lipsește obrăznicia care întotdeauna își are partea sa de câștig, - dar avem atâtea căldură și atâtea prostească nădejde, că ni-i de ajuns să dăruim toate piedicile și să topim toate sloiurile de gheață care încearcă să ne cuprindă”⁹.

Revista și-a oprit apariția când România a intrat în război – nr. 8 (august) din anul IV, 1916 – și a reapărut imediat după încheierea războiului; au mai putut ieși, însă, doar două numere, unul cvadruplu (ianuarie-aprilie 1919) și ultimul din mai 1919, în care sfârșitul se anunța cu mâhnire mănioasă: „Această revistă, începută acum șapte ani dintr-o pornire legată nu numai de avântul tinereții, își curmă astăzi apariția. De bună seamă că, fără greutățile unor zile ce caută să se statorească, viața acestei publicații nu s-ar fi curmat. Nu vom putea spune un neadevăr însă mărturisind că afară de prietenii personali, idealști și de obicei săraci, nici o instituție și nici o persoană din cele ce trebuie socotite în drept a ști și-a îndruma, nu au venit niciodată cu un ajutor”¹⁰.

Miron Costin s-a bucurat de ilustre colaborări: N. Iorga, I. Torouțiu, I. Negruzzi, A. Gorovei, T. Pamfile ș. a., numărându-se printre primele de acest gen din țară.

Fiecare număr are în cuprins documente și inscripții cu caracter istoric. Și-a încetat activitatea în 1919. Inițiativa acestei reviste va fi preluată în perioada interbelică de către Virgil Caraivan.¹¹

A apărut și o ediție anastatică - vol. I, 2006 (1913–1914) și vol. II (1915–1916, 1919), 2008 - ediție îngrijită de Lucian-Valeriu Lefter, sub auspiciile Institutului Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”.

Răzeșul apare din februarie 1926 până în ianuarie 1927, la inițiativa lui Virgil Caraivan. Membru fondator (1909) al „Societății Scriitorilor Români, al cărei membru și casier a

fost (1910), el s-a retras ca animator cultural în Bârlad și la Șuletea. Din revista *Răzeșul* nr.1, p. 38, rezultă că Societatea Scriitorilor Români, înființată în 1908, s-a făcut mai mult prin eforturile sale personale.

Deși se intitulează *Revistă culturală lunară*, un important segment îl reprezintă istoria locală, fiind premergătoare, din punctul nostru de vedere, *Documentelor răzășești*. Primul număr prezintă un scurt istoric al Hușilor, iar în numărul următor, cel al Bârladului. Întâlnim și alte articole istorice cum ar fi: *Din epopeea aromânilor*, prezentarea unor personalități – *Un binefăcător: Stroe S. Belloescu* etc.. În *Cuvântul înainte* se precizează următoarele: „... apare ca o revistă regională a Moldovei de mijloc, acolo unde în trecut s-a dezvoltat răzășimea ca mai vrednică, bogată în fapte și descendențe ilustre. E o revistă de cultură, literatură și chestiuni sociale, „dând loc de cinste însă, și mărturiilor istorice și folclorului”; o revistă pentru nevoile speciale ale micilor noastre orașele de provincie și a județelor în cuprinsul cărora se găsesc. Programul unei reviste regionale care nu îmbrățișează un prea întins câmp de activitate, se constată mai bine din ceea ce se lucrează și se tipărește periodic, foaie cu foaie, decât în enunțurile fastuoase, paragrafele încrustate pe frontispiciu, ori în pagini prime făgăduitoare și sentențioase”¹².

Revista apare la Atelierele grafice Nicolaie Peiu, cu excepția primului număr care a apărut la Tipografia Zanet Corlățeanu din Huși. La ea au colaborat: Gheorghe Ghibănescu, Ion Dragoslav, Iacov Antonovici, Constantin Asiminei, S. Teodor-Kirileanu, G. Pallady, Nicolae Iorga, Constantin Goran, Virgil Duiculescu, Mircea Pavelescu etc.¹³

Documente răzășești. Revistă regională de acte vechi, mărturii tradiționale și relicve istorice. Editată între 1932 și 1934, de cunoscutul animator al vieții culturale, Virgil Caraivan, revista a apărut ca mensural de cultură și civilizație, istorie și documente de arhivă. În paginile revistei s-au publicat numeroase documente din secolele XVII-XVIII, care atestă procesul de spoliere a răzășiei în această parte a țării, acte de vânzare-cumpărare, istoria unor sate răzășești din fostul județ Fălciu. Erau reproduse mărturii arheologice de certă valoare cum ar fi cetatea de la Fedești-Tutova.¹⁴ Apariția revistei a fost semnalată, din partea Academiei Române, de către Ion Bianu într-o scrisoare trimisă lui Virgil Caraivan: „Faceți o lucrare prețioasă pentru istoricul Moldovei, prin documentele pe care le publicați contribuți la cunoașterea vieții clasei răzășești care a fost temelia puterii de luptă și rezistență a unității Moldovei, când asupra ei s-a întins stăpânirea străină, care a rămas însă numai la suprafață și s-a împrăștiat când stăpânirea românilor și-a reluat locul și starea convenită împotriva lor”¹⁵.

Cuvinte elogioase aducea noii publicații și revista *Libertatea* din București: „Se publică în paginile ei acte, surse, zapise, cercetări și porunci referitoare la mutațiunile proprietăților rurale ale ținutului. Nu lipsesc interesante spițe de familii răzășești, ca și acte judiciare care oglindesc tragice nedreptăți făcute țăranilor pentru a-i depozita de moșiile lor”¹⁶. În concluzie redactorii apreciau: „Dacă s-ar găsi și în alte județe câte un cercetător de siguranță și priceperea d-lui Virgil Caraivan, poate ca să se reconstituie în cele din urmă procesul dramatic de sistematică cotropire a averilor răzășești de către fețele boierești de pe vremuri”¹⁷. Cu simț critic și cu măsură, Virgil Caraivan face apologia răzășimii, scriitorul văzând în țăranul răzăș un element de suită *sui generis*, un titlu nobiliar românesc, păstrătorul bunurilor spirituale și al tradiției de neam. Nicolae Iorga l-a apreciat încă de la începuturile lui literare, prefăcându-i volumul *La șezătoare*. Desigur și ideologia

marelui istoric va fi contribuit la orientarea sensibilității lui către cercetarea trecutului răzășesc.¹⁸

Revista, tipărită de merituosul editor și tipograf bârlădean Neculai Peiu, rămâne un prețios izvor de texte în problemă, interesând deopotrivă pe istoric, pe lingvist, pe etnolog, pe scriitor și pe iubitorii melegurilor tutovene și ale ținuturilor Fălciului aflate în Moldova de Jos.

De curând a apărut la Editura Sfera din Bârlad, cu sprijinul Consiliului Județean Vaslui și al Academiei Bârlădene, o ediție anastatică a *Documentelor răzășești*, ediție alcătuită și îngrijită de Cătălin-Andrei Teodoru. Retipărirea ei, consideră C. D. Zeletin, Președintele de onoare al Academiei Bârlădene, reprezintă un omagiu adus scriitorului Virgil Caraivan și Centenarului Academiei Bârlădene.¹⁹

Cercetări istorice. Revista profesorilor de istorie din județul Vaslui, apare din toamna anului 2007 la Bârlad (primele șase numere) ca o revistă bianuală, în principal de istorie locală, fiind editată la tipografia Sfera.

Argumentul oferea perspective generoase unei reviste ce a stat permanent sub imperiul neplăcut al autofinanțării: „Trăim într-o zonă în care cercetarea istorică este o preocupare constantă a unor colegi în condițiile în care izvoarele existente oferă numeroase posibilități de valorificare a istoriei județului nostru. Este de ajuns să amintim descoperirile arheologice de dată recentă de la Pogănești, Rădești etc., documentele „scoase” la lumină din arhive, monografiile, articolele din presa locală și națională apărute pentru a avea argumente solide în favoarea apariției revistei noastre.

Dacă ar trebui să răspundem la întrebarea: „De ce este necesară o revistă de istorie a profesorilor din județul Vaslui?”, atunci am spune simplu: pentru că ne preocupă istoria neamului și a locurilor noastre, pentru că suntem pasionați de istorie și pentru că ar trebui să ne cunoaștem mai bine, să ne împărtășim părerile și ideile, să formăm o tribună de dezbateri.

Revista *Cercetări Istorice* va cuprinde articole referitoare la diferite aspecte ale istoriei județului Vaslui (economice, sociale, politice, culturale etc.), pagini dedicate personalităților locale, pagini dedicate așezămintelor culturale și religioase din județ, colecții de documente referitoare la istoria acestei zone, descoperiri arheologice, studii etnografice, numismatice etc..

De asemenea, dorim să venim în sprijinul colegilor noștri și prin publicarea unor articole de metodica predării istoriei, care să prezinte ultimile noutăți din domeniu. Printre colaboratorii noștri se vor afla, alături de colegii noștri, profesori universitari, reputați specialiști de la muzeele din zonă și, nu în ultimul rând, elevii ce își vor demonstra competența și pasiunea pentru istorie

Considerăm că și profesorii de istorie au dreptul să aibă o revistă a lor, prin care să-și facă cunoscute preocupările, gândurile, frământările și, de ce nu, pasiunile, căci fără pasiune, fără preocupare, nu se poate realiza nimic deosebit nici în viață și nici în domeniul istoriei! Totodată, revista oferă oportunitatea ca fiecare profesor de istorie din județ să-și descopere pe lângă vocația de dascăl și pe aceea de veritabil cercetător, să se familiarizeze cu metodele specifice cercetării istorice.

Revista noastră se dorește a fi și un omagiu adus celor care au publicat la Iași, în perioada interbelică, revista *Cercetări istorice*, fondatorului Ilie Minea și celor care ulterior au încercat să-i continue existența.

Sperăm într-o existență cât mai lungă a revistei *Cercetări Istorice* în peisajul publicistic local precum și într-un

parteneriat eficient cu toți profesorii de istorie din județ.²⁰ În momentul de față, redacția se află la Vaslui și în cuprins regăsim articole privind: Istoria românilor, Istorie universală, Istorie locală, Istoria comunismului, Numismatică, Etnografie, Metodica și didactica disciplinei.

Publicațiilor declarat istorice, le putem adăuga pe cele ce abordează și tematici legate de istoria locală cum sunt: *Academia Bârlădeană*, *Baaadul literar*, *Elanul*, precum și revistele școlare. Interesul suscitât de istoria locală se regăsește și în paginile presei locale. Amintim aici serialul *Legendele Bârladului* apărut sub semnătura ziaristei Simona Mihăilă în cotidianul *Est-News*, articole, apărute în alte publicații, semnate de: Adriana Șușnea, Sabina Ghiorghe, Cezara Mironică, Răzvan Călin etc.. Totodată putem menționa și serialul realizat de subsemnatul (reporter: Tania Duduc și Gabi Săndulescu) la televiziunea locală Cony Sat, cu titlul: *Bârladul odinioară*.

Note:

1. *Semănătorul*, an. II, nr. 9, 1871.
2. *Ibidem*, an. I, nr. 11, decembrie 1870.
3. *Paloda*, XII, 2 noiembrie 1903.
4. *Paloda literară*, I, ianuarie 1904.
5. *Ibidem*.
6. *Ibidem*.
7. *Semănătorul*, București, 1 februarie 1906; vezi și Oltea Rășcanu-Gramaticu, *Istoria Bârladului*, vol. I, Bârlad, 1998, pg. 371-372.
8. *Miron Costin*, I, 1 august 1913.
9. Ștefan S. Gorovei, *Cuvânt înainte*, în *Miron Costin*, Ediție anastatică, vol. II (anii 1915-1916; 1919), Institutul Român de Genealogie și Heraldică Sever Zotta, Iași, 2008, p. VI-VII.
10. *Ibidem*.
11. *Documente răzășești*, I, Nr. I, Bârlad, 1932.
12. *Răzeșul*, An I, Nr. 1, februarie 1926.
13. Traian Nicola, *Caraivan, Virgil N.*, în *Valori spirituale tutovene. Biobliografii*, vol. 2 C, Primăria Municipiului Bârlad, 2001, p. 30.
14. *Documente răzășești*, Anul I, Nr. 1, mai 1932; vezi și D. Dumbravă, *Ce mă leagă de numele lui Caraivan*, în *Bârladul odinioară și astăzi*, vol. I, 1980, p. 381, 384.
15. *Ibidem*, vol. II, Nr. 1, 3 iulie 1932, p. 47.
16. *Ibidem*, 6 octombrie 1932, p. 95.
17. *Ibidem*; vezi și Oltea Rășcanu-Gramaticu, *op. cit.*, vol. II, pg. 101-102.
18. C. D. Zeletin, *Virgil Caraivan*, în *Bârladul odinioară și astăzi*, vol. I, p. 68.
19. Idem, *Cuvânt înainte*, în *Documente răzășești. Revistă regională de acte vechi, mărturii tradiționale și relicve istorice*, Ediție anastatică (1932 - 1934), Editura Sfera, Bârlad, 2015, p. III.
20. Marian Bolom (membru fondator), *Argument*, în *Cercetări istorice. Revista profesorilor de istorie din județul Vaslui*, Anul I, Nr. 1, septembrie 2007, p. 1.

VERONICA MOROȘANU

ÎNFIINȚAREA SECȚIEI REALE LA LICEUL „IORGU RADU” DIN BÂRLAD ȘI O PROFESOARĂ DE MATEMATICĂ DE EXCEPȚIE: MARIA CONSTANTINESCU

Este o bucurie pentru Academia Bârlădeană, cu deosebire pentru doamnele Academiei Bârlădene, că ne-a sosit prilejul unei noi colaborări cu una dintre distinsle profesoare care au ilustrat intelectualitatea bârlădeană, atât prin ascendenți, cât și prin ea însăși. Ar fi de-ajuns să-l cităm pe tatăl domniei sale, Constantin T. Moroșanu (1880 – 1968), a cărui cale spre Senatul României Maria a fost înlesnită de excelența sa profesională la liceele din Bârlad. E momentul potrivit să amintim acum că, în afară de specialitatea strictă – profesoară de matematică la Institutul Politehnic din București – doamna Veronica Moroșanu este un intelectual foarte erudit, că este extrem de legată de meleagurile natale (își petrece de mulți ani verile lângă Bogdana, în satul Verdeși) și este pictoriță. Un privitor, oricât de avizat, cu greu și-ar da seama că nu e profesionistă. Pânzele domniei sale luminează nu numai sediul central al Academiei Bârlădene, (ne-a dăruit un peisaj și două din portretele făcute părinților), dar și multe din locuințele membrilor Academiei noastre sunt luminate de peisajele pictoriței Veronica Moroșanu. Ele aduc și întrețin, în multe case din Bucureștii sufocați, o briză iodată și răcoroasă venind dinspre pâcurile de nuci de la Verdeși...

În pagina memorialistică pe care ne-a oferit-o în această vară, o evocă pe profesoara Maria Constantinescu, odată cu care se stinge ultima stea din pleiada de profesoare exemplare ce au luminat firmamentul liceelor bârlădene: după ele a venit, tulbure și otrăvită, dureroasa epidemie a comunismului ...

Liceul de fete din Bârlad, liceu de foarte bună reputație, a suferit până în anul 1942 de un mare neajuns: nu avea secție reală, spre deosebire de liceul de băieți, care beneficia încă de la înființare de un astfel de profil. Acest fapt începuse să se resimtă negativ asupra promoțiilor de fete carer erau obligate să se îndrepte numai spre cariere ce nu presupuneau o cunoaștere aprofundată a științelor exacte, cum sunt matematicile, fizica, chimia, astronomia. Neajunsul persista în ciuda faptului că liceul dispunea de un corp didactic corespunzător, în special de o profesoară de excepție, anume Maria Constantinescu, titulara catedrei de matematică.

Maria Constantinescu a venit în Bârlad ca profesoară la Liceul Iorgu Radu în toamna anului 1938. În acel an eu mă aflam în clasa a III-a (actualmente a VII-a). Eram o elevă conștiincioasă, răsplătită cu note bune, dar matematica era pentru mine un domeniu destul de nebulos. Încă de la primele prestații ale profesoarei Maria Constantinescu, vâul ce acoperea tainele acestei discipline a început să se destrame pentru mine. Limpezimea, logica strânsă a problematicei și a demonstrațiilor ce ni le expunea la tablă m-au făcut să înțeleg curând că drumul rațional al deducțiilor apare ca un lanț fără ambiguități, ca un drum drept fără dificultăți mari, mai degrabă un mers firesc al minții către adevăruri simple, nediscutabile. Avea profesoara noastră acel har de a prezenta noțiuni grele într-o lumină cât mai perceptibilă, har ce era dublat de o pregătire profesională ireproșabilă. În paranteză fie spus, în timpul prestației mele ulterioare de cadru didactic universitar, am avut ocazia să-mi conduc studenții pentru practica pedagogică la diverse unități școlare din Capitală: rar am întâlnit profesor care să atingă nivelul extrem de ridicat atins de profesoara noastră. Revăd în minte momentul când, la puțin timp de la venirea doamnei la Liceul Iorgu Radu, a apărut inspecția pentru definitivarea pe post. Așa cum am spus, a fost scurt timpul în care clasa beneficiase de activitatea domniei sale, dar noi eram deja formate pentru a face față onorabil unei astfel de împrejurări. Inspectorul se numea Adrian Andronic, unul dintre autorii cărții de geometrie pe care învățam.

De-a lungul anilor, matematica a devenit pentru câteva dintre noi rațiunea de a fi eleve. Era obiectul la care efortul nu conta. Asimilarea treptată a matematicii ne dădea multe satisfacții, iar dorința noastră era să mergem pe acest drum. Eminenta profesoară ne-a înțeles, ajutat și încurajat permanent. Cu toată aparenta lipsă de modestie, trebuie să arăt aici cum a înțeles să mă încurajeze pe mine personal, anume, oferindu-mi ca premiu special la sfârșit de an, un abonament anual la revista *Numerus*, costul acestuia fiind achitat de doamna profesoară din buzunarul propriu.

Alte trăsături ale acestei personalități constau în calitatea de a fi întotdeauna severă dar dreaptă, precum și impunerea prin seriozitate și ținută ireproșabilă.

Ajunse în clasa a VII-a (actualmente a XI-a), cele câteva vestale ale altarului matematicii, ne aflam într-un moment de răscruce, întrucât liceul nu avea clasa de real. Atunci, directoarea liceului, reputata profesoară de franceză, Veronica Tuchilă, și profesoara de științe exacte, Ecaterina Apostoleanu s-au pus fără șovăire în slujba interesului nostru. S-a intervenit prompt la Ministerul Învățământului pentru înființarea unei clase cu profil real, evident cu suplimentarea de catedre necesare. Problemă grea ! Deorece țara se afla în plin război, aceasta nu era o chestiune de prim interes pentru guvernanti, astfel că Ministerul întârzia cu răspunsul. Intrase în anul școlar 1942-1943 și părea să nu existe speranțe de rezolvare, totuși admirabila noastră profesoară începuse să ne predea benevol materia clasei a VII-a (a XI-a). În cazul nerezolvării acestei solicitări, eu luam hotărârea să mă retrag din liceu, urmând să iau lecții particulare, iar ulterior să absolv secția reală prin examene la liceul de băieți. Într-un târziu a venit și mult așteptatul răspuns al ministerului care era favorabil înființării clasei de real, cu condiția ca numărul minim de eleve să fie de zece. Noi eram inițial doar patru: Moroșanu Veronica, Portase Aurelia, Teodorescu Marioara și Tătaru Cezarina. La insistențele noastre, ni s-au alăturat încă două colege, anume Ștefănescu Rodica și Șchiopu Bălașa. Ajunsesem deci șase în total. În urma altor insistențe ale direcției liceului în

favoarea înființării clasei de real chiar și în aceste condiții, ne-am pomenit cu inspectorul școlar, profesorul Gheorghe Dumitrescu, și el autor de manuale școlare, venit cu misiunea de a cerceta dacă cele șase eleve meritau sacrificiul bănesc ce urma să fie suportat de stat prin înființarea a încă trei catedre la Liceul „Iorgu Radu” din Bârlad. Retrăiesc cu claritate și aceeași emoție ziua când, adunate într-o sală de clasă, cele șase candidate am fost testate de către trimisul ministerului atât ca nivel de pregătire cât și ca nivel al posibilităților intelectuale. Proba s-a soldat cu o reușită totală, inspectorul afirmând : *Aceste eleve fac cât zece!*

După terminarea liceului, trei absolvente ne-am înscris la Facultatea de Matematică, a patra la Politehnică, a cincea la A.S.E., iar ultima la Facultatea de Farmacie, toate din București. Carierele unora dintre noi au fost însă ulterior serios perturbate de criteriile impuse de regimul politic comunist ce a urmat după anul 1946. Astfel, liceul de fete a trebuit să rămână văduvit de multe dintre cele mai valoroase cadre didactice, între care și profesoara Maria Constantinescu, pe nedrept înlăturate de la catedrele respective. Îmi place totuși să cred că eforturile ce s-au făcut atunci nu au fost zadarnice, roadele lor aflându-se în numeroasele serii de eleve valoroase absolvente ale profilului real, care, ulterior, au avut cariere de succes nu numai în domeniul umanistic și al științelor sociale, ci și al științelor fizice și naturale.

Așa arăta școala românească înainte de 1944...

Pe atunci, profesorii lucrau nu numai pentru pregătirea și educarea elevilor, dar se implicau și sufletește pentru sprijinirea dorinței tinerilor de a se realiza în direcția spre care îi duceau aptitudinile personale.

*Portretul profesorului
Constantin Moroșanu,
tatăl autoarei și pictoriței
Veronica Moroșanu,
tablou dăruit Academiei
Bârlădene.*

TEODOR OANĂ

NEDUMERIRE

Înainte de începerea cursurilor m-am pomenit că pe cele două posturi de preparator la limba engleză n-am pe nimeni care să le suplinească. Să dau sfoară printre colegi n-ar fi o soluție, m-am gândit, deoarece mi s-ar recomanda persoane care n-ar avea altă calitate decât aceea că sunt rude sau prieteni cu cineva din catedră. Mi-am zis că trebuie să-mi asum această răspundere. N-am avut de ales și am mers la Inspectoratul Școlar, să-l rog pe inspectorul de specialitate să-mi recomande două persoane, care să fie interesate să rămână în învățământul superior, având toate șansele să facă o frumoasă carieră universitară.

- Domnule profesor, mi-a zis inspectorul Dumitru, cum să nu sprijinim învățământul superior, cu care avem relații dintre cele mai bune. Ne ajutați în acordarea gradului didactic I, prin Departamentul de perfecționare a cadrelor didactice.

Îl pun pe inspector în temă cu ce vreau, mă ascultă cu atenție și-mi spune:

- Domnule profesor, sunt la Liceul „Dimitrie Cantemir” din municipiul două profesoare foarte bine pregătite, au promovat examenul de titularizare în acest an cu medii peste 9,50. Sunt absolvente de anul trecut ale cursurilor de masterat de la Facultatea de Litere, specializarea „Limba engleză – limba română”. Cred că le veți convinge să accepte să intre în învățământul superior.

- Spuneți-mi despre cine este vorba, ca să le contactez.

- Nu e nevoie, vin eu cu ele la dumneavoastră.

Stabilim ora când să ne întâlnim a doua zi, îi mulțumesc inspectorului și plec. Ce înseamnă să ai noroc să te ajute cine nu te aștepți, și chiar dezinteresat. Mai rar așa ceva în lumea de azi, gândesc eu la plecarea din Inspectorat.

Domnul inspector Dumitru s-a prezentat a doua zi cu profesoarele Luminița Ionescu și Corina Munteanu. Întâlnirea a fost deosebit de agreabilă, impresia făcută m-a convins că vom putea colabora în cele mai bune condiții. Le-am spus fetelor că vor funcționa la început ca preparatoare suplinitoare, că în maximum două luni vor fi scoase la concurs cele două posturi, urmând să se titularizeze, examen care nu le va pune probleme, având în vedere nivelul pregătirii lor, deja confirmat.

Fetele au acceptat, eu eram deosebit de mulțumit, inspectorul a spus că fetele trebuie să-și înainteze demisia de la liceu a doua zi.

Chiar la începutul lunii noiembrie tinerele profesoare au susținut cu succes examenul de titularizare pe post de preparator.

Nu mult după acest examen mi-au căzut ochii pe un titlu de articol, publicat în ziarul „Gazeta Independentă”: *Rocadă în învățământ*. Citesc articolul, văd că sunt pomenite și proaspetele mele preparatoare, elogiuate pentru performanțele lor, dar partea interesantă acum vine. În locul lor au fost detașate la Liceul „Dimitrie Cantemir” două profesoare titulare la școli generale din județ, iar în locul acestora au fost încadrate ca suplinitoare două profesoare, care la examenul de titularizare obținuseră medii sub 4. „Cum a fost posibilă această rocadă, se întreba semnatarul articolului. Au fost profesori care au obținut chiar medii peste 8, dar n-au mai apucat posturi vacante”.

Obişnuit cu ce se întâmplă zi de zi în jurul nostru, m-am gândit că aceste rocade din învățământul preuniversitar s-au făcut cu bună știință. Că ele ridică semne de întrebare este indiscutabil, dar cine vrea să se lămurească de cele petrecute nu are decât să spună că „așa funcționează sistemul”.

Gheorghe CLAPA

EVOLUȚIA ȘCOLII BÂRLĂDENE PÂNĂ LA PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

La Bârlad, ca și în alte orașe ale țării, cele dintâi școli au apărut în cadrul bisericilor. Acestea erau școli de ciraci, de învățăcei, ce funcționau încă pe la mijlocul secolului XVIII-lea. Cei ce urmau acele școli își însușeau învățătura cărților religioase și a scrisului.

În secolul al XIX-lea, aceste școli s-au păstrat și și-au sporit numărul, cu toate că institutele particulare sau școlile de stat aveau un prestigiu și o faimă recunoscută. Unele documente vorbesc de școala dascălului Frumusache de la biserica Sf. Nicolae de la jumătatea secolului XIX, o școală la fel ca aceea a dascălului Chiosea pe care o descrie I. Ghica în *Școala acum 50 de ani*.

Au existat, totuși și școli ridicate din bunăvoința vreunui boier sau domnitor. La Bârlad, la începutul secolului XIX, continua să funcționeze „Școala moldovenească domnească” înființată prin hrisovul domnului Grigore Alexandru Ghica din 1766, cum reiese din *Istoria școalelor* a lui V.A. Urechia. (1) În această școală se învăța citirea și scrierea alfabetului chirilic, fiind o școală de grad elementar. Învățător era dascălul principal al bisericii Sf. Voievozi, în curtea căruia se afla casa în care funcționa școala. (2)

Domnitorul Alexandru Moruzi, prin hrisovul din 24 mai 1803, hotărăște să ia înființă și la Bârlad o școală, „atât pentru limba elinească cât și pentru cea moldovenească”. Astfel de școli greco-moldovenești se mai întemeiau la Focșani și la Galați. (3) Pentru școala elino-moldovenească de la Bârlad, Alexandru Moruzi dă un hrisov special la 28 mai 1803, prin care stabilește epitropii, îndatoririle dascălilor și plata acestora. (4) Această școală, prin care domnitorul urmărea răspândirea învățământului în limba greacă, și-a încetat existența în anul 1821, când, în urma înăbușirii Eteriei de către turci, istoria înscrie apusul domniilor fanariote. (5)

La 22 decembrie 1831 în urma semnării Regulamentului Organic al Moldovei (6) intrăm într-un nou stadiu de dezvoltare a învățământului din Moldova care va influența în mod pozitiv dezvoltarea învățământului în orașul Bârlad. Deși a avut un caracter limitat progresist, Regulamentul Organic era o lege de tip feudal, care a constituit un pas înainte în istoria Moldovei și mai ales a învățământului bârlădean. (7)

Regulamentul organic declara școala ca o instituție permanentă de stat, ea nemaifiind „o binefacere și o milă” domnească, bisericască sau boierească. În capitolul 9, secția IV „Despre învățătura publică”, se arată:

„Art.420: Școli începătoare pentru juni și fete se vor așeza în orașele: Romanul, Hușul, Galații, Focșanii, Bârladul și Botoșanii, unde începătoarele științe se vor învăța [...]”.

Reformele privitoare la învățământ ale Regulamentului Organic au fost completate de Regulamentul special al Caselor obștești, care preciza că Epitropia se va ocupa cu administrarea școlilor, cu numirea profesorilor, înaintarea către Domnitor la fiecare sfârșit de an a unui raport privind starea școlilor. În fiecare ținut era un comitet de priveghere care ajuta Epitropia învățăturilor publice.

Pe lângă sarcinile de mai sus, începând de la 15 ianuarie 1832, Epitropiei învățăturilor publice îi revin următoarele: poliția internă a școalelor publice sau particulare, încasarea veniturilor, stabilirea bugetului, efectuarea plăților și cheltuielilor, reglementarea mersului și conținutului cursurilor, supravegherea, redactarea și cuprinsul manualelor. (8)

La propunerea lui Asachi, Epitropia anunță crearea unui curs de 3 luni „pentru pregătirea candidaților la profesoratul școalelor începătoare pe ținuturi” (9), în care să se urmeze cursurile predate de profesorii Gimnaziului Vasilian și cursul de pedagogie al lui Samuil Botezatu. Condițiile de primire erau: cunoașterea limbii românești, a catehismului, istoriei, geografiei și aritmeticii. Acest curs a durat 3 luni, cu 7 elevi, printre care și Ioan Zaharescu, viitorul prim profesor al primei școli publice. (10)

Această „Școală începătoare”, cu un număr de 50 de școlari, între 7-13 ani își va deschide porțile la 1 septembrie 1832, cu 3 clase: una elementară și două normale. (11) Școala din Bârlad fiind ținutală, la clasa elementară se predă: citirea, scrierea, numărarea și rugăciunile după metoda lancasteriană, cu tabele anume tipărite. (12) La cele două clase normale, unde se învăța 3 ani, se predă: gramatica românească, după manualul lui Săulescu, aritmetica până la împărțire, exclusiv, după manualul lui Filipescu și geografie, după manuscrisul lui Fabian.

Pentru înlesnirea studiului se fac subscripții în vederea clădirii unui local corespunzător, între donatori numărându-se cu 2500 de lei însuși logofătul și poetul Costache Conachi. (13) Mai târziu, în 1837, Gh. Roșca Codreanu își va lăsa întreaga sa avere, prin testament, cu scopul de a se deschide o școală pentru 100 de fii de țărani, școală în care să se predea și limba latină. Executorul testamentar a fost fixat de donator: unchiul său, Ion Costache Epureanu. Nici după trei ani de la moartea lui Gh. Roșca Codreanu, dorințele exprimate de el în testament nu fuseseră duse la îndeplinire. Epitropul Ion Costache Epureanu ajunsese vornic al Țării de Jos.

Epitropia învățăturilor publice întreabă pe Neculai Ventura, cumnatul lui Gh. Roșca Codreanu ce s-a făcut cu administrarea averii, la care el răspunde printr-o scrisoare, la 20 mai 1840. Astfel Secretariatul de Stat al Principatului Moldovei, prin adresa nr. 1291/secția a II-a îl poartă pe Ion Costache Epureanu „să binevoia a vă înfățișa în presedstvia Sfatului la ziua însemnată” (14) – 30 iulie 1840.

Neprezentându-se cu actele cerute, Epitropia învățăturilor publice din Moldova se vede silită să se adreseze la 3 septembrie 1840 cu o plângere Domnitorului Mihail Sturdza, cu atât mai mult cu cât pădurile moșiei începuseră să se taie într-un ritm susținut, iar moșia a fost scoasă la mezat de divanul Țării de Jos.

Nicolae Ventura propune Domnitorului, la 24 mai 1841, ca averea care a mai rămas să fie donată spitalului din Bârlad, care se înființase în 1838. Ion Costache Epureanu care ajunsese acum logofăt al Țării de Jos, a pretins că nu poate renunța la administrarea moșiei dacă nu i se plătesc 1500 de galbeni, lăsați de defunct, plus cheltuieli ce le făcuse cu moșia, în valoare de 325 de galbeni.

Analizând că după achitarea acestor datorii moșia putea aduce un venit de 250 de galbeni și se putea astfel înființa Școala cerută prin testament, Sfatul Cărmuitor al Moldovei încuviințează Epitropiei învățăturilor publice să dea o parte din veniturile Casei Școalelor pentru a lichida datoria moșiei față de Ion Costachi Epureanu, lăsând-o astfel liberă pentru a fi folosită conform scopului fostului proprietar și cere Domnitorului încuviințarea sa. Rezoluția lui Mihail Sturdza din 24 aprilie 1843 a fost pentru ca moșia să treacă în stăpânirea Epitropiei învățăturilor publice.

Epitropia învățăturilor publice din Moldova caută să-i mărească veniturile pentru a crea fondurile necesare deschiderii școlii. În orașul Bârlad era în acea vreme o singură școală „începătoare” de băieți la care se adăugau pensioane particulare, ale lui Subiski – înființat în 1837, dr. Simonberg – „*în franțuzește și în nemțește*”, al lui Jaque „Catul” care funcționa în casele spătăresei Soltana Lambrino. **(15)**

La insistențele bărlădenilor de a se crea și în orașul lor o școală secundară, superioară celei „începătoare”, la 28 septembrie 1845 Epitropia învățăturilor publice din Moldova, prin persoana lui Gheorghe Asachi, propune domnitorului Mihail Sturdza de a se aduce la îndeplinire dorințele exprimate de Gh. Roșca Codreanu în testament. Domnitorul a sancționat favorabil această dispoziție la 2 decembrie 1845. **(16)** Donația lui Gh. Roșca Codreanu a fost adusă și la cunoștința Obșteștii Adunări a Moldovei, la 12 martie 1846, chiar de către domnitorul Mihail Sturdza. Membrii Sfatului Academic cer insistent să se înființeze câte un clas real și în alte orașe ale Moldovei, anunțând chiar că în temeiul rezoluției Epitropiei învățăturilor publice se deschide un clas real la Iași, Galați, Bârlad, arătând materiile ce se vor preda și anunț pe doritorii de-a ocupa aceste posturi să se prezinte la concurs.

Epitropia învățăturilor publice din Principatul Moldovei, cu adresa nr. 361 din 12 octombrie 1846, trimite Comitetului de inspecție al Școlii publice din Bârlad o adresă prin care se hotărăște a înființa Școala publică din Bârlad „Clasul fundației Codreanu”. **(17)** Tot în această adresă se indica programa și pe lângă prof. Zăhărescu va veni și Iosif Popescu. De asemenea, este trimisă o programă a împărțirii ceasurilor.

Ioan Zăhărescu preda gramatica, geografia, catehismul și caligrafia, iar Iosif Popescu-Patriciu preda limba latină, istoria universală și a patriei și aritmetica. După 9 ani, dorința lui Gh. Roșca Codreanu se realizează și Comitetul de inspecție al Școlii publice din Bârlad, face cunoscut la 20 octombrie 1846, Epitropiei învățăturilor publice din Moldova că: „*S-a făcut solemna deschidere a Clasului Codreanu în ființa Comitetului și a unui numeros public*”. **(18)**

Din programa analitică a Clasului Codreanu se remarcă introducerea a 8 ore și jumătate de limbă latină pe săptămână. Sfatul Academic Ieșean a găsit de cuviință să introducă în clasele a II-a și a III-a ale Școlii primare (Școala publică avea o clasă „începătoare” [lancasterică]) **(19)** și două „Normale”, la care s-a adăugat Clasul Codreanu cu câte 3 ore de limbă latină pe săptămână. Predarea ei se făcea în clasa a II-a după o carte de Zaharia Columb, iar în clasa a III-a se învăța întreaga etimologie latină, după gramatica lui D. Stoica, un volum de „numai” 500 de pagini. Pe lângă limba latină se studia: istoria (se citeau lecturi din cele 3 volume de „Istoria românilor” de A.T. Laurian), Geografia țărilor române și cea Generală, tot de A.T. Laurian, Limba Latină și Gramatica, după „Gramatica românească” a lui Nifon Bălășescu, Aritmetica, Educația Fizică. Ca director unic era Ioan Zăhărescu, iar primul profesor al Clasului Codreanu a fost Iosif Popescu-Patriciu, care s-a transferat la 20 septembrie 1851 la Gimnaziul din Iași, viitorul Liceu „Național”. În locul lui a venit transilvăneanul Ioan Popescu, multilateral pregătit și un mare patriot.

Examenale se țineau de două ori pe an, după fiecare semestru, iar pregătirile examenului de către elevi se făceau în școală. **(20)** Din cauza publicului numeros, la început examenalele nu se puteau ține în școală, până s-a construit o clădire proprie, ci în case particulare. Elevii pregăteau scena, scaunele din sală, desenau și scriau invitațiile. La examene participau: directorul și profesorii școlii, un delegat al Epitropiei învățăturilor publice din Iași, apoi al Ministerului, care prezida examenalele, inspectorul școlar ținutal, oficialitățile locale, boierii, dregătorii și negustorii orașului, părinții elevilor. Examenalele erau asistate de către delegatul Ministerului, dar oricare participant putea pune întrebări elevilor.

Înființarea „Clasului real al Codreanului” însemna un prim pas către învățământul secundar din Bârlad. **(21)** Un decret domnesc hotărăște la 18 aprilie 1847 înființarea unor școli secundare la Iași, Galați, Botoșani, dar această intenție nu se realizează din cauza revoluției din 1848 din Moldova.

În pofida stărilor politice apăsătoare, a holerei, a ocupațiilor străine, a lipsei de alimente, copiii bărlădeni vin în număr din ce în ce mai mare la Școala publică și la Clasul Codreanu, determinând pe unii boieri să nu-și mai dea copiii la școală alături de cei săraci, preferând să-i prepare în particular. Iau ființă astfel în Bârlad următoarele pensioane:

- Pensionul lui Ioan Feodorovici-Sasei, „*și de rusește și de elinește*”, în 1845; tot în acest an funcționa în oraș un alt pension al unui grec, în care aveau acces numai copiii marilor negustori.

- Profesorul Iosif Patriciu deschide în 1850 un pension de băieți în care se predau limbile română, latină, franceză și germană, precum și „*celelalte științe, după programul școlilor publice*”. În anul 1851, în Bârlad, pe lângă școlile particulare întreținute de biserici, conduse de dascăli, mai funcționau și următoarele pensioane **(22)** frecventate de fiii boierilor și ai celor cu dare de mână: pensionul francez de băieți al lui Columb; al lui Caillot (Kayol); pensionul grecesc de băieți al lui Pondichi; al lui Papastavăr; pensionul de fete francez al doamnei Saar.

Neculai Roșca Codreanu, fratele donatorului și totodată al fondatorului Clasului real Codreanu, dăruiește prin testamentul din 30 ianuarie 1854, 2000 de galbeni, pentru ca în acel clas să se predea două limbi moderne, franceza și italiana. **(23)** Numărul elevilor de la această școală creștea în fiecare an, astfel că în anul 1857 erau 223 elevi.

Clădirea școlii în care a funcționat la început Clasul Codreanu a fost situat pe fosta stradă Leningrad nr. 13, pe locul unde s-au aflat garajele Întreprinderii Comunale Bârlad. La 9 noiembrie 1856 s-a deschis aici prima școală publică de fete cu 68 de eleve. Clasul real al Codreanului își încetează activitatea la 13 septembrie 1858, când se transformă în Gimnaziul Codreanu. În anul 1858 erau în Bârlad 5 pensioane particulare și două școli primare, una de fete, a doua de băieți, ambele cu 317 elevi, precum și Clasul real.

Populația școlară a Bârladului crescuse, fapt ce a determinat Ministerul Culetor și Instrucțiunii Publice să creeze în orașul Bârlad un Gimnaziu. În anul 1849, Grigore Ghica-Vodă, venind de la Constantinopol, în drumul său spre Iași, s-a oprit la Bârlad. Aici, pe lângă alte protocoalele ce i s-au făcut, a fost primit cu fast în casele vornicului Alecu Sturdza, unde profesorul Clasului Codreanu, Iosif Popescu-Patriciu, a ținut o alocuțiune privitoare la școlile din Moldova, cu care ocazie s-a referit în mod special la donația lui Gh. Roșca Codreanu. La sfârșitul alocuțiunii i s-a înmănat domnitorului o petițiune, **(24)** făcută de el cu asentimentul locuitorilor bărlădeni, care au semnat-o, și în care se cerea să se înființeze la Bârlad, cu ajutorul donației Codreanu și cu contribuția statului, un Gimnaziu cu 4 clase. Domnitorul a promis că va deschide la Bârlad mai întâi o Preparandie, dar nu s-a ținut de cuvânt, iar mai târziu a hotărât să se deschidă la Bârlad un Gimnaziu (colegiu).

Gr. Ghica-Vodă, în anul 1851, alcătuiește primul Regulament al Școalelor. În art. 52 al Manualului administrativ, capitolul „Organizarea Școalelor” se preciza înființarea unui gimnaziu și la Bârlad. A.T. Laurian, luând direcția învățământului în Moldova, hotărăște transformarea tuturor școlilor primare de la 3 la 4 ani, în ultima clasă predându-se latina.

Solemnitatea deschiderii gimnaziului cu 18 elevi la clasa I-a a avut loc la 1 octombrie 1858. După ce a funcționat aproape 2 ani în localul Școlii primare nr.1, gimnaziul s-a mutat în local nou, dăruit de Epitropia orașului, în chiliile bisericii Vovidenia unde funcționează până în 1861, apoi în chiliile bisericii Domneasca. Școala secundară de 4 ani, constituie echivalentul claselor V-VIII

al școlilor gimnaziale de azi.

Gimnaziul trebuia să aibă 4 clase de studii. Clasa a I-a s-a înființat în anul școlar 1858/1859; clasa a II-a în 1859/1860, când gimnaziul avea un total de 39 elevi. După repararea clădirii oferită de Epitropia orașului Bârlad, cursurile s-au mutat aici din localul Școlii primare de băieți nr.1.

Clădirea aparținea familiei Cerchez și se afla în centrul orașului pe malul râului Valea Seacă, în fostul Parc al Eroilor (între Casa de cultură a sindicatelor și str. Republicii, cu fața spre Primăria orașului. În anul 1935 a fost demolată în ciuda protestelor din presa locală și ale unor profesori ai liceului). În 1860, la 22 septembrie, prin decretul dat de Alexandru Ioan Cuza, se crează clasa III-a a gimnaziului, având 66 de școlari înscriși, frecventând numai 54, de asemenea s-a comandat steagul gimnaziului. Se aprobă 5 catedre de profesori, iar în toamna anului 1861 se înființează și clasa a IV-a și ultima, a gimnaziului. Prima serie de absolvenți a fost în anul 1862. Firma școlii a fost terminată la 23 aprilie 1862 și avea următoarea inscripție: **„Gimnaziul fraților Gheorghe și Neculai Codreanu Roșca fundat în anul de la Hristos 1858 octombrie 1”** [25] Astfel învățământul particular pierdea teren în fiecare an.

În Moldova erau 26 pensioane, din care 4 la Bârlad. În anul 1858 continua să funcționeze pensionul Caillol (Kayol) „agentul Franței la Bârlad” și se deschidea un altul al „Domnului Karl”. În anul școlar următor, 1859/1860, se mai deschid două pensioane: al lui Pondichi și cel al lui Olivare. În anul 1861 funcționa la Bârlad un institut elino-român care funcționa în casele lui Panait Bălășică, sub direcția Mariei Dervenese. Limbile franceză și italiană erau obligatorii, iar limba greacă era facultativă. [26] Ministerul obliga aceste pensioane să predea materiile în limba română.

Prin Legea asupra instrucțiunii publice din 1864 a Principatelor Române [27] privind învățământul secundar, se prevedea înființarea unui liceu și la Bârlad. Liceele trebuiau să cuprindă 7 clase iar gimnaziile din 4. Ca urmare a acestei legi, în anul școlar 1864/1865 s-a înființat și la Gimnaziul Codreanu clasa a V-a, gimnaziul devenind astfel liceu. În fiecare an școlar se adăuga încă o clasă, astfel că în vara anului 1867 Liceul Codreanu a dat prima serie de absolvenți cu liceul complet – 7 clase.

În anul 1865 existau 7 școli primare, cinci de băieți și două de fete. În viața spirituală a Bârladului are loc un eveniment deosebit la 15 februarie 1867 și anume crearea filialei Bârlad a „Societății pentru învățătura poporului român”, [28] care în București se înființase încă din noiembrie 1866. Scopul înființării Societății era acela de *„a propaga prin mijloacele putincioase învățătura printre români”*.

Comitetul din Bârlad [29] și-a propus să înființeze, pe cheltuială particulară, o școală normală inferioară de băieți, ceea ce se realizează la 29 noiembrie 1870. În anul 1884 statul întreține 8 licee, printre care și Liceul Codreanu din Bârlad. Dinamica școlară a liceului cunoștea o dezvoltare rapidă, astfel că în anul școlar 1878 existau un număr de 225 elevi cu 19 profesori. Clădirea în care funcționa era neîncăpătoare, punându-se problema construirii unui nou local. Se întocmește un memoriu care este propus de dr. Constantin Codrescu, deputat al orașului, în ședința Camerei Deputaților din 24 martie 1881. În acest memoriu se cerea ridicarea unui nou local pentru liceul din Bârlad în locul construirii Seminarului din Galați care avea deja o clădire bună. Fiind respins, acest amendament urma să fie pus în practică abia în 1885, când începe construcția actualei clădiri care s-a inaugurat la 27 aprilie 1886, în prezența ministrului învățământului D.A. Sturza și a secretarului său general, Spiru Haret. Construcția clădirii a costat 230 mii lei.

În orașul Bârlad cei 1599 de elevi care au frecventat în școli în anul școlar 1886/1887, erau repartizați astfel: în cele 6 școli primare de băieți frecventau școala 853 elevi; în cele 4 școli primare de fete frecventau 488 eleve; Școala profesională de

fete avea 25 eleve; Gimnaziul real – 74 elevi; Școala Normală – 95 elevi; Liceul Codreanu avea 164 elevi. [30] În plus, din 1885 funcționa un Institut de fete condus de Nathalie Drouhet. În acest an s-a introdus examenul de admitere în licee și gimnazii de către ministrul D.A. Sturza și secretarul general al Ministerului, Spiru Haret.

Învățământul particular din Bârlad începuse să nu-și mai aibă rostul, deși scurte tentative și dese totodată de a-l reînvia au mai fost. Nici statul nu era interesat în lichidarea acestor pensioane. Ultimul pension particular îl găsim în Bârlad în 1895, acela al Clotildei Weurich, care cuprindea cursurile școlii primare, gimnaziale și școlii secundare inferioare. Pentru profesori se introduc examene de capacitate.

În vara anului 1900 Gimnaziul real de băieți „Manolache Costachi Epureanu” se desființează, elevii, mobilierul și parte din profesori sunt transferați la Liceul Codreanu. Institutul particular „Clotilda Dimitriu”, prin căsătoria directoarei, în 1901, se transformă în „Profesori asociați” care se desființează în anul 1903. A funcționat în casele fostei școli israelite, azi str. Victoriei, 45 și în actualele case ale Protoeriei (str. N. Bălcescu, 10).

În anul 1895 Institutul Drouhet se desființează și îl ia în primire Clotilda Weurich, venită din Sighișoara și ca urmare a căsătoriei acesteia cu șeful de gară, Constantin Dumitriu (1896) își schimbă denumirea în „Institutul Clotilda Dimitriu” care va funcționa în diverse locații. Între anii 1900-1903 devine „Institutul profesori asociați” la care au predat profesori de la Liceul Codreanu. În anul 1905 se mută în casele Deciu unde va funcționa până la izbucnirea marelui război, apoi sub direcția lui Teodor Angheluță, în casele Moroșanu, în localul Școlii primare de băieți nr. 5 și în sala de lectură a Bibliotecii „Stroe Belloescu” până în 1918 când localul liceului redevine liber.

Școala Normală de băieți s-a înființat în 1870 de către „Societatea pentru învățătura poporului român”, secția Tutova, al cărei președinte a fost Ioan Popescu. Acest entuziast profesor, însoțit de o pleiadă de colegi, tot atât de merituosi și entuziaști, văzând întunericul ce domnea pe atunci, nu numai la sate dar și la orașe, a gândit înființarea unei Școli Normale la Bârlad, din care să iasă viitorii luminători ai poporului, după modelul Școlilor Normale, zise „Preperandii” ce ființau pe acea vreme doar la București și Iași.

Ioan Popescu colindă cu o căruță satele județului Tutova, în iunie 1870, asistă la examenele de absolvire a cursului primar, recrutând elementele cele mai sprintene la minte. Școala a funcționat, la început, în casele Velicovici de lângă Podul Pescăriei, într-un local mai puțin potrivit scopului urmărit, fiind la stradă și cu o curte foarte mică. Societatea întemeietoare, neavând fonduri suficiente și pentru plata profesorilor, aceștia își iau însărcinarea de a preda lecții în mod gratuit, până la începutul anului școlar 1874/1875, când Școala trece pe seama Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice. [31] Totuși Școala a continuat să funcționeze în vechiul local până în anul 1893, când este mutată în casele ce fuseseră ale lui Drouhet.

Terenul pentru noua clădire (local) s-a găsit în partea de nord a orașului iar în 1898 este gata încât Școala Normală se mută în local nou, situat lângă Grădina Publică, pe bulevardul Gh. Palade. [32] Era un local mare, impunător, foarte bine construit, fiind în același timp una din clădirile cele mai mari ale orașului Bârlad. [33] Faima Școlii Normale s-a răspândit în toată țara.

În timpul războiului (1916-1918) localul a avut mult de suferit, fiind ocupat de multe comandamente militare. Stricăciunile aduse localului cu această ocazie s-au resimțit câțiva ani după război. În primul an al secolului 20 încheie și ultima serie de absolvenți cu 7 clase pentru că în anul următor, Școala va fi trecut la 8 clase așa încât în vara anului 1902 nu a fost promoție de absolvenți. Dintre cei care s-au prezentat la examene au luat numai 4 elevi: Teodor Angheluță, viitor profesor universitar

(Matematică) la Cluj, Motaș Zeletin, viitor profesor universitar (Economie Politică) la București, Iancu Constantin și Zalman Moise, medic la Viena. [34]

Actul istoric din 24 ianuarie 1859 a avut o influență deosebită și asupra dezvoltării învățământului din orașul Bârlad. Legea asupra Instrucțiunii dată prin Decretul Domnesc nr. 1150/25 noiembrie 1864 și publicată în Monitoriu nr. 272 din 5/17 decembrie 1864 și care urma să se pună în aplicare în anul școlar 1865/1866, organiza învățământul pe trei grade: primar, secundar și superior. Învățământul primar avea să fie gratuit și obligatoriu, cu o durată de 4 ani, la sate și de 3 ani, la orașe. Și orașul Bârlad a pus în aplicare Legea respectivă, înființând, după 1864 mai multe școli primare. Pentru fete: Școala primară nr.1 „Maria Șt. Gâlcă” (1867), Școala de fete nr. 3 – Munteni (1864). Până în 1864 în Bârlad funcționaseră deja Școala primară de fete nr.1, înființată din 1856 și Școala primară de băieți nr.1 apărută încă din 1832. După anul școlar 1865/1866 iau ființă în Bârlad școli primare pentru băieți: nr. 3 – Munteni (1865), nr. 4 „Dobrânci” (1865), nr.2 „C. Robu” – Podeni (1865), nr. 1 „Sf. Gheorghe” (1886) și Școala primară urbană nr.5.

O mare contribuție la dezvoltarea învățământului bârlădean a avut-o „opera” legislativă a lui Spiru Haret, care este în esență o sinteză a celor mai bune tradiții ale Școlii românești. Constantin Dimitrescu-Iași, fost profesor al Școlii Normale din Bârlad, a contribuit și el în mod serios la elaborarea legii din 1898, fiind de altfel desemnat ca raportor al legii în Cameră.

Urmare a acestei legi, la Bârlad au mai fost înființate ale două școli primare de fete: Școala primară nr. 5 urbană (str. Regală) și Școala primară nr.2 – Podeni, lângă casele Dolea. Astfel, în preajma izbucnirii Războiului Mondial existau la Bârlad 5 școli primare de fete și tot atâtea pentru băieți.

În 8 noiembrie 1894, pe lângă Școala Normală a luat ființă Școala de aplicație, ai cărei elevi au fost recrutați, cu aprobarea Ministerului, de la școlile primare nr. 1, 2, 3. primul ei director a fost Grigore Petriciu cel care a și întemeiat-o. [35] Odată cu anul școlar 1908/1909, Ministerul a aprobat ca Școala de aplicație să primească în fiecare clasă câte 15 elevi și nu 12 ca până atunci. O altă școală ce s-a înființat în Bârlad a fost Școala de cantori bisericești, [36] în anul 1892 sub numele de început: Școala de Psaltichie, în chiliile bisericii Sf. Dumitru. Va funcționa până în 1912 când se desființează odată cu plecarea lui Damian Rânzescu la Mitropolia București. Atât cât a funcționat, au absolvit-o 191 elevi.

În anul școlar 1901/1902, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice a înființat Școala profesională de fete „Neculai Roșca Codreanu”, [37] având un fond rămas de la regretatul N.R. Codreanu. Școala avea un regim special, alcătuit de o comisie specială și întocmit în concordanță cu programa analitică a învățământului profesional din 1890, cu trebuințele timpului, nevoile țării și dorințele testatorului (N.R. Codreanu) exprimate în testamentul său. Acest fiu demn al Bârladului, profund patriot, făcuse în 1852 o donație de 6000 de galbeni pentru construirea unui local de școală destinat fetelor. În 1903/1904 școala s-a instalat în localul său propriu.

Astfel, în preajma izbucnirii războiului, în Bârlad funcționau următoarele școli: o grădiniță de copii „Zâna Crăiescu”, înființată în 1914, 5 școli primare de băieți și 5 școli primare de fete, Școala Normală de băieți, Școala de aplicație, Școala de cantori bisericești, Școala profesională de fete (N.R. Codreanu) și Liceul Gh.R. Codreanu.

ȘCOALA din orașul nostru s-a impus nu numai prin vechime, făcând parte din prima generație de ȘCOALĂ românească, dar și prin faptul că de pe băncile ei au ieșit numeroși oameni de știință și cultură de valoare națională.

- Va urma -

Note:

- 1] Academia R.S.R., doc.XXII-37: Mihai Bordeianu, Petru Vladcovschi, *Învățământul românesc în date*, Junimea, Iași, 1979, p.43;
- 2] M.V. Miță, D.D. Miță, Șt. Cucos, *Monografia Liceului pedagogic Bârlad (1870-1970)*, Iași, 1970, p.10;
- 3] Arh. St. Buc. *Suluri*, doc.53;
- 4] Iacov Antonovici, *Documente bârlădene*, IV, Bârlad, 1924, p.246-248;
- 5] *Ibidem*, I, p. 250-290; *Ibidem*, V, p. 1; *Ibidem*, I, p. 28-29, 35-36, 299-300;
- 6] C.G. Giurescu, *Principatele române la începutul secolului XIX*, București, 1957, p.70-71;
- 7] Arh. St. Buc., Fond Min. Cult. și Instr. Publ. – Moldova, dosar 327/1836, f. 62;
- 8] *Ibidem*, dosar 126/1832, file 11;
- 9] *Contribuții la istoria dezvoltării Universității din Iași, 1860-1960*, p.46; Vasile C. Nicolau, *Alcătuirea neamului românesc*, Bârlad, 1913, p.216;
- 10] Arh. St. Buc., Fond Min. Cult. și Instr. Publ. – Moldova, dosar 283/1834, f.1, dosar 280/1835, f.248-252, dosar 332/1836, f.1;
- 11] *Ibidem*, dosar 308/1838, f.1; dosar 298/1840, f.4, dosar 189/1841, f.2, dosar 188/1842, f.374, „Albina românească”, IV, 1832, supliment la nr.98, nr.1, M. Bordeianu, P. Vladcovschi, *Op. cit.*, p. 107;
- 12] *Ibidem*, dosar 179/1843, f. 471 și 466; dosar 283/1843, f.2; dosar 161/1847, f.238 și 242;
- 13] *Buletin Foai Oficială*, I, 1833, p.41-42, 45-46; *Ibidem*, III, 1835, p.145; *Ibidem*, XIV, 1846, nr. 52, p. 204.
- N. Iorga, *Istoria învățământului românesc*, București, 1928, p. 146-158;
- 14] I. Antonovici, *Frații Gheorghe și Neculai Roșca Codreanu*, tip. G.V. Munteanu, Bârlad, 1908, p.49;
- 15] „Jurnal de Galatz”, I, 1850, p.394;
- 16] Traian Nicola, *Monografia Liceului Gheorghe Roșca Codreanu, 1846-1971*, Iași, 1971, p. 29;
- 17] Arh. St. Buc., Fond Min. Cult. și Instr. Publ. – Moldova, dosar 1637/1847, f.15-16; dosar 161/1847, f.238; Traian Nicola, *Op. cit.*, p. 32; M. Bordeianu, P. Vladcovschi, *Op. cit.*, p.117;
- 18] *Ibidem*, dosar 183/1848, f.10;
- 19] *Istoria pedagogiei*, București, 1964, p.196;
- 20] Arh. St. Buc., Fond. Min. Cult. și Instr. Publ., Moldova, dosar 131/1832, f.32-33;
- 21] *Ibidem*, dosar 284/1834, f.1;
- 22] I. Antonovici, *Un dascăl ardelean la Bârlad: Ioan Popescu*, tip. Corlăteanu, Huși, 1928, p. 328-338;
- 23] Arh. St. Jud. Vaslui, Fond Școala profesională de fete, Bârlad, dosar nr.3/1949, f.58; M. Bordeianu, P. Vladcovschi, *Op. cit.*, p.169;
- 24] Traian Nicola, *Op.cit.*, p.38; M. Bordeianu, P. Vladcovschi, *Op. cit.*, p.176, 178-179;
- 25] G. Constantinescu-Rîmniceanu, profesor la Liceu și Școala Normală, *Mersul învățământului nostru secundar, 1832-1847-1864-1898*, publicat în *Monografia jubileului de 50 ani ai Liceului*, Bârlad, 1910, p.21, M. Bordeianu, P. Vladcovschi, *Op.cit.*, p.206; Traian Nicola, *Op. cit.*, p.38;
- 26] I. Antonovici, *Op. cit.*, p. 8;
- 27] C. Lascăr, I. Biberi, *Colecție de legi și regulamente ale învățământului*, București, 1901;
- 28] Arh. St. Buc., Fond Min. Cult. și Instr. Publ., dosar nr. 783/1868, f. 13, 20. *Societatea pentru învățătura poporului român*, nr.1 din martie 1870, București, p.106.
- 29] Alex. Crăciun, *Monografia județului Tutova*, Bârlad, 1943 (în manuscris la Arh. St. Jud. Vaslui); M. Bordeianu, P. Vladcovschi, *Op. cit.* p. 224;
- 30] Revista „Gheorghe Lazăr”, Bârlad, anul I, nr. 3, 1887, p. 90-91;
- 31] Arh. St. Buc., Fond Min. Cult. și Instr. Publ., dosar nr 2358/1874, f. 40, 45. I. Popescu, *ctivitatea și faptele mele*, Bârlad, 1901;
- 32] Gh. Vrabie, *Bârladul cultural*, cu o prefață de N. Petrașcu, București, 1937, p. 82 și 85;
- 33] Arh. St. Jud. Vaslui, Fond Școala Normală de băieți „Principele Ferdinand”, Bârlad, dosar nr. 16/1944, filele 183-198;
- 34] Gh. Vrabie, *Op. cit.*, nr. 85; Traian Nicola, *Op. cit.*, p. 58;
- 35] Nicolae Gh. Nicolaescu, *Monografia Școalei de aplicație de băieți din Bârlad*, 1932, atelierul C.D. Lupașcu. Scrisori, Bârlad, p. 37-56, M. Bordeianu, P. Vladcovschi, *Op. cit.*, p. 283;
- 36] *Monografia orașului Bârlad*, Bârlad, 1970, (în manuscris la Consiliul Popular Municipal Bârlad), p. 48;
- 37] Arh. St. Jud. Vaslui, Fond Școala profesională de fete „N.R. Codreanu” dosar nr.4/1917-1942, f. 18, M. Bordeianu, P. Vladcovschi, *Op. cit.*, p. 287.

CRISTIAN SIMIONESCU

MARATON (2)

Geografia bufonică

Se pot face felurite observații din fuga marathoului însă pentru cine dorește frumusețea naturii iară nu înfrumusețarea ei pură și simplă, această țară a bufonilor reprezintă mai multe interese specifice: râuri vijelioase mai tăcute decât Styxurile, munți uriași ai căror vârfuli mângâie nourii interiori, păduri umbroase în care se târăsc neauziți viclenii colivieri, alte și alte jocuri & jucării pline de hazul și farmecul naturii naturate, așadar o natură alături

Colivierul

A fost cândva un amator de colivii
ce multe colivii avea.
Dacă dintre voi, careva nu-i
amator de colivii, treaba lui.

A fost cândva un iubitor de canari
ce cu delicatețe îi ospăta.
Cu muzica lor hrănindu-se.
Căci muzica precum carnea gustoasă era.

Deci: un colivier fusese cândva,
și când întoarse capul
el însuși în colivie era.
Deci, dacă tu vrei să fii colivier,
treaba ta.

(Vicleniile Oceanului, 1980)

Haa! Ești comic? Cei care umblă cu nasul pe sus
sunt tot așa de primejdioși ca și cei care umblă
cu nasul pe jos?

Cu un gram-două de bunăvoință ai cunoaște și tu
ținuturile virgine și tropicale ale narației,
însuși rostul nostru de viețuitori, binele nostru
mărunt - casa, iarba și pisicile noastre, vitele,
apa, focul și aerul, mărul și trenurile personale.
Să peripatetizăm! Ne pierdem timpul în cușca asta
pe când afară oxigenul împinge plămânii, victimele
curenților fierbinți. Pentru persoanele puse la punct,
tăbăcite de convenții, s-ar putea să-mi câștig existența
printre florile birocratice invadând reverele cu ochii
de fiere ai pisicilor vagabonde - marfarele nopții
și înserarea sinucisă intrându-ne prin gură în suflet -
melancolia se revărsă prin cordul deschis al oceanului
viclean - răsturnarea unui pahar de venin peste pâinea
cea de toate zilele.

Un compresor negru pavează blana ierbii,
sabia acceleratului taie țipătul lupilor tineri.
De cine fugiți de arătați atât de speriați? Privilegiul
de a traversa focul precum surâsul bătrânilor peste

*de frumusețile cunoscute ale naturii, dar nu
mai puțin
descriptibilă și îmbietoare, odată ce nevoia de vis scade
proporțional cu pătratul distanței.
Căci, pe măsură ce e mutat în oglinzi, visul își face loc în noi
tot mai temeinic și visează el în defavoarea noastră iară dinții
săi rămân mereu mai la îndemână decât părinții.*

(Mavrea Andreevici)

bisturiul zilei atât de ascuțit. Cum răscumpăr eu
moșăitul lângă masa pe care e întins tatăl meu
vizitat de două picături de neant.

(Interviul)

*Despre caracter, cum se sfertuiește el în
ținutul bufonic*

Participă la maraton și Sînge-Alb, Capete-de-Cârpă, Trăgătorii-
în-Piept, Lapte-de-Vânt. Se opresc
din loc în loc sfătuindu-se: citesc din Cartea
ticăloșilor!

Piept vieții ați dat și ostilităților. Și culpele
le-ați justificat ca pe niște eroisme. Devotați
gesturilor tari și orgoliilor uimind urbea,
înghițitori de vițeii întregi, voi să fiți acum
conțopiștii de trei lulele, funcționari de mână
a patra, cuminiți regulatori de acte,
dosare și fițuici?! Pentru câteva lovele în plus
ați lepădat voi fibra de bărbați seducători?
Voi care ați jucat și ați dejucat trucurile
Provinciei, interpretați umili roluri de servanți?
„Cu dinți de gheparzi, tocmai noi să spălăm
ghetele Suficienților-de-a-Gata și să spălăm
cămășile cu lacrimile noastre!”

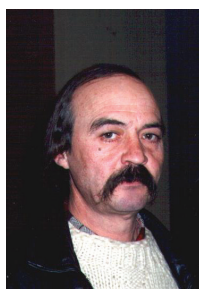
Și cu aceeași lingură ați mâncat halca și boarea bufonică
lui dumnezeu i-ați arătat cărarea spre infern.
Cine poartă fracurile, cine aruncă pisicile bufonice
și răpitoarele deasupra cinei bufonice? Nu se poate
să fiți voi conțopiștii timizi și cuminiți, în timp ce
copiați în fiecare zi acte, referate, dovezi, adeverințe!

Șase mișcări verbale

Nu coborî
să afli
că nu știi
ce-ai bănuț
că poți
tăinui

(Ținutul bufonilor)

SIMION BOGDĂNESCU

„...Un parcurs liric de un deceniu și jumătate[...] a evidențiat creația unuia din cei mai profunzi, convingători, tulburători poeți ai generației '80[...] Simion Bogdănescu nu se schimbă de-a lungul creației sale, ci reușește, cu fiecare volum publicat, să fie tot mai mult el însuși, să-și exprime tot mai clar și mai profund trăirile, credințele, neliniștile, îndoielile, frământările, adică Poezia.” (Valeriu Stancu, Poezia-tulburătorul ștreang de curcubeie, prefață la volumul: Simion Bogdănescu, Dioptrii. Antologie, Editura Cronica, Iași, 2005, pp. 7; 13).

„Pentru cei ce îi privesc pe Ion Puflea – Simion Bogdănescu văzându-i pe amândoi – profesorul de literatură și poetul – într-unul, pentru cei ce se încumetă să-i țină pasul pe drumul – lung cât douăzeci și trei de cărți – nu există teme de îndoială: lor/ nouă, Simion Bogdănescu le/ ne apare la fel de netremurător, de adânc ideatic, de stăpân pe miracolul creator ce-l stăpânește, pe taina simbolurilor, pe Cuvântul poetic, cu fiece poezie mai subtil, mai plin, mai învăluitoare, prinzând în mreje precum sunetul apollinairian al cornului de vânătoare.” (Elena Popoiu, Despre un anume «Ritual de memorie», în Academia Bârlădeană, 2(55)/ 2014, p. 29).

Lucrare de zadă, Lucrare-n zadar

Numai un aușel, inima mea, aușelul
executat prin spițele roților de bicicletă
între Lucrarea de zadă și Lucrarea-n zadar
cea mai tristă după-amiază
când susură umbra avioanelor
spre vișinii din amurg
Și luarea-n robie de sine, de sine-n robie
într-un templu de sticlă de
milioane de pești și pisica sinelui
și Rarițele se depărtau și duioșii amanți
beția privirii o sprijineau de albastrul cocorilor
Un deșert de stindarde
Cadavre de piatră mioapă
Creierul meu laș ascuns după ușă
pipăitul frecându-se de sine însuși
propria lui umbră în Lucrarea de aur
femeile iubite secerate
lanul și lămâia cât o cămilă
din ochii urșilor miera
albinelor albe și negre se întindea
pe albine mai blânde și sacre
pisica sinelui se urmărea
amanții și albastrul cocorilor în batistă
și mormântul pe care îl mângâie
umbrele avioanelor și ursul cu greieri
și aușelul, inima mea, aușelul
pulverizat prin spițele roților de bicicletă...

Religia cârnii

Într-un burg transilvan am iubit într-o vară ciudată
O căprioară-femeie de altă etnie, timidă și măritată.

Spun că pe străzi colindam aiurit și mirean și de-a latul,
De-a lungul pe-acolo soarte scrise să-mi fie văleatul.

Spun c-o-ntâlnisem cu ochii de la solemna catedră severă
Cum își rotise inelul pe deget, stând în bancă, lejeră.

Spun că abia așteptam să sune clopoțelul recreația mare
Ca să-mi vină alături cu trupul foșnind ca mătasea de mare.

Spun că atunci sâni ei se umflau sub decolteul de bluză
Și de atâta dorință vedeam cum i se lasă rouă fierbinte pe buză.

Spun că nu știam cum să-ncep ca să-i spun că mi-i dragă
Și-aș fi rugat-o să-mi pască inima-n zori ca pe-o fragă.

Spun că abia mi-a șoptit cu un tremor în glas: „– Nu se poate!”
Însă religia cârnii voia să ne ducă de-a pururi în moarte.

Spun că pe străzi hoinăream aiurit și mirean și pe-ncetul
Ea, din fereastr-așteptând, a lăsat ca să-i cadă biletul.

Spun că, de istov, dispăru și eu savai astfel citii:
„Dragul meu, știu eu că tu niciodată n-ai să mai vii !”

Spun că, trăsnit de lumină, începui să mă urc pe o rază ciudată :
„Dragul meu, simt eu că vreau să fug în lume, așa măritată !”

Spun că nu i-am răspuns, am plecat din departe-n departe,
Însă religia cârnii ne-a adus pe-amândoi pe vecie în moarte!

Supremul Zeu

Cât de pierdut în zare adoram
căderea unei stele pe armate !
Și flinta serii mă pândeă la geam
să mă împuște cu singurătate.

Rănit de jalea unui lup târziu,
doream și glonțul bănuir să vină
aidoma bondarului pustiu
tras arămiu sub volburi și sulfină.

Stătea și-un melc lipit de un sicriu
și asculta victoria lunară
În vaietul de aștri, fumuriu,
care trăgea prin secole o țară.

Învins de dor ocult, îngândurat
de marșul glorios de nimicire,
În fața morții, sfânt, m-am ridicat
Supremul Zeu prin suflet să-mi respire!

EMIL NEAGU

UN SRIITOR ROMÂN DIN ELVEȚIA: MARIUS DANIEL POPESCU

Editura Polirom nu se dezmințe. În colecția „Biblioteca Polirom” – actual – a apărut la finele anului trecut volumul „Culorile rândunicii”, semnat de Daniel Marius Popescu, autorul fiind mai puțin cunoscut publicului românesc.

Dar cine este Daniel Marius Popescu?

E scriitor în două culturi: română și franceză (Elveția).

În „țara de aici” a aparținut „Grupului de la Brașov” (Al. Mușina, Andrei Bodiu, Marius Oprea, Caius Dobrescu și Simona Popescu).

În „țara de acolo” (Elveția) publică în franceză „4x4 – poeme cu tracțiune integrală”, iar pentru romanul „Simfonia lupului” primește în anul 2008 Premiul „Walser”.

Ar mai fi de adăugat că „scoate” la Lausanne, în limba franceză ziarul „Le persil” (pătrunjelul).

Românii au dat legitimitate avangardei europene și nu se dezmințe nici azi.

„Culorile rândunicii” se încheie între patru coperte: două ale graficianului Radu Răileanu și paginile de început și finale ale autorului, percepute tot ca deschideri și închideri.

Între ele e „miezul” în care cititorul este provocat să facă ordine și să tragă concluzii.

E un fel de *puzzle*.

Se poate spune că „miezul” e un balamuc controlat doar de nivelul de percepție al cititorului.

E un „joc – joacă” de care autorul se amuză.

Paginile de început sunt de un naturalism scârbos, anunțat chiar de prima frază: „Ești în fața morgii de la spitalul județean...”

Afli apoi ce și cum, cu personaje abia sugerate.

Sunt pagini descriptive cu amănunte cutremurătoare.

Fiecare frază e o vomă.

Înțelegi că „moarta” e personajul principal în jurul căruia mișună liota de rude și „morgiști” în goana după bani.

Moarta (moartea) devine o afacere. Te cuprinde groaza.

Trăiești într-un „univers în destrămare”.

Ți-e frică? Socrate își bea paharul de cucută cu seninătate.

Miezul romanului însumează secvențe de viață din copilărie duioasă – nostalgice.

Într-o vreme sufocant tehnologică revin în descrieri diactice jocurile copilăriei: „Țurca”, „Lapte-gros” etc.

E un fel de „să nu uiți...” adresat altor generații.

Romanul se încarcă prin secvențe de viață dinainte și de după 1989, în dinamica lor.

E un mers nesfârșit sub umbrela partidului unic până la anularea personalității prin teroare.

Localizarea evenimentelor este doar sugerată: „...în orașul cu osii și boghiuri” sau între morgă și cimitir.

După 1990, vinovații sunt „tot noi” ca și timpurile.

E o devălmășie de crime prescrise de neocomuniști.

Fantoma lui I. planează asupra tuturor.

Poate că cele mai bune fraze sintetizează cu umor și vehemență, în 19 „motive”, atitudinea scriitorului „de acolo” față de realitatea de aici.

Revoluția apare ca un eveniment care te scoate de sub tutela partidului unic.

Urmează apoi o realitate absurdă asupra căreia domnesc făcătura și o imensă lehamite.

Părea un popor care bălțește într-o inerție seculară.

Dintr-un roman-jurnal, familia lipsește. Rămâne luminoasă doar imaginea fetei dacă o privești prin ochii tatălui.

În rest, cotidianul tăvălug care și „acolo” și „aici” nivelează sentimente și idei.

Autorul și cititorul pendulează între „culorile rândunicii” – alb-negru.

Fraze interminabile, dar bine stăpânite de autor, includ intarsii de acte oficiale elvețiene inutile.

Pentru cititor, ca o lumină, rămân paginile despre nașterea și evoluția fetei. Aici stă întreaga motivație a romanului, la care adăugăm o mărturisire de credință a autorului: „Eu sunt un independent, un fel de sălbatic care nu se supune sistemului la propriu și la figurat”.

Oricum Marius Daniel Popescu își onorează descendența din „Grupul de la Brașov”, pe care îl macină, nemeritat, timpul.

RAFAEL TUDOR LUPAȘCU

FLORI ALBE

Pe pământul fără de culoare

Aștept zile mai bune.

Pe mine, tare mă doare

Când văd tristețe-n lume.

Flori albe de măr, flori albe de gutui,

Dar tu, natură, ce mai spui?

Întreg pământul e al tău, și oamenii sunt ai tăi,

Însă puțini sunt buni și mai mulți sunt răi.

Când văd ură-n locul florilor

Și durerea străbătând pământul,

Mă uit la cer și îl implor,

S-alunge tristețea, ura și urâtul.

Flori albe să acopere pământul.

Durerea, amarul, uitării să le dea,

Tot omul, sărmanul, flămândul,

Din cupa fericirii să bea.

ZÂNA TĂMĂȘANU

RECITINDU-L PE VASILE ALECSANDRI (21 IULIE 1821 – 22 AUGUST 1890)

Rămas în mentalul național cu laurii de „rege al poeziei, vecinic tânăr și ferice” atribuiți de Eminescu, Bardul de la Mircești este privit ca „reprezentantul cel mai puternic, cel mai complet al gândirii și simțirii românești.” (Paul Cornea).

Primele sale încercări poetice sunt de la vârsta de 16 ani, pe când se afla la studii în Paris, unde intră în contact și descoperă atmosfera revoluționară și ideile de libertate ce frământau Europa. Cei cinci ani petrecuți la Paris (1834–1839), departe de țară, i-au sporit dorința de a lucra pentru binele nației : poetul se aruncă în mijlocul evenimentelor precum un ostaș pe un mare câmp de luptă dornic să ajute la „propășirea patriei sale”.

În 1840 apare *Dacia Literară* scoasă de Mihail Kogălniceanu care găsește în Alecsandri un larg ecou. În mai 1840, împreună cu Costache Negruzzi și Mihail Kogălniceanu, Alecsandri ia conducerea teatrelor român și francez reunite și astfel se așează bazele Teatrului Românesc, căci Alecsandri va fi, pe lângă director, și făuritor de repertoriu teatral românesc original. Piesa *Farmazonul de la Hârlău*, reprezentată în 18 noiembrie 1840, se bucură de mare succes înscriindu-se pe linia recomandată de Dacia Literară.

În același an, la o moșie din Vaslui, în urma unei vizite făcute cu prietenul său C. Negri, Vasile Alecsandri o cunoaște pe Elena Negri care rămâne în istoria literară ca marea iubire a poetului. De o frumusețe tulburătoare, cu părul negru, mătăsoș, pieptănat cu două cărări, ochii scânteietori și mângâietori în același timp, nasul și gura delicate, Elena Negri avea o constituție fragilă și atunci când starea sănătății ei se înrăutățește, poetul o însoțește în Franța și Italia pentru a-i încerca salvarea. Pe drumul de întoarcere spre țară, în apropiere de Istanbul, moare și este înmormântată pe malul Bosforului. Ca un fel de lespede funerară îi rămâne poezia *Steluța*, publicată de autor în volumul *Doine, Lăcrămioare*, apoi transpusă muzical în romanța ascultată și astăzi...

Poetul este unul dintre conducătorii Revoluției de la 1848. Acum scrie poeziile *Hora Ardealului*, *Steaua țării*, *Jurământ*, *La Bucovina*. Și mai ales *Deșteptarea României*, în care „glasul de libertate” este „dor sfânt și românesc”. Mobilizatoare chemare la luptă, poezia are ca temă centrală iubirea de patrie, setea de libertate națională și reprezintă un imn de slavă închinat Revoluției pașoptiste. Intitulată inițial *Către Români*, este un manifest plin de interogații retorice și exclamații:

„Voi ce stați în adormire, voi ce stați în nemișcare,
N-auziți prin somnul vostru acel glas triumfător?
Nu simțiți inima voastră că tresare și se bate?
Iată lumea se deșteaptă! Ah! treziți-vă ca dânsa, frații mei
de Românie!”

Anii 1848-1859, ani de referință pentru istoria modernă a românilor, se consumă ca ani deosebit de importanți și pentru Bardul de la Mircești, căci dacă deceniul anterior a fost al dramaturgului și al prozatorului, acum sună ora poetului

național. Poezia sa abordează mai întâi folclorul și erosul, apoi omul și natura (*Pasteluri*) și lirica socială și patriotică (*Ostașii noștri*).

Începută în 1840, cariera lui Alecsandri durează exact jumătate de secol, până în 1890, când poate să-și vadă tipărit cel de-al XI-lea volum de *Opere complete* (4 de poezii, 6 de teatru și unul de proză).

De la început Alecsandri alternează poezia cu proza și teatrul, venind cu un repertoriu dramatic de 15 piese: *Iorgu de la Sadagura*, *Iașii în Carnaval*, *Chirița în Iași*, *Chirița în Provincie*, cu un prim volum de *Poezii Poporale* și un altul de *Balade (Cântice bătrânești adunate și îndreptate de V. Alecsandri)*, în 1852. Zămislește sentința, care apare în preambul și care va dăinui : „românul e născut poet”.

În 1853 apare al II-lea volum al acestor poezii și volumul *Doine, Lăcrămioare, Suvenire*, tipărit la Paris (traduse de către I.E. Voinescu) și *Călătorie în Africa*.

În 1857 apare culegerea de proză *Salba literară (Istoria unui Galbân, Buchetiera de la Florența, O plimbare în munți, Iași în 1844, Balta-Albă)*.

În 1854 îi moare tatăl (în 1842 îi murise mama) și, rămas unicul stăpân al Mirceștilor, îndeplinește un gând mai vechi: eliberarea Țiganilor robi, premergând legii dorite de M. Kogălniceanu.

Un alt moment crucial în viața celui care reprezintă „gloria indiscutabilă a literaturii române” (G.C. Nicolescu, *Poezia lui Alecsandri*, București, 1970, Editura Minerva) l-a constituit lupta pentru unire, ideal care l-a absorbit timp îndelungat, dovadă poeziile: *Jurământ*, *Steaua Țării* și *Hora Ardealului*, prefigurând *Hora Unirii* în care sunt exprimate argumentele necesității înfrățirii: 1) „Unde-s doi puterea crește/Și dușmanul nu sporește” ; 2) „Amândoi avem un nume,/Amândoi o soartă-n lume” (apare și mitul simbol apa, granița, Milcovul ce trebuie secăt dintr-o sorbire), 3) „Ca să vadă mândrul soare/Într-o zi de sărbătoare/Hora noastră cea frățească/Pe câmpia Românească”.

Numele lui Alecsandri este pe buzele tuturor, poetul participă la numeroase întruniri și veghează la alegerea deputaților pentru Divanul Ad-hoc. Este propus pe listele electorale pentru locțiitor de domn și chiar propus ca domnitor, însă poetul știe să-și sacrifice orgoliul personal în favoarea interesului național. Acceptă totuși să fie Ministru de Externe în guvernul Moldovei din 4 noiembrie 1858.

La scurt timp după victoria strălucită a Unirii, poetul începe să fie mâhnit și dezgustat de intrigile politice și se retrage la Mircești ; se dedică scrisului, Mirceștiul oferindu-i oaza de care avea nevoie după atâtea evenimente zbuciumate. În 1863 apar Ediția a II-a a volumului *Doine și Lăcrămioare* și volumul de poezii de dragoste *Mărgăritărele*, iar în 1866 culegerea *Poezii populare ale românilor* : nu sunt numai cântece de jale, de lume, ci și poezii pe motive populare consemnând credințe, fapte fantastice, scene din viața haiducească, legende fantastice și istorice.

Între 1867-1869 scrie *Pastelurile* (40 la număr) care nu

sunt simple tablouri de natură, ci picturi în mișcare, vii și dense, reflecții despre priveliști ale naturii, despre anotimpurile cu specificul lor, muncile și ocupațiile oamenilor de peste an, obiceiurile și credințele rurale. Cele mai multe sunt dedicate anotimpului alb. Temperament meridional, solarul Alecsandri este îngrozit de troiene, de gheață, de crivăț:

„Din văzduh cumplita iarnă, cerne norii de zăpadă,/Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă.../Fulgii zbor, plutesc în aer, ca un roi de fluturi albi/Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.“(*Iarna*)

„Gerul aspru și sălbatic strânge-n brațe-i cu jălire/Neagra luncă de pe vale care zace-n amorțire/Gerul face cu-o suflare pod de gheață între maluri/Pune streșinilor casei o ghirlandă de cristale...“(*Gerul*)

„Crivățul din miazănoapte vâjâie prin vijelie/Spulberând zăpada-n ceruri, de pe deal, de pe câmpie,/Viscolul frământă lumea! Lupii suri ies după pradă/Alergând, urlând în urmă-i prin potopul de zăpadă/Zbierăt, răget, țipăt, vaiet, mii de glasuri spăimântate/Se ridică de prin codri, de pe dealuri, de prin sate.“(*Viscolul*)

În fața acestui decor, refugiul poetului, luminat de flăcările vreascurilor care trosnesc în sobă, este reveria : „Așezat la gura sobei noaptea pe când viscolește,/Privesc focul, scump tovarăș, care vesel pâlpâiește/Și prin flacăra albastră a vreascurilor de aluni/Văd trecând în zbor fantastic a poveștilor minuni“ (*La gura sobei*) ; și așteptarea noii dimineți: revenirea primăverii, anotimpul germinațiilor, al reînvierii naturii :

„Bate vânt de primăvară și pe muguri îi deschid/vântul bate, frunza crește și voioasă lunca râde.../Este timpul re-nvierii, este timpul re-nnoirii/Ș-a sperării zâmbitoare, ș-a plăcerii, ș-a iubirii.../Luncă, luncă dragă luncă, rai frumos al țării mele,/Mândră-n soare, dulce-n umbră, tainică la foc de stele!“(*Lunca din Mircești*).

„Sămănătorii harnici cu sacul subsioară/Pășesc în lungul brazdei pe fragedul pământ;/Pe culme, pe vâlcele se suie și coboară/Zvârlind în a lor cale sămânța după vânt./O mie! Zice unul menind cu veselie. Noroc și roadă bună! adauge un alt./Ca vrabia de toamnă rotund spicul să fie!/Ca trestia cea naltă să fie paiul nalt!“(*Sămănătorii*).

În pasteluri aflăm o fuziune fericită de idei, sentimente, culori, muzică și stări sufletești ; toate „sunt scrise într-o limbă așa de frumoasă, încât au devenit, fără comparare, cea mai mare podoabă a poeziei lui Alecsandri, o podoabă a literaturii române îndeobște“ (Titu Maiorescu, 1872).

Scrise sub impulsul unor emoții puternice, poeziile din ciclul *Ostașii noștri*, inspirate de Războiul de Independență din 1877-1878, înfiorează și astăzi. Remarcabile prin spontaneitatea lor, ele elogiază patriotismul puternic al oamenilor simpli, gata de jertfă pentru patrie: „Din câmp, de-acasă, de la plug/Plecat-am astă vară,/Ca să scăpăm de turci, de jug,/Sărmana scumpă țară“, sau „...toți dorobanți, toți căciulari/Români de viță veche,/Purtând opinci, suman, ȋtari/și cușma pe-o ureche“. (*Peneș Curcanul*); „Pe drumul de costișă ce duce la Vaslui/Venea un om cu jale zicând în gândul lui: Mai lungă-mi părea calea acum la-ntors acasă,/Aș vrea să zbor, dar rana din pulpă nu mă lasă“ (*Sergentul*).

Poetul exultă de bucurie și admirație în fața victoriei: „Juni ostași ai țării mele,/Să trăiți feciori de oaste!/O! viteji de viță veche/O! români, dragii mei!“ ajungând să exclame: „O! copii de voi sunt mândru/Mi-am văzut visul cu ochii/De-acum pot să mor ferice!/Astăzi lumea ne cunoaște: român zice, viteaz zice!“ (*Odă ostașilor români*).

Versurile lui Vasile Alecsandri sunt pe buzele tuturor, este respectat, proslăvit de contemporani, primește Crucea de mare

ofițer „Steaua României“ și medalia „Bene Merente“.

În 1878 este premiat pentru poezia *Cântecul gintei latine*, trimisă la un concurs în Franța. „Latina ginte e regină/Într-ale lumii ginte mari;/Ea poartă în frunte o stea divină;/Lucind prin timpii seculari... În ziua cea de judecată/Când față-n cer cu Domnul sfânt/Latina ginte va fi întrebată/Ce ai făcut p-acest pământ? Ea va răspunde sus și tare:/O Doamne, în lume cât am stat,/În ochii cei plini de admirare,/Pe tine te-am reprezentat.“ La întoarcerea din Franța, i se organizează în țară, la Teatrul Național, o recepție la care participă câteva sute de persoane, cei de la „Junimea“ se simt onorați de prezența lui, este primit la Casa Regală, la Peleş. Relațiile sale literare cu Regina Elisabeta sunt constante și de durată. Ea îi traduce și publică în germană unele poezii; Carol I îl numește ministru plenipotențiar, la Peleş se simte ca un rege, o îndeamnă pe Carmen Sylva să-și publice creațiile ținute până atunci la sertar.

În 1888 este consemnată ultima ședere a lui Alecsandri la Peleş.

Pe cerul literaturii române se ridică o nouă stea. Mihai Eminescu îi dedică cunoscutele trei strofe din *Epigonii*: „Ș-acel rege-al poeziei, vecinic tânăr și ferice,/Ce din frunze îți doinește, ce cu fluierul îți zice,/Ce cu basmul povestește – veselul Alecsandri,/Ce-nșirând mărgăritare pe a stelei blondă rază,/Acum seculii străbate, o minune luminoasă,/Acum râde printre lacrimi când o cântă pe Dridri/ [...] Sau visând cu doina tristă a voinicului de munte,/Visul apelor adânce și a stâncelor cărunte,/Visul selbelor bătrâne de pe umerii de deal,/El deșteaptă-n sânul nostru dorul țării cei străbune,/El revoacă-n dulci icoane a istoriei minune,/Vremea lui Ștefan cel Mare, zimbrul sombru și regal.“

Vasile Alecsandri conștientizează ascensiunea lui Eminescu și o exprimă într-o strofă rămasă celebră: „E unul care cântă mai dulce decât mine?/ Cu atât mai bine țării și lui cu-atât mai bine!/Apuce înainte s-ajungă cât mai sus/La răsăritu-i falnic se-nchină al meu apus“ (*Unor critici*). Pentru că, după atâta glorie, apar și voci denigratoare (precum epigrama lui Macedonski), atacuri cărora Alecsandri nu le răspunde, creându-și imaginea unui vultur atacat de lăstuni...

Mai scrie încă trei piese de teatru: *Despot-Vodă* (1879), *Fântâna Blanduziei* (1883) și *Ovidiu* (1885), deși sănătatea i se subrezise și dădea semne de oboseală. Boala îi dă târcoale, se simte din ce în ce mai epuizat, se retrage la Mircești (Regina îi trimite un fotoliu pentru ultimile zile din viață). Doborât de un cancer la ficat și plămâni, se stinge în seara zilei de 22 august 1890. „Înainte de a muri a mai sorbit cu ochii tot ce era în jur, vrând să ia cu el dincolo imaginea casei de la Mircești atât de dragă lui“ (Boris Crăciun și C. Dram).

Viața poetului pe Pământ se sfârșise, începea pentru el nemurirea ca scriitor.

Istoricii literari o confirmă : de la Titu Maiorescu, contemporan cu poetul, care îl definește memorabil : „În Alecsandri vibrează toată inima, toată mișcarea compatrioților săi... Farmecul limbii române în poezia populară el ni l-a deschis, iubirea românească și dorul de patrie, el le-a întrupat, frumusețea pământului natal el a descris-o! În ce constă valoarea unică a lui Alecsandri? În această totalitate a acțiunii sale literare.“ (*Poeți și Critici*, 1886) ; la Paul Cornea, care-l vede „în concordanță deplină cu epoca. El a avut șansa de a trăi în planul experiențelor și realizărilor într-o viață cât alții în zece. Generației lui i-a fost dat să înfăptuiască procesul renașterii naționale și al edificării Statului național modern și să fundeze Pantheonul valorilor spirituale românești“ (*Mitul lui Vasile Alecsandri în contextul epocii sale*) ; sau la G.C. Nicolescu: „Fără Vasile Alecsandri, literatura și cultura română sunt de neconceput.“

S. BOGDĂNESCU

„MAICĂ POEZIE”

Antologia de autor „Când nu Te iubeam”, semnată de poeta bărlădeancă Dorina Stoica și apărută pe piața literară prin generoasa lucrare a Editurii PIM din Iași, 2014, selectează, așa cum se menționează, poezii din cărțile „De la poezie la rugăciune”, Editura Sfera, Bârlad, 2010, „Daruri”, Editura Cronica, Iași, 2009, „Izvorul îndepărtat”, Editura PIM Iași, 2011, la care s-au adăugat creații lirice apărute în reviste și în antologii dintre care amintim doar „Simbioze lirice” de la Editura Anamarola patronată de scriitoarea Rodica Elena Lupu.

Ab initio, constatăm că forma și esența acestor creații – profesiunea de credință sau misia – se înscrie în poezia religioasă, cu atât de mulți reprezentanți (pornind doar de la Roman Melodul), încât, dacă ar fi antologați, s-ar constitui într-o încăpătoare biserică sau însingurată mănăstire. Aș aminti aici doar câțiva poeți excepționali, cum ar fi Rainer Maria Rilke, Octavian Goga, Tudor Arghezi, Dosoftei, Vasile Voiculescu, Nichifor Crainic, Radu Gyr, Ioan Alexandru, Daniel Turcea, Virgil Mazilescu.

Poezia religioasă – și implicit poeziile religioase – este/ sunt de două feluri: *explicită* (în sensul că autorii își asumă la modul exterior tematica, motivele, imagistica, sensurile, ipostazele, în fine, toată recuzita, tot lexicul specific religios); *implicită* (în sensul asumării unui fior liric metafizic existențial), mult mai profundă și mai dificil de înțeles. Și în această ipostază, poezia „Odă în metru antic” de Mihai Eminescu este mai valoroasă decât orice altă rugăciune a lumii.

Dorina Stoica s-a îndreptat către starea de penitență a Psalmistului, a aceluia care, considerându-se păcătos, lut și țărână, se roagă lui Dumnezeu, pe care îl caută arghezian spre a accede în tărâmul Luminii, în Raiul propovăduit de Sfinții Părinți ai religiei creștin ortodoxe: *Te caut în îngeri apăruiți din Lumină, / Te caut în Cer și Te caut în tină. / Caut în țărâmul ce se scufundă, / Caut în moarte și caut în nuntă. / Caut în tot și caut în toate, / în puritate-n credință și în păcate. / Și obosită de-atâta căutare, / Caut odihnă în căutare. / Ești Cel ce ești și Cel ce va veni, / Ești tot ce mă poate surpa sau zidi, / Ești plinul ce umple golul din mine, / Ești sensul cuvântului Bine. // Nu te-aș căuta dacă nu Te-aș fi găsit, / Între cei doi tâlhari din inima mea Răstignit.*

Structura cărții este triadică: o primă parte, „Când nu Te iubeam”, versuri creștine, a doua, „Povestiri cu tâlc în versuri” amintind de Pildele lui Solomon, de Anton Pann și de Theodor Speranția, și-a treia, „Din cronici”, fragmente esențiale din recenziile celor ce s-au aplecat cu atenție asupra cărților sale (Constantin Lupeanu, Livia Ciupercă, Cristian Livescu, preot Vasile Lăiu, arhimandrit Ciprian Grădinaru, Cezarina Adamescu, Marian Constandache, Petruș Andrei și subsemnatul, Simion Bogdănescu).

Autoarea nu și-a așezat arta poetică nici la începutul, nici la sfârșitul cărții. A preferat în interior. Concepția sa despre poezie și misiunea poetului se găsește în poemele „Binecuvântare”, „Poetul”, „Ce preț are o poezie”. Preluând metrica versului popular, Dorina Stoica identifică întreaga ei creație cu Fecioara Maria - este Poezia! Ea se roagă către pururea Fecioara să-i dea harul poetic necesar ca să-și salveze ființa de la uitare: *Umple-mă de har / Maică, dar din dar, / Jertfă și altar, / Mielușică blândă, / Inimă ce cântă, / candelă aprinsă, / Flacăra nestinsă, / Floare îmbobocită, / Precistă iubită! / Roua dimineții, / Tu ești maica vieții, / Albă iasomie, / Maică Poezie. („Binecuvântare” pag 118)*

Poetul, în viziunea domniei sale, cară într-o mână o sacosă plină de cărți, iar în cealaltă, sufletul său. Este, de fapt, un înger rătăcit printre profani, lăsat orfan ca un pui căzut din cuib. Dar cartea lui, scrisă cu suferință și dăruită fără nici o recompensă, va fi pusă la loc de cinste evlavioasă în bibliotecă, lângă colecția de îngeri. Prețul poeziei? Un mărunțiș de prin buzunare, niște *cioburi de vise, / zdrențe*

de vise, / poezii. E aici o atitudine romantico-ironică (amintind de Hölderlin, liricul german „La ce bun poezi-n vremi sărace” sau Eminescu al nostru în „Sărmanul Dionis”, „Poezie-sărăcie”).

Sensul general al cărții „Când nu Te iubeam” pare a se înscrie în cercul de idei propus de Mircea Eliade în eseurile intitulate „Sacru și profan”. Trecerea de la omul profan care vede timpul și spațiul unitar și omogen, la omul religios care, dimpotrivă, vede cele două categorii neunitare și neomogene. Altfel spus, când nu Te iubeam, nu descoperisem diferența dintre suflet și trup, dintre puritate și păcat, dintre iubire și ură, milă și nemilă. Când nu Te iubeam, iubeam pământul, acum iubesc spiritualul, celestul: *Când nu Te iubeam, Doamne, Lut și țărână eram.*

Eul liric-religios este dominat de sinceritatea rostirii, de îndoială și vină, de toate deșertăciunile lumii, și-și iubește, mai presus de toate, hierofaniile arhicunoscute ale religiei noastre creștin-ortodoxe: Dumnezeu, Maica Fecioară, Crucea, Iisus Hristos, biserică, preoții deosebiți (cărora chiar le închină poeme). Toate acestea ca să atingă puritatea desăvârșită, să scape de „blestemul Evei străvechi”: întoarcerea la starea paradisiacă de dinainte de păcat, la odihna cerească: *Voi sta în veșnicie fără Lumină, / O altă Evă ce este de vină, / Umbrită de Lună și arsă de soare, / În nemurire, o muritoare* (p. 35, „Raiul pierdut”).

Poate acolo să fie Acasă, țara mult dorită și visată, sau poate acel tărâm unde nu-i nici întristare, nici suspin: *Cumînți, tăcuți și nestiți ne vom întoarce-n tină, / vor înflori în cimitir, deasupra noastră ghiocel, / Azi ninge, mâine va ploua, apoi va fi o zi senină, / Va miroși a liliac, a caprifoi și-a flori de tei.* (poezia „Doar

o viață de om”, p. 37). Panteism păgân, mitic. La nivelul imagistic și la cel expresiv, poate și din cauza explicitării și a utilizării unor stereotipii biblice, poeta creează ceea ce este de dinainte văzut și știut. Există însă și poeme unde depășește banalitatea biblică și sare din tipar, cum se zice, și astfel crește emoția lirică și o structurează original spre binele poeziei adevărate. Un exemplu ar fi poemul „Mi-e bine” (p.75): *„gânduri în versuri / stinse și moi / măsurate de ceasul / timpului dat înapoi / roiesc în mintea-mi / ca un roi de albine / mi-e bine Doamne / mi-e bine cu tine / din zori până-n seară / ești cântecul cald / prelins pe vioară / ușor ca fulgul de nea / mă topesc de căldură / sunt numai iubire / nu mai am ură / spre forme celeste / mă înalț fără trup ușoară / ce ieri m-a durut / nu mai poate să doară / sunt muzică / miere din floare / culoare / sunt ploaie ori vânt / vers sunt cuvânt / iar brațele întinse / le umplu cu stele / cu gânduri / catifelate și moi / măsurate de ceasul / timpului dat înapoi / mi-e bine Doamne mi-e bine / e-o taină / știută numai de mine.*

Problema care se pune pentru evoluția scrisului său este aceea a schimbării. Pentru că, după mine, reprezintă această Antologie un capitol încheiat. Ca să nu cadă în manierism (și așa poezia religioasă impune o manieră care, la un moment dat, reprimă emoția lirică și duce imaginarul poetic la o fundătură, cum a observat poetul Lucian Blaga pentru lirica tradițională interbelică românească). Va trebui să caute noi teritorii vizionare, noi expresii, noi sensuri creatoare. Pentru că orice hieratism al imaginilor și al sensurilor oprește fantezia creatoare și duce la suprasaturație și, ca rezultat, la respingere, la ceea ce îndeobște se numește superfluu.

„Maica poezie» are la bază expresia emoțională. De fapt, poezia este infinită. Depinde cum o prinzi. Dacă ajungi prin tine însuși, prin expresia ta, la adevărurile sufletului omenesc, atunci te izbăvești prin ardere, și lași posibilibilor cititori din viitor ceva trainic, o nemurire.

VIATA ACADEMIEI

- urmare din pagina 2 -

Joi, 21 mai, ora 10, la sediul din Str. Republicii nr. 235, a început festivitatea închinată Centenarului Academiei Bârlădene, în prezența unui public numeros, format din membri, simpatizanți, personalități culturale. La ora 10.30, participanții au urmărit cu emoție dezvelirea plăcii memoriale dedicată evenimentului. Începând cu ora 11, în foai

*Nicoleta Arnăutu, președinta Academiei (1990-1992),
Elena Monu, președinta actuală.*

Universității „Al. I. Cuza”, prof. univ. Nicolae Crețu, scriitorul și criticul literar Mircea Coloșenco, George Popa - directorul Centrului Internațional „George Apostu” din Bacău. Au trimis mesaje de salut: scriitorul și criticul literar Theodor Codreanu, poetul Viorel Dinescu, Andrei Puică - prefectul județului Vaslui, ing. Ion Strătilă, susținător constant al Academiei Bârlădene.

*Salutul adresat de dl. Geo Popa, directorul Centrului
Internațional „George Apostu” din Bacău.*

C. D. Zeletin în timpul alocuțiunii rostite la sesiunea festivă

Teatrului „V. I. Popa” s-a desfășurat sesiunea festivă, la care au luat parte peste 100 de invitați și care a fost onorată de prezența dlui Ionuț Vulpescu, ministrul culturii. Alături de domnia sa, în prezidiu au luat loc: dl C.D.Zeletin, Dumitru Buzatu - președintele Consiliului Județean Vaslui, Nicoleta Arnăutu - președinta societății în anii 1990-1992, Mihaela Popa - nepoata lui V.I. Popa, Cătălin-Andrei Teodoru - autorul albumului de interes național *V. I. Popa. Artistul și criticul plastic*, Elena Monu - președinte din anul 1995, moderatoarea manifestării. Invitați de marcă: prof. univ. Henri Luchian- vicerector al

Au rostit alocuțiuni: dl C.D. Zeletin, dna Nicoleta Arnăutu, dna Elena Monu, dl Ionuț Vulpescu, dl Henri Luchian, dl Nicolae Crețu, dl Dumitru Buzatu, dl Adrian Solomon-deputat, prof. Gruia Novac, dna Mihaela Popa, prof. Elena Popoiu. În cadrul sesiunii, au fost lansate lucrările editate cu prilejul Centenarului. Volumul *V. I. Popa. Artistul și criticul plastic*, alcătuit de Cătălin-Andrei Teodoru, la inițiativa lui C.D. Zeletin, a fost prezentat de autor; C.D.Zeletin a prezentat noua ediție, revăzută, a volumului *Poezii* de George Tutoveanu; Elena Popoiu, îngrijitoarea cărții, a prezentat crestomația *C.D. Zeletin 80*, reprezentând omagii Academiei Bârlădene către

președintele ei de onoare. Reamintim faptul că sărbătoritul l-a cunoscut personal pe poetul G.Tutoveanu și a fost un animator al Academiei în perioada ei bucureșteană. Sesiunea festivă consacrată Centenarului a mai cuprins expoziția de grafică V.I.Popa, amplasată în foai

În după-amiaza aceleiași zile, la sediul instituției, un grup de fideli „academicieni” a continuat sărbătorirea evenimentului. Cei prezenți au avut privilegiul unui dialog cu președintele de onoare, C.D. Zeletin, pe care l-au provocat la

un memorabil recital liric din opera sa de poet și traducător.

Vineri, 22 mai, ora 9.30, în Cabinetul documentar al Academiei Bârlădene, s-au reunit în jurul dlui C.D. Zeletin, prieteni și admiratori dornici să-și exprime afecțiunea și prețuirea, și care i-au solicitat autografe pe volumul *C.D. Zeletin 80* lansat cu o zi înainte.

23 mai 2015, Roxana Galan a participat la Simpozionul Internațional: „Educația de calitate, o preocupare a școlii de azi”, organizat la Școala Gimnazială „Constantin Parfene”, Vaslui cu lucrarea „Proiectele un mod de manifestare a spiritului liber.”

13 iunie 2015 – Roxana Galan a încheiat a doua ediție a Concursului regional „Lumea viitorului”, la care au participat: 144 de elevi, care s-au înscris și au trimis lucrări, 68 de cadre didactice coordonatoare de lucrări, din 32 de școli- respectiv 20 județe. Manifestările au avut loc la Școala Gimnazială „Teodor Medeleanu, sat Ciocani. Concursul a fost susținut, ca și anul precedent de Inspectoratul Județean Vaslui, prin prezența doamnei inspector educativ, prof. Jitcă Horoiță Daniela. Proiectul dorește să deschidă perspectivele spre viitor ale elevilor, indiferent de vârstă (primar, gimnazial, liceal) dar vrea să lanseze și un avertisment pentru dezvoltarea necontrolată a tehnologiei neocontemporane.

26 iunie 2015 – Prima reuniune academică a verii 2015 a avut două centre de interes: lansarea unei noi cărți de istorie, *Târgul Bârladului. Geneza și hotarul*, proaspăt apărute la Editura Sfera, autor fiind prof. Gheorghe Gherghie. Lansarea a prilejuit o aprofundată dezbatere pe teme de istorie locală, avându-i ca protagoniști pe profesorii: Laurențiu Chiriac, Elena Monu, Dan Ravaru, Adrian Solomon și, desigur, autorul. Elena Popoiu a prezentat al doilea număr special al revistei „Academia Bârlădeană”, nr. 2(59), în întregime consacrat Centenarului.

29 iunie 2015 - Elena Monu, cetățean de onoare al comunei Epurenii din anul 1993, ca invitată la „Sărbătoarea Teiului”, organizată în satul Bursuci din aceeași comună, a prezidat și moderat simpozionul istoric desfășurat la școala din sat, cu participarea unor arheologi și profesori din județ.

14 iulie 2015 – De acum tradițională, reuniunea organizată anual de Departamentul de Francofonie din cadrul Academiei Bârlădene cu prilejul Sărbătorii Naționale a Franței, a atras și de această dată un numeros public, căruia organizatorii i-au propus: un nou Supliment al revistei „Academia Bârlădeană”, cu titlul „Francophilie Roumaine”, iulie 2015; o nouă plachetă din colecția „Rebus”, intitulată *Franța* și avându-l ca autor pe Serghe Colosenco; un jurnal de călătorie, în cuvinte și imagini, *Nez au vent dans Paris*, pregătit și prezentat de Roxana și Emilia Galan; înmânarea Diplomei

de Excelență în Francofonie, conferită în acest an dlui C.D. Zeletin, francofon și francofil de talie, omagiat de Academia Bârlădeană la aniversare.

August-septembrie 2015

Deși este îndeobște socotită perioadă de vacanță academică, în torida lună august din vara acestui an, prelungită cu luna septembrie, la societatea noastră s-a lucrat. Este vorba despre activitatea echipei de implementare a proiectului *Valori culturale bârlădene. Academia Bârlădeană la Centenar*, elaborat de noi în cadrul Programului Consiliului Județean pentru finanțarea nerambursabilă a activităților nonprofit pe 2015. Este al 3-lea nostru proiect aprobat, după cele din 2011 și 2013. Formată din: Elena Monu, Elena Popoiu și Cezar Crăescu, și având colaborarea constantă a lui Bogdan Artene, echipa noastră a lucrat la realizarea – editorială și nu numai – a volumelor prevăzute în proiect: Cătălin Andrei Teodoru, *V. I. Popa, artistul și criticul plastic. Album & varia*; Virgil Caraivan, *Documente răzășești*, ediție anastatică. Am lucrat de asemenea la elaborarea documentelor prevăzute prin Contractul de finanțare cu Consiliul Județean Vaslui. De asemenea, echipa redacțională a revistei „Academia Bârlădeană” a finalizat, în cursul lunii septembrie, lucrul la numărul 3(60)/ 2015.

1 august 2015 – Roxana Galan a prezentat personalitatea lui **Gellu Naum**, la sărbătorirea centenarului acestui autor atât de puțin cunoscut în mediile culturale. Activitatea s-a desfășurat la Centrul Eminescu, fiind organizată de neobosita Geta Modiga.

Tocmai am primit la redacție:

Mă numesc Daniela Ana Iamandi (Mohor), sunt nepoata Mariei Mohor și a lui Victor Ion Popa (bunicul meu, Ilarion Mohor; a fost fratele Mariei Mohor, soția lui Victor Ion Popa).

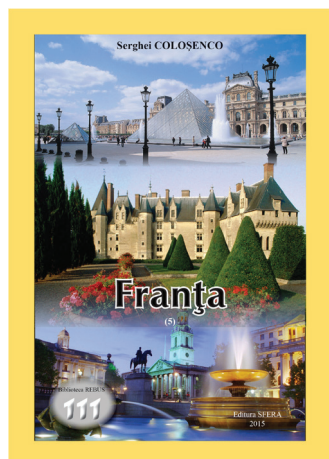
Internetul a facilitat cu ceva luni în urmă intersectarea mea cu domnul Cătălin Andrei Teodoru, căruia, cu mare drag, i-am trimis poze legate de aceste rude ale mele pe care le țin la mare preț.

Cartea efectiv am „devorat-o”, este sublimă, vorbele personalităților din ea sunt neprețuite, m-au uns la suflet.

Aș vrea să îi mulțumesc personal domnului profesor Zeletin pentru cele spuse despre unchiul meu și sper că îmi puteți facilita o întâlnire cu dumnealui.

De asemenea, sunt deschisă către alte colaborări care să țină vie memoria celui care, sper că sunteți în asentimentul meu, a fost un om de o mare calitate intelectuală, polivalent.

Vă doresc succes pe mai departe și vă mulțumesc încă o dată pentru tot ceea ce faceți.

A mai crescut tânăra salcie plantată în anul Centenarului, în fața sediului Academiei Bârlădene...

Manolache Kostaki Epureanu

Comemorare 135

Conacul de la Epureni construit pe la 1775 de Grigoraș Costachi (?1740-?1812). Imaginile vechii case boierești reproduc fotografii originale de la sfârșitul sec. al XIX-lea; în fața ușii de la intrare se distinge tânăra Maria Magdalena Ecsarhu (1876-1949), nepoata de fiică, Ecaterina, a lui Manolache Kostaki Epureanu.

www.academiabarladeana.ro/ e-mail: academic@academiabarladeana.ro

Academia Bârlădeană

Revistă editată de Societatea literar-culturală Academia Bârlădeană.

Anul XXII, nr. 3(60), septembrie 2015, Bârlad, Bd. Republicii nr. 235.

Cont: RO10RNCB0260003275640001 - BCR Bârlad.

Colectivul redacțional: Serghei Coloșenco (redactor șef), Ritta Mintiade, Bogdan Artene, Florian Pricop, Elena Popoiu, Eliza Artene, Constantin Romete.

*

Tipărit la S.C. IRIMPEX S.R.L. Bârlad (Tel./Fax: 0335 425302)

Manuscrisele trimise pe adresa redacției se publică în ordinea necesităților redacționale. Materialele nepublicate nu se restituie.

Răspunderea pentru conținutul articolelor publicate aparține autorilor.

ISSN: 1584-8361

Număr apărut cu sprijinul membrilor Academiei Bârlădene